

**Edirne'de
Osmanlı Kültüründen
Dekoratif Örnekler
ve
Edirne Sarayı İznik Çinileri**

100
100
100

EDİRNE'DE

Osmanlı Kültüründen
Dekoratif Örnekler

ve

Edirne Sarayı
İznik Çinileri

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

D.No.: 0115365

Edirne'de Osmanlı Kültüründen Dekoratif Örnekler ve Edirne Sarayı İznik Çinileri

Edirne Valiliği Kültür Yayınları
Sanat Eserleri Serisi: 4

Yayın Kurulu
Azade Akar
Gülbün Mesara
H. Necdet İşli

Yapım:
Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi
Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi, Kocamustafapaşa - İstanbul
Tel.: 0 212 585 53 54 - 530 48 85
Faks : 0 212 585 54 40

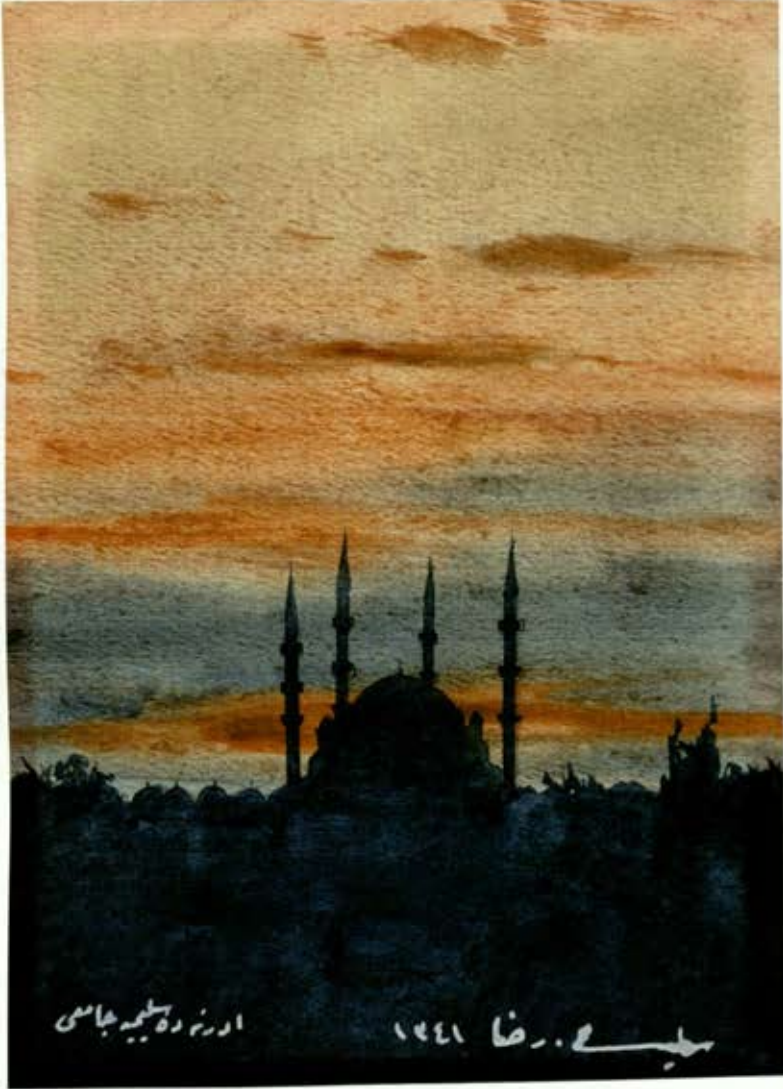
Grafik Tasarım
Yüksel Yücel

Baskı, Cilt:
Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cd. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere / İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77
Sertifika No: 12027

ISBN
978-605-149-547-7

© 2014 Bu albümde yayımlanan yazı ve resimlerin bütün hakları saklıdır.
Tamamı yahut bir bölümü izin alınmadan, fotokopi dahil, optik, elektronik
veya mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

Ord. Prof. Dr.
A. Süheyl Ünver
Sanat Atölyesi

İçindekiler

Hasan Duruer

Edirne Valisi

Edirne'de Osmanlı Kültüründen Dekoratif Örnekler

7

Gülbün Mesara

Edirne'de Yaşayan Osmanlı Kültürü

9

Edirne Sarayı 16. Yüzyıl İznik Çinilerine Ait Monografiler

15

Azade Akar

16. yüzyıl İznik Çinilerine Dair Bir Araştırma

17

Selimiye Camii

101

Muradiye Camii

119

Üç Şerefeli Camii

151

II. Bayezid Külliyesi

159

Edirne Mimarisinden Minyatürler

167

Edirnekari

185

H. Necdet İşli

Edirne Mezar Taşları

201

A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi Sanatçıları

225

آرامگاه شهیدان قزوینی

Edirne’de Osmanlı Kültüründen Dekoratif Örnekler

Hasan Duruer

Edirne Valisi

Edirne tarih içinde çok özel bir rol oynamıştır. Kurulduğu günden bugüne ev sahipliği yaptığı medeniyet ve kültürlerden her birinin katkısıyla bugünkü haline gelmiş, bir müze şehir olmuştur.

14.Yüzyılda fetih coşkusu yaşayan Edirne'nin değişim süreci Osmanlılarla başlamıştır. Sonraki yüzyıllarda kazanılan zaferlerle de güçlenip büyük bir imparatorluğun, mimaride, kültür ve sanatta ulaştığı zenginliği gösteren ihtişamlı yapılarıyla ruh kazanmıştır.

Osmanlı'yı şehirden yola çıkarak anlamaya ve anlatmaya çalışırsak bunu başarabileceğimiz yegane şehir Edirne'dir. Çünkü Edirne hem Bursa, hem İstanbul, hem Anadolu, hem Rumeli'dir.

Osmanlı Devleti'ni kuran Türkler zengin kültürlerini büyük bir ustalık ve yol boyu geçtikleri her ülkeden aldıkları malzemeyle zenginleştirerek Avrupa'ya kadar taşımışlar ve yine Edirne'de en çarpıcı biçimde somutlaştırmışlardır. İşte bu nedendir ki Selimiye mekansal büyüklüğü ve muhteşem minareleriyle görkemli bir Osmanlı dekorunun hakim olduğu şehri adeta gökyüzüne kanatlandırır gibi görünen muhteşem bir yapıdır. Yine bu nedendir ki Edirne'nin sokak ve mekanlarında bugün hâlâ Sultan Murad Hüdavendigâr'dan Fatih'e, I. Bayezid'den Abdülhamid Han'a o devirlerin kokusu, ruhu eser.

"Her şey biter, Edirne bitmez" demiş Edirne aşığı rahmetli A. Süheyl Ünver hocamız. Ve bu sözünü her fırsatta dillendirerek kendisinde tutup filizlenen "Edirne Sevdası" nı etrafındakilere de aşılamış. Kendisinin de ifade ettiği gibi Edirne ile tanıştıktan sonra Edirne için yaşamış.

A. Süheyl Ünver hocamızın kültür hayatımızda büyük bir boşluğu dolduran çalışmaları bugün Edirne araştırmaları yapan bilim ve sanat insanları için vazgeçilmez bir kaynaktır. İmparatorluk dönemi tarihimizde yeri doldurulmaz özelliklere sahip Edirne'nin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan, her biri devrinin sanat geleneği, zevki ve tarzını aksettiren dekoratif örnekler olarak bu çalışmalar şüphesiz daha geniş bir ilgiye layıktır.

Bu nedendir ki bizler A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi tarafından hazırlanan "Edirne'de Osmanlı Kültüründen Dekoratif Örnekler" sergisinin oluşumunu destekleyerek, köklü bir tarihe dayanan ve zengin geleneklerle oluşturulan kültürel birikimin Osmanlı'dan günümüze kalan nadide örneklerinin daha geniş kitlelerce tanınmasını amaçladık. Bunların daha geniş bir ilgiye mazhar olacak şekilde tanıtılması ve korunması milli bir görevdir bizim için.

Şüphesiz son yıllarda Edirne tarihi ve kültürel dokusunu yeniden keşfediyor ve daha bir bilinçle sahipleniyor. Bizler de koruma bilincinin günümüzde sıklıkla vurgu yapılan tanımak ve farkındalık yaratmak çalışmalarıyla daha da kolay gerçekleşeceğini biliyoruz.

Osmanlı medeniyetinin Edirne'deki mekânlarından seçilmiş örnekler ile A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatçılarına ait çalışmaların yer aldığı sergi, kültür deryası olan şehrimizin dekoratif yapısından seçilmiş birçok ayrıntıyı ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın Edirne'nin tarihini ve kültürünü daha iyi ve doğru anlamaya teşvik edici bir sebep, emeği geçenleri ise ruhen taziz etmeye vesile olacağını ümit ediyorum. Yine bu çalışmanın sonuçlanmasında değerli A. Süheyl Ünver'in kızı Sayın Gülbün Mesara ve ekibine şükran borçlu olduğumuzu dile getirmek isterim. Bu vesileyle bizlere yardımı dokunan ve hizmetlerini tebarüz ettirdiğim zevata teşekkür ederim.

Edirne'de Yaşayan Osmanlı Kültürü

Gülbün Mesara

Osmanlı devletinin 14. Yüzyıl'da Bursa'dan sonra bir asıra yakın başkenti olan serhat şehrimiz Edirne, zengin ve parlak geçmişini simgeleyen anıtsal abideleri ve kültürel vasıfları bakımından bugün Türkiye'mizde önem ve değerini korumakta olan başlıca beldeler arasında haklı bir yere sahip bulunmaktadır.

Tarihi süreci içerisinde çeşitli medeniyetlere sahne olan, sayısız işgallere uğrayan Edirne, 1362 yılında I. Sultan Murat Hüdavendigâr (1359-1389) tarafından Bizans'tan alınarak Osmanlı hakimiyetine girmiş ve 1365 yılında devlet merkezinin Bursa'dan Edirne'ye taşınması ile 1453 yılında İstanbul'un fethine kadar 92 yıl payitaht olarak kalmıştır. Sultan Yıldırım Bayezid (1389-1403) ve Çelebi Sultan Mehmed (1413-1421) gibi dirayetli ve kudretli hükümdarların saltanatları sırasında bir Türk şehri olarak hızla gelişen başkent Edirne, daha sonraki zamanlarda da Osmanlı devletinin siyasi tarihinde büyük önem taşıyacak bir merkez olmuştur. Çelebi Sultan Mehmed'in vefatından sonra cülus eden II. Sultan Murad (1421-1451), devleti ve seferleri uzun yıllar buradan idare etmiştir. Aynı dönemde Edirne daha büyük öneme sahip olmuş, hızlanan imar faaliyetleri bu şehire ve civar yörelere sayısız eser kazandırmıştır. Tunca nehri boylarında Yeni saray olarak adlandırılan Saray-ı Cedid-i Amire'nin inşasına başlanması, cami, türbe, medrese, şifahane, kervansaray, hamam, çeşme, kapalıçarşı, bedesten gibi yapılaşmalar ile Meriç ve Tunca nehirleri üzerindeki köprüler, Edirne'nin bu parlak dönemini simgeleyen önemli eserlerin başlıcaları olarak dikkatleri çekmektedir.

Padişahların Edirne'deki ikametleri şehrin düzenlenmesi ve kültür ortamının gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Edirne'de eski saray'da dünyaya gelen II. Mehmed (1451-1481), babası Sultan II. Murad'ın vefatından sonra 1451 yılında Manisa'dan gelerek Edirne'de cülus etmiştir. 1452-53 kışında İstanbul'un zaptı ile ilgili bütün plan ve hazırlıklarını burada yapan II. Mehmed zamanında Edirne, İstanbul'un fethinden sonra da Rumeli hareketlerinin ilk merhalesini gerçekleştiren eski bir payitaht olarak önemini korumuştur.

Edirne'nin inkişaf ve imarı 16. yüzyıl'da da devam etmiştir. Tarihi kaynaklarda Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566), batıya yaptığı seferleri sırasında bu şehire çok sık geldiği ve kış mevsimlerini Edirne Sarayı'nda geçirmeyi adet edindiği anlatılır. Şehrin su yolları bu dönemde yapılmış, halefi ve oğlu Sultan II. Selim (1566-1574) zamanında ise şehir, en önemli mimari abidesi olan Selimiye Camii'ne sahip olmuştur.

17. yüzyıl Edirne tarihi için büyük önem taşıyan bir dönemi teşkil etmiş olup, özellikle Sultan I. Ahmed (1603-1617) zamanından başlayarak bu yüzyılın sonuna kadar

padişahların ilgi gösterdikleri, sık sık ziyaret ve ikamet ettikleri bir merkez hüviyetine bürünmüştür. Culus merasimleri, yabancı elçilerin kabul törenleri ve şehzadelerin sünnet düğünleri gibi vesilelerle yapılan şenlikler, şehire büyük canlılık getiren etkinlikler olmuştur. Özellikle Sultan II. Osman, Sultan IV. Murad ve Edirne'yi ikinci bir idare merkezi yaparak 39 senelik saltanatının 21 yılını burada geçiren Avcı Sultan V. Mehmed (1648-1687) dönemlerinde bölge daha da önem kazanmıştır. Edirne ve Dimetoka'nın geniş koruluk ve ormanlarında sürekli av eğlenceleri tertiplenmiştir.

18. yüzyıla gelindiğinde Edirne dış seferler vesilesiyle sadece bir uğrak olarak kullanılmış; eski cazibesi kalmamıştır. Bu yüzyılın ortalarında şehirde vuku bulan büyük yangınlar, 1752'de büyük tahribata yol açan deprem felaketi, çeşitli iç karışıklıklar ve nihayet, 19. Yüzyıl'da Osmanlı-Rus Savaşları'nda 1829 ve 1878 yıllarında yaşanan işgaller, Edirne'yi derinden sarsmış ve tahrip etmiştir. Fethinden itibaren ilk Rus istilasına kadar camileri, türbeleri, sarayları, Tunca ve Meriç kıyılarındaki yalıları, kasırları, imaret, hamam, kervansaray, çeşme ve köprüleriyle, milli hüviyetini olduğu gibi muhafaza etmiş olan bu önemli şehir, yaşanan elim olaylardan doğan kayıplar sonrasında tarihi hayatini ve kimliğini önemli ölçüde kaybetmiştir.

Müteakip zamanlarda Edirne tamamiyle ihmale uğramış ve maddi kayıplarının telafisi yolunda pek adım atılmamıştır. Edirne doğumlu tarihçi Rıfık Melül Meriç, 1962 yılında, şehrin 600. fetih yıl dönümü vesilesiyle kaleme aldığı yazısında, "mütenevvi maksadlarla inşa edilmiş olan büyüklü küçüklü mimarî eserleriyle Osmanlı mimarî sanatının bütün merhalelerini ihtiva eden yegâne emsalsiz müze şehrimizdi," olarak tavsif ettiği Edirne'de yok olan eserler için, "bizim medeniyetimizin en canlı damgaları ve âdil şahidleri idi," yolundaki değerlendirmesiyle bu konudaki haklı üzüntüsünü dile getirmişti.

Mimari Yapıları ve Tezyini Sanatlarıyla Edirne

1362 yılındaki fethini takip eden ilk yıllarda Edirne'de imar hareketleri bakımından bir canlılık olmamıştır. Şehrin ilk önemli yapısı, Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi tarafından 1402-03'de başlatılan, ancak Çelebi Sultan Murad tarafından 1414 yılında tamamlanan Eski Cami'dir. Osmanlı yapı sanatının parlak döneminin Eski Cami ile başladığı ifade edilmiştir. (Bu cami 18. Yüzyıl'ın ortalarında yangın ve deprem dolayısıyla zarar görmüş, 1753 yılında Sultan I. Mahmud zamanında tamir edilmiştir.)

Sultan II. Murad devri, kültür ve sanat hayatının canlandığı ve mimari faaliyetlerin en yoğunlaştığı dönemdir. 1433 tarihinde mevlevihane olarak yapılan Muradiye Camii, 1437-47 arasında inşa edilen Üç Şerefeli Camii, Gazimihal Camii (1422), Şah Melek Paşa Camii (1429), Darü'l-Hadis Camii (1435), Mezit Bey İmaret Camii (1442) ve Sitti Sultan Camii (1482) bu zamana ait en önemli eserler arasında yer alır. Ayrıca, 1450 yılında Edirne Sarayı (Sarayı Cedid'i Amire)'nin yapılmasına da başlanmış, ancak II. Murad'ın vefatıyla yarım kalan inşaatı oğlu II. Mehmed tamamlattırmıştı. Yine aynı dönem içinde Edirne, medrese, türbe, han, bedesten gibi yapılarla daha da zenginleştirilerek payitahtlığına yakışacak tam bir medeni şehir çehresine kavuşmuş oldu. Eski

Edirne medeniyetinin en önemli izleri olan yapıların mimari özellikleri kadar yazıları, kitabeleri, mermer ve tahta oyma işçilikleri, muhteşem çini süslemeleri ve kalemî nakışları, Türk tezyini sanatlarının o dönemdeki tekamülünü göstermesi bakımından büyük önem taşır. Oktay Aslanapa, 15. Yüzyıl'ın ilk yarısındaki zengin eserleri ve marmur haliyle erken Osmanlı mimarisinin gelişmesini bütün canlılığı ile aksettiren Edirne'nin, aynı zamanda imparatorluk sanatının en fazla yükseldiği devri de sembolize ettiğini belirtmiştir.

15. yüzyıl sonlarında Edirne'ye kazandırılan çok önemli bir başka eser, Fatih Sultan Mehmed'in oğlu Sultan II. Bayezid'in buradaki ikameti esnasında Tunca Nehri kenarında 1484/85'te yaptırılmasına başlanan ve 1488'de tamamlanan II. Bayezid Külliyesi olmuştur. Cami, imaret, darüşşifa, tabhane, tıp medresesi, hamam ve muvakkithane gibi yapılardan oluşan bu sosyal yardım müessesesi o devirde şehrin bir hastaneye olan ihtiyacını karşılamak için yapılmış; külliyenin temeli bizzat II. Bayezid tarafından atılmıştı.

16. yüzyıl'da Edirne'yi taçlandıran en ihtişamlı mimari ve tezyinat abidesi, Sultan II. Selim'in (1566-74) emriyle 1568-74 yılları arasında Mimar Sinan'ın inşa ettiği Selimiye Külliyesi'dir. Cami, medrese ve darü'l-hadis gibi yapılardan oluşan külliyenin gerek şehire hakim bir tepe üzerindeki konumu ve gerek mimari özellikleri kadar, caminin mihrabı ve mermer işçiliğinin en zarif örneklerinden olan minberi, büyük kubbe içini, kemerleri ve müezzin mahfilini bezeyen nakışlar, yazılar ile mahalline uygun şekilde özel olarak hazırlanmış olağanüstü güzellikteki çini tezyinatı, klasik dönem Osmanlı sanatının en güzel örnekleridir. Oktay Aslanapa'dan aktaracak olursak: "Selimiye Camii'nde mimari gibi diğer Osmanlı sanatları da gelişmenin en yüksek noktasına

varmıştır... Bir bütün halinde toplanmış olan iç mekan dünya mimarisinde eşi olmayan bir etki ve mânâ kazanmıştır.... Mermerden yapılmış minberi, işçiliğindeki incelik, büyüklük ve güzellik bakımından bu grubun diğer şaheserlerini gölgede bırakır. Mihrap tarafında duvarlar, minberin arkası ve külahı ile camideki bütün alt kat pencerelerin alınlıkları parlak, cazip bir çini dekoruyla kaplanmıştır. Büyük çini panoların renk ve kompozisyonları, bunlara Osmanlı ve dünya çinçiliğinin şaheserleri arasında özel bir yer vermektedir...Hünkar mahfili de gözalıcı zengin çinileriyle dikkat çeker.”

Edirne'nin payitahtlık döneminde ve daha sonraları da sahip olduğu sivil mimari eserleri arasında günümüzde artık mevcut olmayan sarayları en baş sırada yer alır. Eski saray olarak adlandırılan ilk saray (Saray-ı Atik), Sultan I. Murad Hüdavendigâr tarafından yaptırılmıştır. Yeri kat'i olarak bilinmemektedir. Yeni saray, (Saray-ı Cedid-i Amire)'nin inşasına 1450 yılında Sultan II. Murad zamanında başlatılmış, vefatından sonra oğlu Fatih tarafından tamamlanmaya çalışılmış; daha sonraki dönemlerde de yeni yeni kasırlar ilavesiyle genişletilerek 18. yüzyıl'a kadar padişahların ikametgâhı olarak hizmet vermiş; ayrıca çeşitli şenliklere ve törenlere sahne olmuştur.,

Dr. Rifat Osman Bey ve A. Süheyl Ünver Bağlamında Edirne

Edirne anlatımı içinde, bu müstesna şehire gönül vermiş, tarihinin ve kültürünün tanıtılması yolunda önemli hizmetleri bulunan iki değerli büyüğümüzü, Tosyavizade Dr. Rifat Osman Bey'i ve Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'i minnet ve rahmetle anmak istiyoruz.

Edirne'de, 1904-1933 yılları arasında süren ikameti boyunca kendini bu şehre vakfeden Dr. Rifat Osman Bey, yıllarca şehrin kültür varlıklarını durmaksızın araştırarak sadece yazmakla kalmamış, aynı zamanda eski mekanları titiz, dikkatli tespitleri ve çizgileriyle yeniden hayata geçirmiştir. Başta Edirne Sarayı olmak üzere, eski Edirne'ye ait konaklar ve kasırlar gibi, bugün artık yok olmuş değerler, sadece onun resimlerinde yaşamaktadır.

A. Süheyl Ünver ile Rifat Osman Bey'in 1923 yılındaki tanışmaları ile başlayan dost-

lukları, kesintiye uğramadan Rifat Osman Bey'in vefatına kadar sürmüştür. A. Süheyl Ünver, her vesile ile buluşmaları ve aralıksız mektuplaşmaları ile Dr. Rifat Osman Bey'in fikir ve görüşlerinden son derece etkilenmiştir. Kendisine aşılana Edirne sevgisi ile, bu değerli üstadın yolunun sıkı ve samimi bir takipçisi olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: "Ey beni bu hale sokan, artık beni bundan sonra Edirne'miz için yaşatan aziz Dr. Rifat Osman! Ruhun şad olsun. Edirne'yi, sarayını, ev ve konaklarını

sen resimlerinle bu günümüze aktardın. Üç gündür davetli olarak Edirne'de, birlikte senin usulünce sokak sokak ruhuna ithafen dolaşıyorum. İlk gün Şeyh Çelebi Camii önünde çöküp suluboya bir resim yaptım. Bu defterde yerini aldı. Beni sizinle tanıştıran Muhiddin (Hattatoğlu) ile nur içinde yatın."

Yıllar içinde A. Süheyl Ünver için her bir Edirne yolculuğu, araştırmaları ve toplamakta olduğu Edirne arşivi ile bu konuyla ilgili yaptığı neşriyat için zengin bir kültür malzemesi teşkil etmiştir. Ünver Edirne'yi, "Batı dünyasına açılan bir pencereyiz ve bütün milli hasletlerimizi koruyan mübarek bir şehir" olarak vasıflandırmış; Edirne'nin onarılmasında ise eski medeniyet izlerine saygı gösterilmesinin ve ruhunun korunmasının bir mecburiyet olduğunu gözönünde bulundurmanın önemini ısrarla vurgulamıştır. Bu konudaki hassasiyetini şöyle ifade etmiştir: "Şehirlerimiz arasında seviyece mühim bir mevkiye gördüğüm Edirne ve eserleri beni çok sarmıştır. Bundan sonra bakımsız Edirne için yaşayacağım, diyebilirim... Bu arada ben nasıl ki artık Edirne için yaşıyorsam, Edirne'de bulunanların da bu mevzularla yakından ilgilenmelerinin çok faydeli olacağına işaret ederim."

Geçmiş yıllarda aziz babam A. Süheyl Ünver ile birlikte yaptığımız Edirne yolculuklarında, O'nun eşsiz rehberliğinde tanıma şansına eriştiğimiz bu müstesna şehri kültürel yönüyle ele alan bir projeyi A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi olarak gerçekleştirmiş olmanın sevinç ve gururunu taşıyoruz. Edirne Valisi Sayın Hasan Duruer'in önerileri ve değerli desteği ile gerçekleştirdiğimiz çalışmalarda, Edirne'nin kültürel mirasını simgeleyen mimari yapılarla birlikte bu eserleri süsleyen çini, kalemşi ve Edirnekâri dallarına ait minyatürlü ve tezyini örnekler sunduk. Uzun yıllardır Edirne Sarayı çinilerine dair yaptığı geniş çaplı araştırmaları ile aramızda yer almayı kabul eden Azade Akar Hocamız'ın katılımı projemize daha büyük zenginlik sağladı. Ayrıca, Edirne mezar taşları arşivini ve değerli bilgilerini bizlerle cömertce paylaşan sevgili kardeşim H. Necdet İşli'nin sayesinde bu konuda da önemli örnekler ortaya çıkarılmış oldu.

Projenin hayata geçirilmesine öncülük eden Sayın Valimiz Hasan Duruer başta olmak üzere değerli Hocamız Sayın Azade Akar'a, Sayın Necdet İşli'ye, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi'nin çalışan ve özverili sanatçılara ve kitabımızı titizlikle yayına hazırlayan Sayın Yüksel Yücel'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

KAYNAKLAR

- Oktay Aslanapa - Edirne'de Türk Mimarisi'nin Gelişmesi
Edirne'nin 60. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı
Ankara, 1993 sf. 223-232
- Tayyip Gokbilgin - İslam Ansiklopedisi, Ankara, 1964 c.4 - sf. 112
- Rıfkı Melul Meriç - Edirne'nin Tarihi Ve Mimari Eserleri Hakkında, Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, İstanbul, 1963 sf.439-536
- Baha Tanman - Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Hakkında Edirne, Serhattaki Payitaht İstanbul, 1998 sf. 325-352
- A.S.Ünver - Edirne Medeniyetimiz ve Tezyini Misalleri
Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara, 1993 sf. 233-253
- ** - Edirne'nin Tıp Tarihimiz Noktasından Ehemmiyeti, Edirne Üniversite Haftası
İstanbul, 1958 (ayrı bası)

Edirne Sarayı

16. yy.

İznik Çinilerine ait

Monografiler

Edirne Sarayın Kum Meydanından Görüntüler.

16. yüzyıl İznik Çinilerine Dair Bir Araştırma

Azade Akar

Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti olarak tanıdığımız Edirne şehrinin tarihi abideleri, güzellikleri ve değerleri yönünden, İstanbul'dan sonra ikinci sırada gelir. Ancak, zamanımıza erişen eserler maalesef sadece dinî mimarimizden kalanlardır. Bugün mevcut olan Selimiye Camii, Muradiye Camii, II. Bayezid Camii, Üç Şerefeli Camii ve Eski Cami gibi büyük eserlerin yanı sıra, kayıplara karışan üstün güzellikleriyle ünlü olan bir sivil mimarinin mevcudiyetini de muhtelif kaynaklardan öğreniyoruz. Ne yazık ki, 19. ve 20. yüzyıl başlarındaki harpler, depremler, yangınlar, yağmurlar ve ihmal, bu nadide şehrimizi yerle bir etmiştir.

Yok olan Edirne sivil mimarimizin en muhteşem örneği de şüphesiz Yeni Saray, veya eski adı ile Saray-ı Cedid-i Amire'dir. İstanbul Topkapı Sarayı'nın yaklaşık iki misli büyüklüğüne varan, aynı disiplin ve töreyle inşa edilip Edirne'nin gözbebeği olan bu sarayın hikayesi pek hazindir. Osmanlı devletinin bu ikinci büyük sarayı günümüze ancak birkaç yıkıntı, harabe ve devrimizde tamir edilmiş bir kasır ile ulaşmıştır.

1450 yılında Sultan II. Murad, inşaatına başlattığı büyük saray yapısı daha temel seviyesinde iken, padişah vefat etmiş ve oğlu Fatih Sultan Mehmed bu vazifeyi üstlenerek sarayın inşaatını tamamlamıştır. 15. Yüzyılın ilk yapıları 7 katlı Cihannüma Kasrı, Kum Kasrı ve hamamı, Arz Odası, Babü's-Saade gibi Kum meydanına bakan binalar olmuştur. Bu binaların iç mekan duvar süslemelerinde, çok büyük ihtimalle devrin modası olan çini kullanılmıştır. Bu çinilere ne oldu?

16. yüzyıl'da Kanuni Sultan Süleyman, kaynaklara göre Edirne Muradiye Mevlevihanesi'ni tamir ettirir. Hatta tamir esnasında mevlevihanenin camiye dönüşmesi söz konusudur. Büyük ihtimalle tamirat esnasında bir miktar 22.5 cm. çapında ve renkli sırtknığında mavi-beyaz altıgen çiniler, bozulan kalem işlerinin üzerlerine yerleştirilir. Bu çiniler, Dr. A. Süheyl Ünver ve John Carswell'in düşüncelerine göre Edirne Sarayı'ndan sökülüp buraya getirilmiş olmalıdırlar.

Fatih'in yaptırmış olduğu saray kompleksi, Kanuni devrine kadar büyütülmediği gibi yeni ilaveler de yapılmamıştır. 1516 da Yavuz Sultan Selim Mısır seferine çıkmadan önce şehzadesi Süleyman, ailesi ile birlikte, babasının dönüşüne kadar 3 yıl Edirne'de ikamet etmiştir. Demek oluyor ki, Kanuni'nin Edirne'ye ilgisi genç yaşında başlamıştır. 47 sene-

*Edirne Sarayı'nın Bostancıbaşı ve Adalet kasrıları tarafından görünüşü,
tam karşıda Cihannüma Kasrı (Dr. Rifat Osman)*

lik padişahlığında Edirne'ye sık sık uğramış, ikamet etmiş ve sarayını yeni ilavelerle büyütülmüştür. Kasırlar, köprüler yaptırmış ve harem dairesini genişleterek buraya Hünkar sofası adında büyük bir divanhane yaptırmıştır. Dr. Rifat Osman Bey, bu salonu şöyle tarif eder: "Aşık Ali Ağa'nın rivayetine göre 945 h.'de vücuda getirilen bu salonun pencere ve kapı kanatları sedef ve fildişi ile nakışlı, duvarları zamanın en kıymetli çinileri ile müzeyyendir." Kanuni ayrıca Cihannüma Kasrında ve Arz Odasında da büyük tamirler yapmıştır. Sultanın çini ve evanilere çok meraklı olduğu bilindiği için de bu sarayın tamir ve ilavelerinde İznik çinilerinin sıkça kullanıldığı ihtimal dahilindedir.

Mimar Sinan, Selimiye Camii'ni inşa ederken Sultan II. Selim, camisine yakın olmak istemiş ve Edirne'de 3 sene ikamet etmiştir. Bu zaman zarfında Sinan kendisi için özel bir saray veya hasoda yaptırmıştır. Adı, Mamuk Sarayı olarak tarihe geçen bu binanın yeri ve yapısı hakkında hiçbir bilgi olmamakla beraber, dekorasyonunda çinilerle süslenmiş olması muhakkaktır. Selimiye Camii çinileri ile ortak özellikleri olan pek çok çini örnekleri İstanbul'da veya yurt dışı müzelerinde bulunmaktadır. Sultan III. Murat, babasının bu köşküne veya has odasına hayranlık duymuş olmalıdır ki, kendisi padişah olunca Sinan'a derhal Topkapı Sarayı Haremine, büyük bir ihtimalle aynı tarzda bir köşk yaptırmıştır. Sarayın en muhteşem çinileri ile süslü olan bu Has Oda bize Mamuk Sarayını düşündürmektedir.

Sultan II. Selim'den sonra 17. Yüzyılda Sultan I. Ahmet, Sultan Mustafa ve Sultan III. Süleyman yeni yapılar ekleyerek sarayı genişletip süslemişlerdir. Sarayın büyümesine en çok emek veren Avcı Sultan III. Mehmed'dir. Saltanatının 20 yılını Edirne'de geçiren bu sultan, sarayı yeni yapılarla genişletmiş, hareme yeni şekil vermiş ve en ihtişamlı zamanlarını sağlamıştır. Kaynaklar, bu devirde harem ve selamlık binalarının baştan aşağı 17. Yüzyıl İznik ve Kütahya çinileri ile donatıldığını ve çeşitli çinili ocakların yapıldığını anlatır.

18. yüzyılda ise Edirne Sarayı'nın yıldızı söner ve itibarını kaybeder. Osmanlı'da çinicilik de bu devirde kaybolmuştur. Bu sebepten de sarayın muhteşem 16. Yüzyıl çinilerinin bir kısmı, dönem dönem sökülerek İstanbul'a taşınmaya başlar. Bu olaylardan bir tanesi vesikalıdır. Tahsin Öz, 1940 yılında Güzel Sanatlar Mecmuası, Sayı 2'de neşrettiği İznik çinileri ile ilgili makalesinde ilginç bir bilgi vermektedir: 18. yüzyıl'ın

başında İznik çinilerinin yapımını taklit etmeye çalışarak imalat yapan Tekfur Sarayı atölyelerinin başarısızlığını anlatırken şöyle diyor: "Bilahare bu fabrika da muattal kaldığından 1738 tarihinde Edirne Sarayı'ndan söktürülen çinilerin hususi bir ihtimam ile İstanbul'a celbi hakkında bir hüküm yazılmaktadır". Sultan I. Mahmud, 1730-1754 arasında padişahlık görevindedir. 1738'de söktürülen çinilerin bir kısmı Sultanın en önemli hayratı olan Ayasofya Kütüphanesi'ne yerleştirilmiş, diğerleri ise Topkapı Sarayı'nın tamir edilen binalarına (mesela İncili Köşk, harem) konmuş ve daha sonra yine sökülerek Sultan II. Abdülhamit devrinde Eyüp Sultan Türbesi ve Beylerbeyi Camii'ne karmakarışık olarak yerleştirilmişlerdir.

1828-29 birinci Osmanlı-Rus savaşında, Edirne büyük tahribata uğrar. Ruslar Edirne'yi işgal ederler ve üç ay süre ile sarayı ordularına merkez yaparlar. Saray içine çadırlar kurarlar, üst kademe askerleri, güzelim köşkleri harab ederek, Tavuk ormanının asırlık ağaçlarını keserler. Edirne'yi tahliye etmek zorunda kaldıkları zaman da, giderayak yağmaladıkları eşyalarla birlikte duvarlardan söktükleri çok miktarda çiniyi ve ocakları beraberlerinde Rusya'ya götürürler. Anlaşılan, St. Petersburg'da bulunan Hermitage Müzesi bu çinileri koleksiyonlarına almıştır. Eski birkaç fotoğraftan 1940-50 yıllarında, teşhirde pek çok parça olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, 2004 yılında müzeyi ziyaretimizde teşhirde olan çini parçalar pek azdı. İyi muhafaza edilmiş olan büyük Osmanlı ocağı ilgimizi çekti.

Topkapı Sarayı haremde ve Yeni Cami Hünkar Kasrı'nda bulunan, 17. Yüzyıl Avcı Sultan Mehmed devrinin ocakları ile büyük benzerlik gösteren, aynı İznik atölyelerinin ürünü olan bu ocağın çok büyük ihtimalle Edirne Sarayı'ndan sökülenden olduğu görerek resimlerini çektik.

1828-29 birinci Osmanlı-Rus savaşının sonrasındaki Edirne Sarayı bakımsız ve kullanılmaz halde olduğu için, sınırları koruma amacından olacak, saray binaları cephanelik haline getirilmişti. Zaman zaman yapılan keşif ve onarımlara rağmen, sarayın cephaneye deposu olarak kullanılması devam etmişti. Nitekim, ikinci 1878-79 Osmanlı-Rus savaşında, sarayın müsait binalarının top, tüfek, fişek ve barut fiçileri ile dopdolu olduğunu kaynaklar belirtir. Rus ordusu 1879'da Edirne sınırlarına vardığında, şehrin 1828'de olduğu gibi Rusların eline geçeceğinden korkan bölge kumandanı Ahmet Eyüp Paşa, devrin Edirne valisi Cemil Paşa ile münakaşalı bir toplantıdan sonra cephaneliği ateşe vermeye karar verir. İlk ateşleme Cihannüma Kasrı'nın alt mahzen ve kademelelerine doldurulmuş barut fiçilerinden başlayarak bütün cephaneye sirayet eder. Patlama-

17yy., Avcı Sultan Mehmed devri
Osmanlı Saray Ocağı
Hermitage Müzesi, St. Petersburg.

larla başlayan müthiş bir yangın bütün sarayı sararak, üç gün üç gece boyunca devam etmiş, etrafa mermi saçan bu yangını kimse söndürememiş; sonunda saray, harabe haline gelmiştir. Yangının dehşetinden, Edirne'de kırılmadık cam kalmadığı gibi, şehrin bu zaman zarfında göz gözü görmez kara bir bulutla kaplanmış olduğu ifade edilir.

Dr. Rifat Osman Bey durumu şöyle yazar: "Ordu kumandanı Ahmet Eyüp Paşa ile görüşenlerin ifadelerine göre, paşa Edirne'yi tamamen yakacağını ve sonra İstanbul'a hareket edeceğini söylemiş". Ve de paşaları ağır suçlayarak çözüm yolu arayacakları yerde, faidesiz kararlar alarak, mühimmat-ı harbiyenin Ruslar tarafından zaptına, halkın perişanlığına ve Edirne Sarayı gibi tarihi abidelerin mahvolmasına sebep olduklarını söyler. "Tarih şayeste-i rahmet veya lânet olacakları takdir eder". (Tarih, rahmete veya lânete layık olacakları takdir eder.)

Sarayın harabesi üzerinde "naaş kemiren böcekler" misali ikinci bir suistimalin izleri görülür. Yangından sonra talanlar başlar. Valiliğe yeni tayin edilen Rauf Paşa tarafından verilen izinler ile, yangından nispeten kurtulabilen veya kısmen harab olan aksamın bazı kıymetli parçaları ve çinileri sökülerek toplanıp muhtelif "ecnebi"ye hediye edilir. Bu yabancı kişilerin arasında devrin İngiliz sefiri de bulunmaktadır. "Eşraftan Dilaver Cezar Bey'in ifadesine göre, bir gecede Karaağaç tren istasyonundan İngiltere'ye 27 sandık içerisinde Edirne Sarayı'nın eşyaları gönderilmiştir". Ayrıca, yurt dışına sevk edilen eşyaların 105 sandık olduğu ifade edilmektedir.

Daha sonra da kışlaların ve sair askeriye binalarının inşaatlarından kullanılmak üzere harabelerin bütün duvarları sökülmüş ve temeller dahi oyularak taşları alınmıştır. Geriye bırakılanlar, saray mutfaklarının ve Kum Kasrı hamamının ufak kalıntılarıdır.

*Cihannuma Kasrı
(Dr. Rifat Osman)*

Bu bölümlerde ve harem bölgesinde, zamanımızda yapılan muhtelif kazılarda pek çok miktarda kırık çini parçaları bulunmuştur. Kazılardan çıkan parçaların bir kısmını Edirne Müzesi'nde görebildik. Diğer buluntular hakkında henüz neşriyat yapılmamıştır. Ancak, bunların da çoğunlukla 17. yüzyıl İznik-Kütahya ürünleri olduğu ifade edilmiştir.

Türk neşriyatında, yurt dışına giden sandıklarda bulunan eşyaların Londra müzelerine dağıtıldığını ve özellikle o devirde kurulan Victoria ve Albert Müzesi'ne veya kraliçe Victoria'ya hediye edildiğine dair kayıtlar vardır. Ancak, bütün arama ve envanter çalışmalarımızda, Edirne'den giden eşya ve çinilerin hibe

Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan 16. yy. çinileri

edilmiş tek bir parçasına rastlamadık! Yani, 1879-80 yağmalarının özel menfaatler için kullanıldığı ortaya çıktı.

Bugün, Türkiye'den sonra en büyük 16. yüzyıl çini ve evanisi Londra, Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunmaktadır. Ancak, mevcut çinilerin müzeye nasıl girdiklerini araştırdığımız zaman Osmanlı çinilerinin ilk girişlerinin 1881 yılında satın alınan 84 parça olduğunu tesbit ettik. 1879-1882 envanter defterlerinde bulduğumuz bilgi şöyledir:

"Turkish tiles - 42 siliceous glazed earth ware, variously decorated with floral ornaments; 31 Rhodian of Constantinople; 6 Damascus; 5 modern cairenes of various sizes, 1881, bought for 100 £ from G. Stamos, 51 Davies Street - West London". Kısa tercümesi : "42 parlak silikon sırlı ve çiçek dekorlu Türk çinileri, 31 adet Constankiye - Rodoslar (evani olacak), 5 Şam (evani) ve 5 modern (!) çini, muhtelif boylarda antikacı G. Stamos'tan 1881'de 100 £ satın alındı."

Müzenin 1994 yılındaki çini bölümü şefi Mr. Watson zaten bu çinileri 16. Yüzyıl İznik olarak tesbit etmiş bulunuyordu. Çinileri yerlerinde görerek resimlerini aldık.

Victoria ve Albert Müzesi'ne İznik çinileri ve evanilerinin esas parçaları 1890 ve 1900 yıllarında satın alınarak veya koleksiyoncuların hibeleri yoluyla girmiştir. Bilhassa Major Meiers, Türkiye'den topladığı ifade edilen, büyük İznik koleksiyonunu satarak, müzeyi çok zenginleştirmiştir.

Londra, British Müzesi koleksiyonlarına, yine 1900 yıllarında Godman ailesi tarafından hibe edilen 16. Yüzyıl çini ve evanileri kusursuz parçalar olup, iyi durumdadırlar.

Türkiye'den yurt dışına çıkan en büyük koleksiyonlardan biri de Paris, Louvre Müzesi'nde bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in dış doktoru olarak, İstanbul'da bir süre ikamet eden Dr. Alexis Sorlin - Dorigny adlı bir zat, toplamış olduğu binlerce 16. yüzyıl İznik çinilerini 1890-92 yılları arasında bu müzeye satmıştır. Koleksiyonda harikulade panoların ve karoların arasında pek çok miktarda, depolarda muhafaza edilen kırık parçalar bulunmaktadır. İşin tek iyi tarafı, bu parçaların üzerlerine nereden

Nakkaş Osman'dan Sultan II.Selim

alındıklarını yazan devrin etiketlerinin yapıştırılmış olmasıdır. Böylelikle, bu parçalar birer belge niteliği kazanmış olmaktadır. Almanya, Hollanda, Yunanistan, Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve özellikle Lizbon, Gülbenkyan müzelerinde çok miktarda İznik'lerimiz bulunmaktadır.

Neticede, Edirne saray çinilerinin çil yavrusu gibi müzelere ve özel koleksiyonlara yurt içinde ve yurt dışında dağıldığını görüyoruz. Demek oluyor ki, Edirne Sarayı'nda 15. ve 17. yüzyıllar arasında değişik süslemeleriyle binlerce çini bulunmaktaydı. Hemen hemen bütün iç mekanların çinilerle süslü olduğunu başta Dr. Rifat Osman ve Dr. A. Süheyl Ünver Bey'lerin titiz araştırmaları ile diğer kaynaklar teyid etmektedir.

19. yüzyıl'da sarayın iç bölümlerini gösteren fotoğraflardan pek azı zamanımıza ulaşabilmiştir. Mevcutlar ise sadece Kum Kasrı'nın büyük kubbeli sofasının muhtelif cephelerini, çifte ocakları ve pencere dekorlarındaki çinileri göstermektedir. Resimlerin etraflı tetkiklerinden sonra görülen çinilerin Avcı Sultan Mehmed zamanındaki tamirler sırasında duvarlara yerleştirilen 17. Yüzyıl yapımı çiniler olduğu anlaşılmıştır. İstanbul Yeni Cami ve Hünkar mahfili çinilerinin tıpkılarını fotoğraflardan sarih olarak seçmek mümkün olmaktadır. Son yıllarda yapılan muhtelif kazılardan çıkan kırık çini parçaları, yine fotoğraflarda seçilebilen çinilerle benzerlik gösteren 17. yüzyıl'a ait parçalardır.

Sunduğumuz bu çalışmada, Kanuni Sultan Süleyman ve Sultan II. Selim'in yaptırmış oldukları kasır, köşk ve ilave binalara konulan çinilerin tasarımları ve akibetleri işlenmektedir.

16. yüzyıl Osmanlı sanat dünyasının en büyük şöhreti ve kudreti şüphesiz Mimar Koca Sinan'dır. İznik çinilerini de onun portresinin çerçevesi olarak düşünebiliriz. İnşa ettiği yüzlerce dini ve sivil mimari eserin çoğunun iç dekorlarında, büyük bir titizlikle saray atölyelerinde desenlerini çizdirdiği İznik çinilerini kullanmıştır. Böylelikle, İznik çiniciliği Sinan'la beraber en üstün seviyesine ulaşmış ve onun ölümü ile kaybolmaya başlamış, bilahare de tarihe karışmıştır. Sinan'ın İzniklere getirdiği özelliklerin biri pek önemlidir. Bir yapısında kullandığı çini dekorları, başka yaptığı binalarda tekrarlamaz. Her eserin çini tasarımları orijinal ve sadece orası içindir. İznik atölyeleri birbirinden farklı, binlerce değişik desenli çini üretmiştir. Yani, mimarımızın dinamizmi ve yenilik araştırmaları çinilerimize aksetmiştir. Edirne Sarayı'nın çinilerini tesbit edebilmemiz de en önemli faktör bu husus olmuştur. Yazılı belgelerin eksikliğini böylece İznik çinileri bizzat kendileri tamamlamışlardır!

Edirne Sarayı 16. yüzyıl çinilerinin tasnif ve tesbitinde hangi hususlara dikkat edildi?

1- Saray yangınından sonraki yağmalarda dağılan çinilerin tesbitleri. Özellikle, 1881 yılındaki Londra satışlarında, Victoria ve Albert Müzesi'ne satın alınan 42 parça Kanuni ve II. Selim devri çinileridir. Ayrıca, 1881 yılında özel koleksiyonlara satın alınan parçaların tesbitleri.

2- 1829 birinci Rus savaşı talanı sonrasında Rusya yolunu tutan saray çinileri.

3- 1738'de saraydan sökülüp, İstanbul'da Ayasofya Kütüphanesi'nin duvarlarına takılan çinilerin tesbiti.

4- Ayasofya Kütüphanesi ufaktır. Anlaşılan, yer kalmadığı için kullanılmayan fakat akraba ve aynı mekandan olan çinilerin tesbitleri ki, bunlar ikinci sökülmelerden sonra bir hayli hurpalanarak, Sultan II. Abdülhamit zamanında, karmakarışık ve bilgisizce, Eyüp türbesine ve Beylerbeyi Camii'ne takılmışlardır.

5- 1850-1890 arasında İstanbul'da yaşayan ve Osmanlı çinileri toplayıp, daha sonra yurt dışına götüren ecnebi zevatın koleksiyonları. Dr. Alexis Sorlin Doringy, Major Meiers, M. Hakkı Bey, Lord Leighton ve Pierre Loti bu kişilerin bazılarıdır.

6- Tesbit edilen çiniler ile yurt dışına giden çinilerin mukayeseleri.

7- Saray havzasında bulunan 16. yüzyıl İznik kırık parçaları.

8- Edirne Müzesi'nde bulunan İznikler ve kırık parçaları.

9- Tesbit ettiğimiz saray çinilerinin tasarımları ile Edirne Selimiye Camii'nin ortak çini desenleri ve akrabalıkları.

İznik çini atölyelerinin 16. ve 17. yüzyıllarda Edirne Sarayı'na çok zengin ve geniş bir çini repertuarı ürettiği görülmektedir. Kitabımızda bunların hepsini tanıtmak mümkün olmadığı için, aralarından 22 çeşit seçerek, tasarımlarını, aziz ve muhterem A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatkarlarının çalışmaları ile birlikte hazırladık. Kendilerine minnetimiz sonsuzdur.

Seçtiklerimizin 19 çeşidini, 16. Yüzyıl'ın ikinci yarısı üretimi olan İznik çinilerine

ayırıldık. Edirne Sarayı'na ait olduklarına teorik olarak emin olduğumuz 16. yüzyıl İznik çinilerinin elliye yakın diğer çeşitlerinin de ileriki bir zamanda sarayın 15. ve 17. yüzyıl çinileri ile birlikte, bir araya getirilip kitaplaştırılmasını candan temenni ediyoruz.

"Saray-ı Cedid-i Amire'nin tesisi devletin fatiha-i ikbaline müsadif olduğu gibi eyyam-ı zâvâlide yine o devletin bir dem-i hüsrânındadır".

Dr. Rifat Osman

(Saray-ı Cedid-i Amire'nin kuruluşu devletin parlak başlangıcına rastladığı gibi ümitsizlik (çaresiz) devirlerinde yine o devletin bir hüsrânlı gözyaşı olmuştur.)

KAYNAKÇA

- 1 - Dr. Rifat Osman - Edirne Sarayı, Türk Tarih Kurumu Yayını VII Seri No. 30, Ankara, 1957
- 2 - Dr. Süheyl Ünver - Edirne Sarayı Çinileri Kıvrımlarına bir Nazar (20 sayıfeliik resimli defter, 1978 (G. Mesara Arşivi)
- 3 - Dr. Süheyl Ünver - Edirne Sarayı Notları - Ünver arşivleri
- 4 - Dr. Süheyl Ünver - Edirne Sarayı'na ait muhtelif makaleler
- 5 - Dr. Süheyl Ünver ve Dr. Rifat Osman mektupları. A. Süheyl Ünver Arşivi, Süleymaniye Küt., İstanbul
- 6 - Sedat Hakkı Eldem - Köşkler ve Kasırlar Cilt 2, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi - Yüksek Mimarlık Bölümü
- 7 - Ekrem Hakkı Ayverdi - Osmanlı Mimarisi'nde Fatih Devri (1451-1481) Edirne Sarayı - Saray-ı Cedid-i Amire, 1973
- 8 - Rauf Tuncay - Edirne Sanat Eserlerindeki Süslemeler, Türk Kültürü Araştırmaları, Ankara, 1964
- 9 - Haluk Şehsuvaroğlu - Edirne'de Fatih'in Sarayı, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni No. 9, 1949
- 10 - Mehtap C. Ölkücü - Saray-ı Cedid-i Amire - Art Dekor - Mayıs, 1995 Sf. 80-85
- 11 - Çağatay Uluçay - Kanuni Sultan Süleyman ve ailesi ile ilgili bazı notlar ve Vesikalar - T.T.K. Yayınlarından VII, Ankara, 1970 sf. 55
- 12 - Gonül Öney - Türk Çini Sanatı - 1976, İstanbul
- 13 - Azade Akar - Edirne Sarayı Çinilerine Dair bir Araştırma, I. Edirne Sarayı Sempozyumu Bildirileri s. 25-27 Kasım, 1995 Edirne, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No. 16 s. 291-295
- 14 - Yaşar Yılmaz - Edirne Sarayı, Milli Saraylar Mecmuası 2004 sf. 27-40
- 15 - Edirne Resmî Yapılar, Saraylar, Türk Ansiklopedisi, Cilt XIV Fasikül 110 Sf. 351-2 Ankara, 1966
- 16 - John Carswell - İznik Pottery, British Museum Press 1998

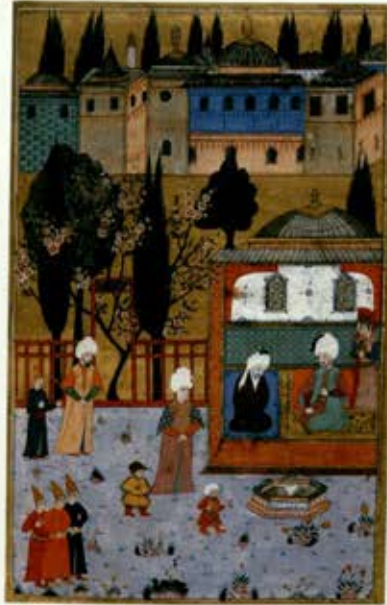

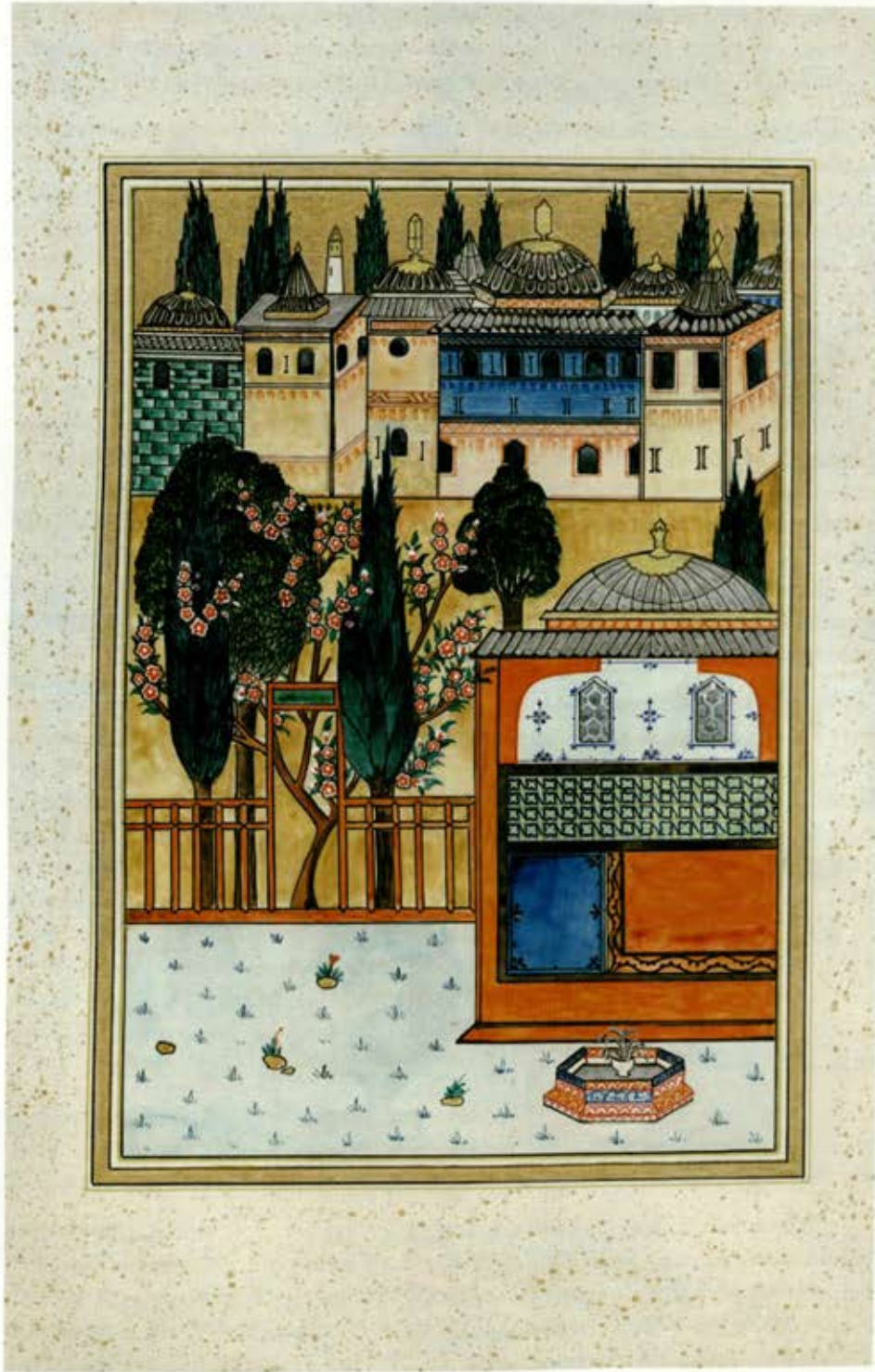
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 1524 No.da kayıtlı Hünername II'de bulunan bir minyatürün arka planı bize enteresan bilgiler veriyor. Minyatürün açıklaması şöyle: "Süleyman, mürşidi Şeyh Abdüllatif ile buluşuyor. Geri planda HAREM".

Osmanlı minyatürlerinde görülen arka bina panoramaları her zaman gerçeğe yakın çizilmemiştir; daha çok nakkaşın işlediği konuya bağlıdır. Fakat bu resimde Harem diye gösterilen bölüm çok teferruatlı resmedilmiş olup, minyatürün 1/3'ünü kaplamaktadır.

Topkapı Sarayı 16. yüzyıl'ın ortalarına kadar güneybirlik, devlet işlerinin halledildiği bir mekândır. Ancak, Kanuni'nin özel bir has odası olduğu ve bazı gün ve gecelerini orada geçirdiği için ufak bir haremın mevcudiyeti düşünülebilir. Kanuni ailesinin yaşadığı Beyazıt Eski Saray 1541'de büyük bir yangınla oturulamaz hale gelince, Harem Topkapı Sarayı'na taşınmıştır. Hatta Sultan III. Murad 1574 yılında tahta geçtiğinde, haremı ufak bulmuş ve 1578'de başlattığı tamir ve ilâve binaların yapımı bir yıl sürmüştür.

Hünername minyatüründe Kanuni gri sakalıdır; yani 50'li yaşlarında olmalıdır. Topkapı Sarayı'ndaki harem bu yıllarda yeni kurulduğuna göre, minyatürde görülen harem binaları Edirne Sarayı'na ait olmalıdır. Ortadaki büyük binanın da Hünkar Sofası'nın köşkü olduğu düşünülebilir. Kanuni'nin Cihannüma Kasrı'nın taht odasında oturduğu, öndeki havuzdan anlaşılmaktadır. Ayrıca, kaynaklardan Cihannüma Kasrı'nın arkasındaki küçük bir kapıdan ve çiçekli bir bahçeden geçerek harem kapısına varıldığını öğreniyoruz. Kanımızca, minyatürdeki binalar, 16. yüzyıl'da Edirne Sarayı'nın harem bölümünü göstermesi bakımında önemli bir belge sayılabilir.

* Minyatür: Şermin Cıddı

Edirne Sarayı'na ait olduğu şüphe götürmez. 16. yüzyıl İznik çinileri arasında bir çeşit neşriyatta çok kullanılmış ancak doğru olmayan tarif ve hükümlere uğramıştır. Onun için de bu hususun düzeltilmesinin gerekli olduğunu düşünmekteyiz.

Günümüzde Eyüp Türbesi'nin âdeta simgesi hâline gelmiş ve iki karonun ters yerleşimiyle oluşan, 1570'lerin yapımı en âlâ cinsinden İznik çinileri. Selimiye Câmii'nde daha hafif desenli benzerlerini görmekteyiz. Dünya müzelerine en çok dağılmış çinilerimizdendir. Ölçüleri genelde 26,5 x 26,5 cm'dir. Kalite ve desen bütünlüğü ile İznik'in en üstün çinilerinden sayılabilirler. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sır altında koyu ve açık kobalt mavisi, zümrüt yeşili, firuze ve kabarık (rölyef) mercan kırmızısı renkleri ile dekorludur.

Çini karoların tarifi:

İki karonun ters-yüz tasarımıyla desenlenen çinimiz, en az dört karonun bir araya gelmesiyle harikulade estetik bir pano ortaya çıkartmaktadır. Gerçekten de iyi planlanmış bir kompozisyona sahiptirler. Kırmızı zemin üzerine çalışılmış beyaz çiçeklerden oluşan şemse biçiminde bir kartuş, kompozisyonun esas temel noktasıdır. Kartuşun iki yanında, zeminden yukarı doğru sonu olmayan bir uzanış içinde bahar dalları bulunmaktadır. Kartuşun alt ve üstünde bulunan iki büyük hatayı çiçeği de firuze hançer yaprakları delen lâlelerle bağlanarak hem kartuşları sarmakta hem de bahar dallarını keserek son derece cazip ve hareketli bir kompozisyon oluşturmaktadır.

En bol buldukları yer, İstanbul Eyüp Sultan Türbesi'nin iç avlusundaki türbeye giriş duvarıdır. Hemen hemen bütün duvarı kaplamaktadır. Ayrıca türbenin ve avlu duvarının muhtelif yerlerine yama gibi gözüken tek tük karolar anlamsız olarak yerleştirilmişlerdir. Bu çinilerin türbede bol olması, bunların orijinalde buraya ait olduğu veya Eyüp Hamamı'ndan geldiği düşüncelerini ortaya atmıştır. Hâlbuki bu iki husus da yanlıştır. Türbe ve avluların ilk olarak Tekfur Sarayı çinileri ile bezenmesi, Sultan II. Mahmut zamanında yapılan tamirler esnasında gerçekleşmiş olmalıdır. İznikler ise Sultan II. Abdülhamid zamanı tamirlerinde konmuştur. Yani bahsi geçen çiniler, 1880-85 yılları arasında yerleştirilmiş olmalıdır. Bu hususun bir başka kanıtı da 16. yüzyıl çinilerinin arasına yerleştirilen Avrupa çinileridir. 1865'de Sultan Abdülaziz'in Maslak Av Köşkü için İngiltere'den bizzat satın aldığı çinilerden arta kalan ve Topkapı Sarayı depolarında diğer çinilerle birlikte muhafaza edilenlerdendir.

16. yüzyılda Eyüp semti ufak bir köy ve mezarlıklar semti idi. Bugün mevcut olmayan hamamının, saray tipi İzniklerle süsleneceği mantık dışıdır. Türbenin çinilerinin çoğunluğu Abdülhamid tamirlerinde Topkapı Sarayı depolarından getirilmiştir.

Çinilerimizin Edirne Sarayı'ndan geldiğinin en önemli kanıtı da, saray havzasında bulunan kırık parçadır. Sanat tarihçisi Sayın Neriman Köylüoğlu tarafından tesadüfen bulunan bu ufak parça, çinimizin kartuş bölümünden bir kısımdır ve kesin olarak bu çinilerin Edirne'ye ait olduğunu göstermektedir. Ayrıca Çinili Köşk Müzesi'nde, Osman Hamdi Bey zamanında müzeye giren tam ve kırık parçalar, Paris Louvre Müzesi'nde

Dr. Doringy'nin etiketlemiş olduğu kırık parçalar yine kanıtlardır.

Louvre Müzesi deposunda kırık parçalara ayrılan çekmecelerde, Fransız dış doktoru Doringy'nin 1880'lerde el yazısı ile etiketlenmiş kırık parçalar arasında bu çinilerden çok miktarda bulunmaktadır. Kiminde "les palais ancienne", kiminde de "Sera-ya Top Capou Fragment" ibareleri vardır. Yani parçaların 1880-1885 yılları arasında Eyüp tamirinden evvel eski Saray'dan ve Topkapı Sarayı'ndan alınmış olduklarını göstermektedir. Doringy'nin anlatımlarında "les palais ancienne" yani eski Saray, Edirne Sarayı'dır.

Netice:

Bugün için mevcutların bolluğu, berraklığı, desen güzelliği ve Sultan II. Selim devri oluşları itibarıyla orijinal kullanıma mekânının büyük bir saray salonu olduğu fikrini vermektedir. Büyük bir ihtimalle, Topkapı Sarayı içerisindeki Sultan III. Murad Has Odası'nda olduğu gibi esas çinilerdendi. Topkapı Sarayı'nda bu çinilerden bulunmadığına göre, tek alternatif Edirne Sarayı'dır. Günümüzde buldukları yer şuralardır: Eyüp Sultan Türbesi iç ve dış avlu duvarları, Londra Victoria Albert Müzesi, Paris Louvre Müzesi, Paris Eski Dekoratif Sanatlar Müzesi, Lizbon Gülbenkyan Müzesi, Kanada Toronto Müzesi, Kopenhag David Koleksiyonu Müzesi, Atina Benaki Müzesi, Kahire İslam Eserleri Müzesi, Çinili Köşk Müzesi'nde kırık parçalar, İngiltere Ashmolean Müzesi, Berlin Dahlem Müzesi, Rusya Hermitage Müzesi ve birçok özel koleksiyonda bulunmaktadır.

Edirne Sarayı havzasında bulunan kırık bir parça

» Resimleyen: Havva Sökmen, 34 x 32 cm.

» Victoria ve Albert Müzesi

s. Resimleyen: Rabia Koçer
24 x 24 cm

Eyüp Türbesi'nin cami avlusuna bakan duvarını her devre ait çiniler kaplamaktadır. Bunların bir kısmı, bordürlerle çevrili dikdörtgen panolar hâline getirilerek o devirde tamirini yapan çini ustasının garip zevkinin kurbanı olmuşlardır. Yığma usulle yerleştirildikleri için esas kompozisyon özellikleri kaybolmuştur. Bu panolardan Sultan II. Selim devrine ait en az üç adet bulunmaktadır. Burada takdim edilen İznik panosunun özelliği, türbenin iç avlusunda bulunan büyük panolarla aynı mekândan gelmelerinin tespit edilmiş olmalarıdır. "Süpürgelik çinileri" diye tabir edilen ve mekânın en dip bölümünü çevreleyen çini tipi grubundandırlar.

Süpürgelik pano, aşağıdan yukarıya doğru üç karodan oluşan bir kompozisyona sahiptir. Karolar genelde de 25 x 25 cm olduklarına göre, anlaşılan zamanında 75 cm'lik bir çevre panosu oluşturmaları gerekiyordu.

Bahsi geçen çinilere, Avrupa müzelerinde şimdiye kadar hiç tesadüf edilmedi. Mevcut dış panonun 30 tam ve kırık çinisinin dışında, pek çok ufak parça türbenin değişik bölümlerine dağıtılmıştır. Âdeta duvardaki diğer çinilerin arasına yamalanmışlardır. Çiniler, desen ve teknik yönünden İznik mamullerinin en mükemmel olan grubuna ait olanlardır.

Kompozisyonun vazo motifinin detay çizimi. Özelliği, mermer taklidi bir kaide-nin üzerine oturtulmuş olmasıdır. Bu mermer taklidi motifler, Sultan II. Selim devri İzniklerde çok sık rastlanmaktadır. En güzel örneklerini Topkapı Sarayı'nda ve Edirne Selimiye Câmii hünkâr mahfilinde bulmaktayız.

* Eyüp Sultan Türbesi

» Resimleyen: Asuman Güldağ 44 x 35 cm.

Tablosu yapılan, Kanuni Sultan Süleyman devri tek karo İznik çinisi, bugün "ula-
ma" adı verilen sonsuz düzeyde devam eden bir desen tipidir. 1560-1590 yılları ara-
sında üretilen İzniklerde benzer desenli çiniler görülür. Ancak bu çini karoya, benzer
çeşitlerinin en güzellerinden ve en nadirlerindenidir, diyebiliriz. Beyaz hamurlu, beyaz
astarlı ve çok parlak, şeffaf sır altında koyu kobalt mavisi, zümrüt yeşili ve kabark ki-
remit kırmızısı renkleri ile dekorludur.

26,5 x 17 cm ebadında bir örneği Edirne Sarayı havzasında bulunmuş ve Edirne
Müzesi'nde teşhire konulmuştur. ¹Gerçek karonun ebadı 26,5 x 26,5 cm'dir. Desenleri
Kanûni devri ünlü saray ressamı Karamemi'nin tezhip ve halkârlarını hatırlatmaktadır.

Yurt içinde tespit edebildiklerimiz şunlardır: 1 adet Çinili Köşk Müzesi'nde ve 1
adet Ömer Koç koleksiyonundadır.

Yurt dışındaki dağılımları ise şöyledir: 4 adet Lizbon Gülbekyan Müzesi'nde, 4 adet
Londra Victoria ve Albert Müzesi'nde, 1 adet Londra'daki Bristish Museum'da bulun-
maktadır. Ayrıca Atina'daki Benaki Müzesi'nde, Düsseldorf Mädchen Müzesi'nde ve
Hamburg Gewerbe Müzesi'nde kırık parçalar bulunmaktadır. 1987 Paris'te Ader Picard
Tajan firması tarafından 6 karo satışa çıkartıldı. Bugün için buldukları yer bilinme-
mektedir.

≈ Edirne Müzesi

≈ Muhibbi Divanı Karamemi Desenleri

1 Edirne Müzeleri ve Ören Yerleri S.144 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2006 İstanbul.

«Çini ve katı» işlubunda
resimleyen:
Nimet Kalkanlı
20 x 64 cm.

Hatayı olarak tanımladığımız çok stilize çiçek motiflerinden oluşan, orijinal bir kompozisyona sahip, bir veya iki büyük çini panosunun parçalarından olmalıdır. Çiniler çok kaliteli olup, desenleri usta eller tarafından hazırlanmıştır. 1570'lerin İznik mamullerindedir. Karoların ölçüleri genelde 25 x 25 cm'dir.

Eyüp Sultan Türbesi'nin iç avlu koridoru üzerinde bulunan rastgele yerleştirilmiş dokuz karo çini bulunmaktadır. Orijinal panonun büyük ve çok parçalı olduğunu tahmin ediyoruz. Çünkü bulunan dokuz parçanın sadece iki tanesi birbirine uyum göstermiştir. Parçalar genelde çok harap vaziyettedirler.

Londra'da Victoria ve Albert Müzesi'ne 1881'de giriş yapmış olan tek parçada da pek çok vuruş ve tahribat görmekteyiz.

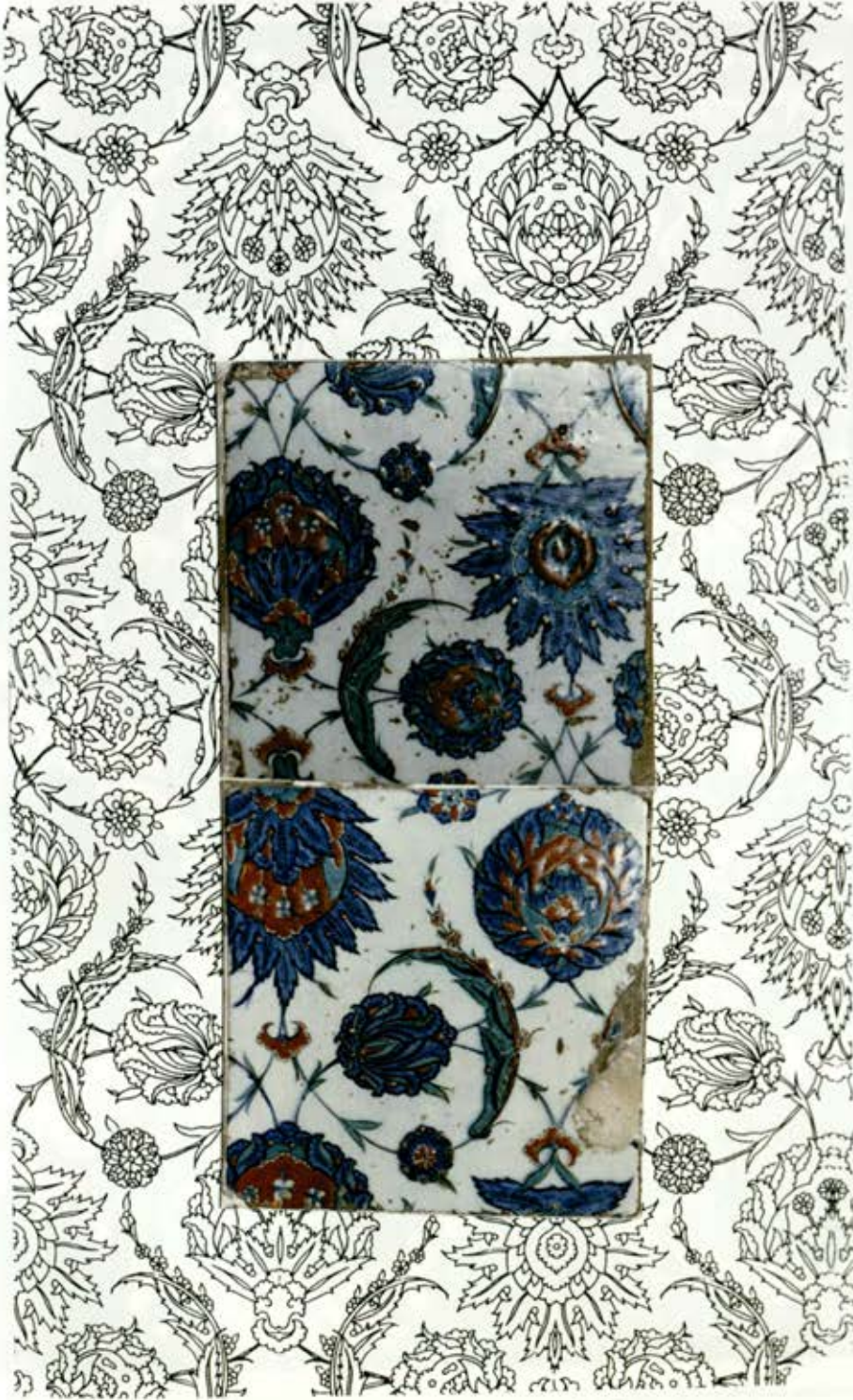
Eldeki parçalara göre tamamlanan desenin çizimi. En üstte görülen parça Eyüp koridorundaki dokuz parçadan biridir ve en üst bitiş kemerinin bir parçasını göstermektedir. Çini karolarının eksikliğinden, krokinin üst bitiş bölümü tamamlanamamıştır.

Bahsi geçen panonun mevcut çinileri; şu ana kadar on tam karo, dört yarım karo, iki de kırık parça hâlinededir. Motifler iki aşağı, iki yukarı bakan büyük hatayı ile üç ufak hatayiden oluşmaktadır. Çiçeklerin aşağıya doğru bakması desene orijinalite kazandırmaktadır. Kanımızca,¹ saray yangından geriye kalan çinilerdendir.

« Victoria ve Albert Müzesi'nde İznik Çinisi

1 Victoria ve Albert müzesindeki parçalar.

» Panonun siyah beyaz çizimi ve Eyüp Sultan Türbesi iznikleri

» Resimleyen: Nuran Saygun 30 x 50 cm.

Ayasofya Kütüphanesi'nde, Edirne Sarayından geldiğine şüphe etmediğimiz diğer bir çini serisi de okuma salonunun batı cephesindeki üst kademeye yerleştirilen iki harikulade çini panodur. Bütün tasarım tek karoya dayanır ama yan yana, üst üste yerleşince çok değişik ve estetik bir görüntü meydana getirirler. Lâlelerin hâkim olduğu desenler, İstanbul saray nakışhanesinin eseridir. Bu atölyelerin başressamı müzehhip Karamemi'nin el yazmalarında, bilhassa imzaladığı Muhibbî divanlarında yapmış olduğu bazı tasarımlarla hemen hemen aynıdır denilebilir.

Çini Karoların Tanıtımı:

Ölçüleri alınmadı ama devrin standart büyük boy tipindedirler. Yani 25,5 x 25,5 cm veya 26 x 26 cm olmalıydılar. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, çok parlak ve şeffaf sır altında koyu kobalt mavisi, firuze ve kiremit kırmızısı ile dekorlardılar. 1570'lerin ürünü olup Sultan II. Selim devrine aittirler.

Ayasofya Kütüphanesi'ne 16. yüzyıl çinisi koyulmasını isteyen ve Edirne Sarayından itina ile çini sökölüp kütüphanesine getirilmesini yazılı evrakla emreden Sultan I. Mahmud'un bu dileği 1737 yılında gerçekleşmiştir. Bahsi geçen çinilerimiz de anlaşılan bu şekilde İstanbul'a gelmiştir.

Bu çinilerden yurt dışında sadece Paris'teki Louvre Müzesi'nin depolarında iki adet olarak bulduk. Dr. Doringy'nin müzeye sattıklarındandır. Ayrıca 1970'lerde İstanbul Vakıflar Müzesi'nde de iki adet kırk parça gördük.

» Paris Louvre Müzesi Deposu

» Ayasofya Kütüphanesi

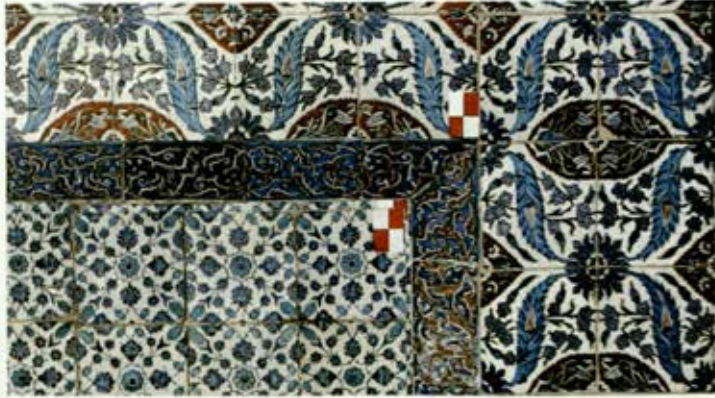

» Resimleyen: Nebahat Pektaş, 29 x 52

Bu bordür çinisi, ustaca tertiplenmiş rûmi motifleri ile tasarlanmış, 1570'lerin İznik ürünlerindedir. Benzer kompozisyonlarda hazırlanmış bordür çinileri, Edirne Selimiye Camii'nde bulunmaktadır. Kırık parçalar veya tam olarak Avrupa müzelerinde sık tesadüf edilen cinstendir. Sayıca en fazla Eyüp türbesinde bulunup, beyaz zemine kırmızı kartuşlu çini karoları çevrelemektedir. Boyutları genelde 30 x 14 cm'dir.

Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sır altında, zemini koyu kobalt mavisi, kiremit kırmızısı ve zümrüt yeşili ile boyanmış olup siyah kontürlüdür.

» Eyüp Sultan Türbesi

« Resimleyen:
Ferda Burcuoğlu
9,5 x 33 cm.

Aziz Hocamız Dr. A. Süheyl Ünver'in 1973 yılında bize hediye ettiği bir kesekâğıdı dolusu kırık çini parçalardan bir tanesinin fotoğrafı. Bunları verirken şöyle dedi: "Her Edirne'ye gidişimde saray havzasına gider, gezerim. Eğilmeden, ayağımla toprağı eşelediğim zaman bir sürü kırık çini parçaları çıkardı. Bazılarını topladım. Bir kısmını, size bu pakette veriyorum."

Kendisine, "Efendim, bu çini parçalarını nasıl kullanalım?" diye sorduğumuz zaman da, "Zamanı gelince ne yapacağımızı bileceksiniz..." dedi.

Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan bir İznik kolon parçası. 1892'de müzeye giriş yapmış. 2009 yılına kadar hiçbir müzede eşine tesadüf etmedik. İstanbul'da Sadberk Hanım Müzesi'nde açılan İznik çinileri sergisinde, Londra'dakinden daha ufak (8,2 x 15 cm) bir parçası daha ortaya çıktı. Kırık çinimize dayanarak, bunların Edirne Sarayı'ndan olduğunu anladık. Yani 1570'lerin ürünüdürler. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, çok parlak şeffaf sırlı ve siyah konturludur. Yatay olarak dönüşümlü düzende kobalt mavisi ve kiremit kırmızısı zikzaklı kuşaklar ile süslenmiştir.

« Louvre Müzesi deposunda bulunan, 1894 yılında satın alınan, Edirne Sarayı'na ait çinilerinden bir örnek.
Resimleyen: Şeyda Algaç. 67 x 20 cm.

» Resimleyen: Ferda Burcuoğlu

» Edirne Saray havzasından çıkan kırk bir Iznik parçası

» Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan bir Iznik kolon parçası.

Envanter no 5362 altında, Edirne Müzesi'nde teşhirde olan 24,5 x 24,5 cm ebadında, kenarları hafif bozuk bir duvar çini karosu, yine saray havzasında bulunan 16. yüzyılın en kaliteli çinilerindendir.¹ Ters yüz olarak hazırlanmış, iki karoyu tamamlayan bir tasarımı vardır. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sır altında koyu ve açık kobalt mavisi, zümrüt yeşili ve âdeta üç boyutlu kiremit kırmızısı ile renklendirilmiştir. İçleri, çiçekli dallarla bezeli iri rümi kıvrımları arasında lüle ve bahar çiçekleri ile doldurulmuş hatayilerden oluşan, sonsuz düzenli bir kompozisyonudur.

Çinili Köşk Müzesi'nde iki, Ömer Koç koleksiyonunda bir, Londra Victoria ve Albert Müzesi'nde sekiz adet ve Paris Louvre Müzesi depolarında bordür gibi dizilmiş dört adet karo bulunmaktadır. Ayrıca Ayasofya Kütüphanesi'nde oldukça bozuk ve küçük parçalar mevcuttur.

» Edirne Müzesi'nde bulunan Iznik Çinileri.

1. Edirne Müzeleri ve Oren Yerleri S.144 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2006 İstanbul.

Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan bir Iznik çini karo ve panosu.

Eyüp Sultan Türbesi'nde, 11 adet olarak bulduğumuz çok kaliteli, renk ve desen güzelliği çarpıcı olan bir çeşit İznik çinisi çok ilgimizi çekti. Dikdörtgen parçalar hâlinde yapılmış olan çininin 1/3 kadarı lacivert zeminli bordür; geriye kalan kısmı ise, beyaz zemine yapılmış çiçek motiflerinin bir kesitidir. Avrupa müzelerinde bulduğumuz diğer yedi parçayla birleştirilince esas kompozisyon meydana çıkmış oldu. Böylece iki çininin enine olarak yan yana gelmesiyle oluşan ortalama 54 cm eninde ince uzun bir panonun varlığı anlaşıldı. Eyüp parçalarının bir tanesi iyi durumda olup, diğer hepsi kırık ve yontulmuşlardır. Dış ülkelerdekiler de ağır hasar görmüş olup, esas boyutlarını kaybetmişlerdir.

Paris Louvre Müzesi deposunda bulunan kırık ve çok tahribat görmüş altı parça mevcuttur. Tamirli olarak bir araya rastgele bağlanmışlardır.

a Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan bir İznik Çinisi.

Victoria ve Albert Müzesi İznik çinişi
te panonun çizimi.

Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'ne 1881 tarihinde girmiş olan tek parça karo hâline getirilmiş olarak çerçeveye konmuştur ve bu eser müzenin deposunda bulunmaktadır.

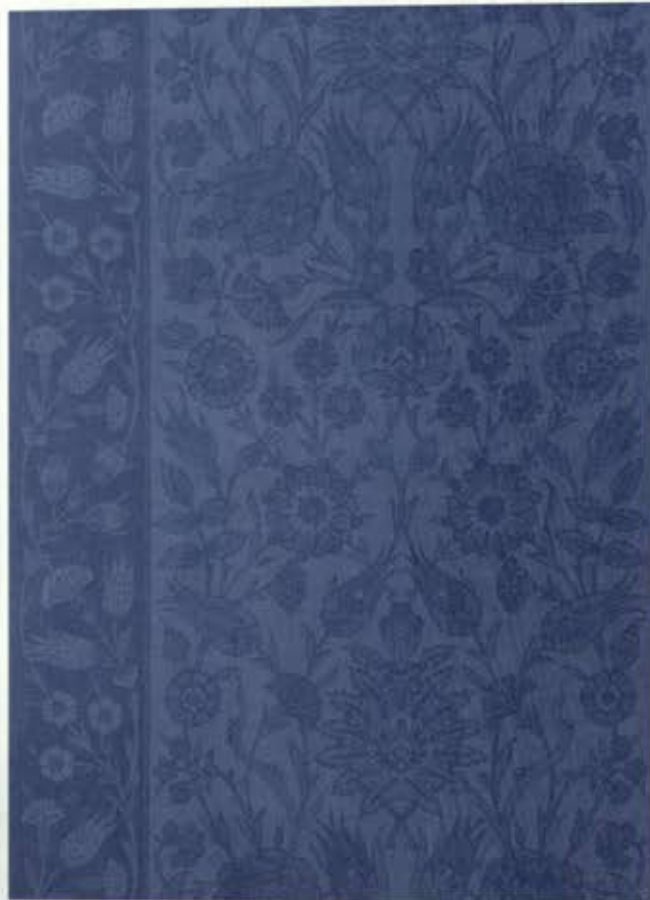
İznik mamullerinin en âlâ cinsine dâhil edebileceğimiz bu çiniler 1570'lerin yapımı olmalıydılar. Genelde çok kesintili oldukları için ölçüleri tam belli olmamaktadır. Ama ortalama olarak 26 x 26 cm diyebiliriz. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve şeffaf sıra altında koyu ve açık kobalt mavisi, zümrüt yeşili ve rölyef kiremit kırmızısı ile dekorludur. Bordür bölümü de aynı renklerle dekorludur ancak zemini koyu kobalttır. Bordür desenleri, Kanûni Sultan Süleyman Türbesi'nde ve Edirne Selimiye Câmii'nde bulunan bir kısım bordür tasarımlarına çok benzemektedir. Kanımızca,¹ Edirne Saray yangınından geriye kalan çinilerdendirler.

¹ Paris ve Londra'da bulunan parçalar.

Karonun Eyüp Türbesi'ndeki yerleşimi

Eyüp Sultan Türbesi kapalı iç avlusu ve çıkış koridorunda, İznik çinilerinin karma karışık yerleşimleri arasında, İznik'in doruğa ulaşmış olduğu devre ait muhteşem güzellikte bir pano serisi saklanmaktadır. Cem'an sekiz tam karo ve altı yarım karo rastgele yerleştirilmiştir. Başları ve sonları yoktur. Ayrıca kimi kırık, kimi daha belirli olarak türbe duvarlarına dağılmıştır. Yurt dışına götürülen parçaları da bularak bu panoları tekrar kurmak mümkün oldu.

Londra British Müzesi'nde bulunan, birbirinin devamı dört parça 1880'lerin başında Goldman koleksiyonuna girmiş, 1883'de de aile tarafından müzeye hibe edilmiştir. Ölçüleri 31 x 42,5 cm'dir.

Lizbon Gülbenkyan Müzesi'nde bir adet başlangıç, iki adet köşelikli bitiş olmak üzere beş tam karo, yedi yarım karo ve üç ufak parça ile iki ufak pano yapılmak istenmiştir. Ancak ikisi de yakıştırma usulü ile hazırlanmış olup, birbiriyle uyumsuzdurlar.

Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'nde panonun baş ve son parçalarından dört adet bulunmaktadır. En önemli nokta, bu çinilerin müzeye 1881 tarihinde girmiş olmasıdır. Yani Saray yangınından sonraki yağmalamalarda (1879-80) İngiltere'ye götürülen çok miktarda İznik çinisi 1881'de Londra antikacılarında satışa çıkmıştır.

Ayrıca İstanbul Çinili Köşk'te aynı bordürlü, bir üst yazı şeridinden tek adet karosu bulunmaktadır. Ölçüleri 22 x 24 cm'dir.

Karoların Tanıtımı:

Genelde 22 x 22 cm ebadında bir karo ile yarım karodan, yani enine 1,5 çiniden müteşekkil ince uzun panolar oluştururlar. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve çok parlak, şeffaf sır altında koyu kobalt mavisi, zümrüt yeşili ve çok kabarık kiremit kırmızısı ile dekorludurlar. Hele bordürün zemin kırmızısı âdeta üç boyutludur. Panoların tasarımları da çok zariftir. Çiçekler ve yapraklar serbest bir kompozisyon anlayışı ile düzenlenmiştir.

Günümüze gelen parçalara göre, üç adet ufak panonun mevcudiyeti belli olmaktadır. Yazılı kemer olduğuna göre de panoların zamanında dört veya altı adet oldukları düşünülebilir.

» Gülbenkian Müzesi, Lizbon

» Resimleyen:
Ayşenur Arvas
41 x 45 cm.

Burada takdim edilen İznik çinileri, şimdiye kadar bulabildiğimiz İznik'lerin arasında, en nadirlerinden sayılabilir. Londra'da üç adet tam karo çini, İtalya'da çok kırık ufak bir parça ve İstanbul Sadberk Hanım Müzesi'nde bir karo çininin dışında hiçbir yerde görmedik. 1570'lerin en kaliteli İznik mamullerinden olduğuna kesin nazarla bakabiliriz. Kalitesi, deseni ve renklerin yerleşimi mükemmeldir. İznik'in bütün renklerini bir arada kullanılmıştır. Yani kiremit kırmızısı, mavi, lacivert, zümrüt yeşili, firuze ve dallardaki kahverengi. Çinilerin en önemli hususiyetleri de desen orijinalliğidir. Tek karonun içine ince, bulut motifli bir bordür, geri kalan kısma iki ufak vazo içinden çıkan çiçek buketleri işlenmiştir. Vazolu buket desenleri yarımıdır. Deseni tamamlayacak olan diğer parçalar mevcut değildir. Günümüze erişebilen dört çini sağ cihetin karoları olup, iki tanesinin üst üste gelmesiyle yarım desen tamamlanmaktadır. Konturlar siyahtır. Ölçüleri standart 26 x 26 cm olmalıdır.

Sadberk Hanım Müzesi'nde ölçüsü 25,2 x 25,4 cm'dir. Ama dört çini de çok yontulmuş durumdadırlar. Desenler çok zarif ve ahenklidir. Natürist üslupta hazırlanan yarım çiçek buketleri ve vazo motifleri pek ahenklidir. Çiniler dikdörtgen olup bir kısmı bulut kıvrımlarından oluşan ince bir bordür ile sınırlanmıştır. Ancak esas panonun, iki parça karodan meydana gelen ince uzun bir pano mu yoksa tabloda hazırlandığı gibi daha çok parçadan mı kurulduğunu bilemiyoruz. Vazolar ve buketleri çok hoş bulduğumuz için panoyu kendimizce büyütmeyi münasip gördük.

Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'nde bulunan üç parçanın ikisi teşhirde, bir tanesi de depodaki çekmece içindedir. Müzeye 1890 yılında Major Maiers koleksiyonu ile beraber giriş yapmışlardır.

Üç çini de aşırı derecede tahribat görmüş ve tamir edilmişlerdir. Birçok kırık parça olarak yerlerden toplandığı izlenimini vermektedirler. Anlaşılan, Saray yangınından sonra yerlere dökülüp toplanan ve İngiltere'nin yolunu tutan çinilerimizdendirler.

» Victoria ve Albert Müzesi deposu

» Victoria ve Albert Müzesi deposu

» Victoria ve Albert Müzesi

Resimleyen: Gülbün Mesara, 118 x 140 cm

Sultan II. Abdülhamid, Eyüp Türbesi'nin tamirinden sonra, adaşı Sultan I. Abdülhamid'in yaptırmış olduğu Beylerbeyi Câmii'ni de tamir ettirdiği zaman yine Topkapı Sarayı'nın depolarında bulunan İznik çinilerini dekor olarak kullandırmıştır. Bu çiniler de, aynen Eyüp'tekiler gibi, tıraş edilerek konacağı yerlere göre kesilip biçilerek rastgele yerleştirilmiştir.

Aralarında Edirne Sarayına ait olduğunu düşündüren (veya kanıt veren) örnekler var. Bir çeşidini seçerek burada takdim ediyoruz. Maalesef zamanımıza sadece on iki adet karosu ulaşan bir çerçeve panosunun kısımlarıdır. Parça eksikliğinden büyüklüğü ve bağlantılarını tespit edemedik.

Camide bulunan sekiz karo çok harap, yanık ve kırıktyrlar. Ancak Lizbon, Gülbenkyan Müzesi depolarında gördüğümüz üç karo, bu çinilerin nefasetini ortaya koymaktadır.

Tek bir karo da iyi durumda olup, Major Maier koleksiyonu ile 1900'da Londra'daki Victoria ve Albert Müzesi'ne girmiştir.

Çinilerin boyutları, tıraş edilmekten dolayı değişmektedir. (23 ve 24,5 cm gibi.)

Zamanında, standart 26 cm veya 27 cm çapında oldukları düşünülebilir.

Dört ince bordürün aynı karoda resmedildiğini ve bir çerçeve pano olarak hazırlandığını Gülbenkyan Müzesi'ndeki örnekler göstermektedir. Camideki parçalar da ikinci bir panonun mevcudiyetini kanıtlıyor. Şöyle ki, müzelerdeki çini karoların ikinci bordürü rümi ve hatayı desenleriyle; camidekilerin ise, bazı karolarda aynı bordürün çiçek buketleri ve hançer yapraklarıyla tasarımılandığı görülmektedir.

Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, parlak ve şeffaf sır altı kiremit kırmızısı, açık ve koyu kobalt mavisi ve yeşil ile dekorludurlar. Konturlar bazı desenlerde siyah, bazılarında ise çift olarak lacivert ve siyahtır.

» Gülbenkyan Müzesi, Lizbon.

» Victoria ve Albert Müzesi

» Resimleyen: Rabia Koçer 54,4 x 35 cm.

Eyüp Sultan Türbesi'nin iç avlu sağ bölümünün zemininde, süpürgelik çinileri şeklinde bordür gibi yerleştirilmiş 8 adet İznik karosu, aslında 36 çini karodan meydana gelen muhteşem bir panonun parçalarıdır. Desen analizimizde panonun 4 karo enine ve 9 karo dikine olarak hazırlanıp dizildiğine kanaat getirdik. Sultan II. Selim devrine ait en az iki pano şeklinde, İznik'te imal edilmiş olmalıdırlar. Cem'an 72 parçalık iki panonun günümüze erişebilen çinilerinden, şimdiye kadar ancak 18'ini bulabildik. Bunlardan 12 tanesi Eyüp Sultan Türbesi'nde, 4 tanesi Londra Victoria ve Albert Müzesi'nde ve 2 tanesi de Lizbon Gülbenkyan Müzesi'nde bulunmaktadır. Bunlardan 3 karo, diğerleriyle eş olup, ikinci karonun mevcudiyetini kanıtlamaktadır. Çinilerin ölçüleri parçadan parçaya değişmektedir. Genelde çok kırık ve tıraşlıdırlar. Kimi 23,5 x 23,5 cm, kimi 25 x 21,5 cm, kimi de 25 x 26 cm'dir. Demek ki, orijinal hallerinde, onları 26 x 26 cm olarak düşünebiliriz. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, çok parlak şeffaf sırlı olan bu çiniler, ince siyah konturludurlar. Açık ve koyu kobalt mavisi, kiremit kırmızısı ve zümrüt yeşili ile boyanmışlardır.

Eyüp Türbesi zeminindeki 8 karoyu tetkik ederken, en sol karonun sanki bir vazo deseninin parçası olduğunu fark ettik ve hemen Londra Victoria ve Albert Müzesi deposunda bulunan ve üst parçası eksik olan vazo desenli 3 karoyu düşündük. Gerçekten de fotoğrafları bir araya getirince, Eyüp karosu eksik vazo desenli üç karonun içine tasmamam oturdu! Londra karolarının müzeye girişi 1881 yılı olduğu için de panomuzun Edirne sarayına ait olduğuna kani olduk.

Türbenin iç avlusunun hemen girişinde ve üst sağ bölümüne, ters olarak yerleştirilmiş 2 karo panomuzun başlangıç köşelikleridir. Ayrıca dış avluda, birbiriyle ilgisiz çinilerin arasında, köşelik çinilerden bir adet daha bulunmaktadır. Bu da ikinci panomuzun parçalarından olmalıdır.

Pano çinilerine ait fotoğrafların bir araya getirilerek yapılan takribi montajında ortaya çıkan şeklinin genel görüntüsünün tablosu çizilip hazırlandı. Mevcut çiniler

Victoria ve Albert Müzesi deposu

panomuzun orta kısmını bariz olarak belli etmektedir. Ne var ki, iki kenar çinilerinden (enine olanlardan 1 ve 4'üncü çiniler) şimdiye kadar bulunamadı. Tahminimize göre, bu yan parçaların yarısı ortanın devam eden motifleri, diğer yarısı da bütünü çeviren bordürün motifleri olması gerekmektedir.

» Sağ üst ve alt iki parça karo, Victoria ve Albert Müzesi'nde, sol üst karo ise Eyüp Sultan Türbesi'ndedir.

sunun vazosu rumi detayları ile bence en güzel örneklerden biridir. Orijinal halindeki boyu 30x35 cm. olmalı. Harikulade bir kompozisyonu var ve yeni hazırlanacak tasarımlarda kendisini çeşitli renklerde ve şekillerde boyamak mümkün. Vazonun alt kısmını gösteren karolarını bulamadım. Vazonun bir kaidesi var ve yanındaki çiçek motifinin bitişi var. Çok belli olduğu içinde yeni bir çizim yapılabilir. Bence bu iki eksik karonun

V & A Müzesi - Londra.

163 - 15, 16, 40 - 1881

» Victoria ve Albert Müzesi

İznik çinilerimizin yurt içinde ve dışında ne derece karışık durumda olduklarını gösteren en birinci örneğini, kanımızca bu emsalsiz fakat dağınık pano sergilemektedir.

İznik çinilerinin panolarında, vazo motifi çok sevilen bir konudur. Hatta bu an'ane 17 yy. sonuna kadar devam etmiştir, sayısız vazolu buketler ve vazolu çiçek dekorları yapılmıştır. Özellikle Topkapı Sarayı harem ve Yeni Cami hünkâr mahfillerinde bu vazolu dekorların emsalsiz örnekleri mevcuttur. 16 yy. II. Selim devri Edirne Sarayı çini panosunun

yarısı vazonun bitimi, diğer yarısı da bordürlü olmalıdır.

1881 senesinde Londra antikacılarında satışa çıkan İznik çinilerinden Victoria ve Albert Müzesi 47 parça satın alıyor. Hepsi Edirne Sarayı çinileridir.

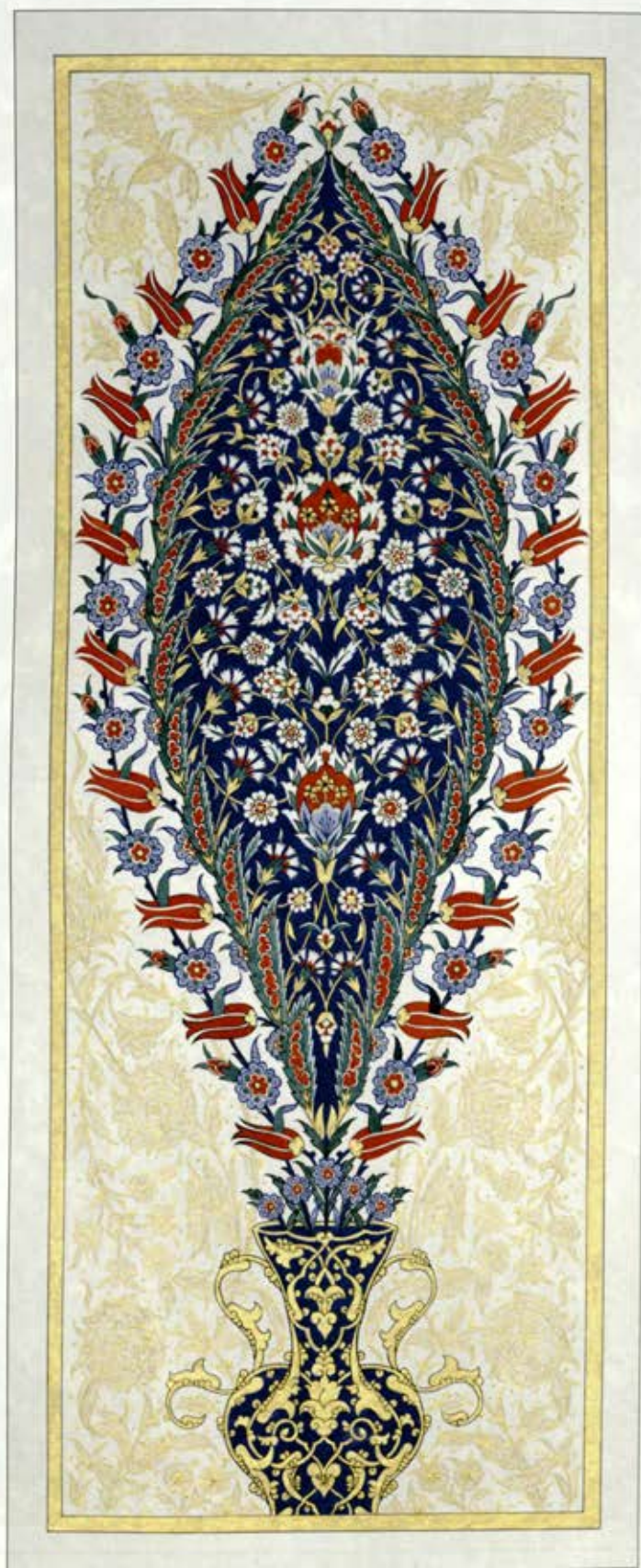

• Çeşitli müzelerden toplanan Izniklerin bir araya getirilip panonun kurulması

• Çizim: Nimet Kalkanlı, 20 x 65 cm.

• Gülbin Mesara, 20 x 49 cm.

Sultan I. Mahmud, 1739 yılında Ayasofya Kütüphanesi'ni yaptırdığı zaman, binanın iç dekorlarında 16. yüzyıl İznik çinilerinin kullanılmasını arzu etmişti. Böylece, kendi emrini belirten bir vesika ile Edirne sarayından çiniler sökülüp İstanbul'a getirilmiş ve bunların bir kısmı kütüphanenin duvarlarına monte edilmişti. Bu çinilerin aralarında özellikle bir pano hem çok kaliteli hem de çok enteresandır. Çünkü panonun diğer bir eş kardeşi de Eyüp Türbesi'nde bulunmaktadır. Panolar, büyük bir vazo içinden çıkan büyük bir şemse tipinde kartuşu göstermektedir. Tasarımları tıpa tıpa aynı olmakla beraber vazo içi motifleri ve kartuşların renkleri birbirinden farklıdır. Belli ki aynı mekândan gelmediler.

Ayasofya panosu, binanın diğer 7 penceresinin biçimlerine uydurulmak istenmiş ve ufaltılmıştır; ancak çini düzenlemeleri Eyüp panosuna göre daha topludur. Kenar bordürleri ve köşelikleri yerine göre uydurmaz. İki panonun da enine 6 karo, boyuna 9 veya 10 karodan oluştuğu görülüyor. Bunlar arasında birinci ve altıncı kenar çinilerinden örnekler bulamadık. Anlaşılan yarısı desen, yarısı bordür olan ve yeniden monte edildiklerinde çinici ustaların husumetine uğrayıp bordürlerin kesilmesi ile bozulan çinilerdir. Nitekim panoları çeviren bordürleri tespit etmek mümkün olmadı.

Bu panoların bir de üçüncüsünün varlığını ispatlayan iki karo parçası Londra Victoria ve Albert Müzesi depolarında bulunmaktadır. Müzeye giriş tarihleri de 1881 senesidir.

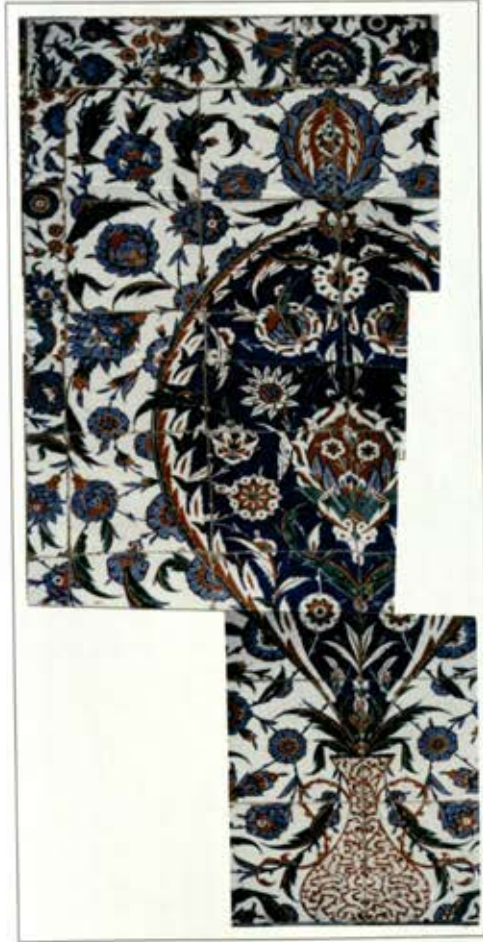
» Eyüp Sultan Türbesi

» Ayasofya Kütüphanesi

Çinilerin ölçüleri, sokülmeler ve kesilmeler yüzünden değişiktir, ancak genelde standart 25 x 25 cm olmalıdırlar.

Beyaz hamurlu, beyaz astarlı ve parlak, şeffaf bir sır altında, açık ve koyu kobalt mavisi, kiremit kırmızısı, zümrüt yeşili ile boyanmışlardır.

» Eyüp Sultan Türbesi

» Ayasofya Kütüphanesi

« » Resimleyen:
Şeyda Mehmetoğlu
26 x 54 cm.

Yunanistan'da bulunan, yeni adı Komotoni, eski Osmanlı adı Gümülcine olan şehirde, 16. yüzyılda yapılmış bir camiye nefis bir şekilde tamir eden nakkaş ve mimar Semih İrteş, bize ilginç mihrap çinilerinin varlığını haber verdi. Gidip yerinde gördüğümüz zaman da, bu çinilerin Edirne Sarayı'ndan getirildiğine kanaat getirdik.

Bugün "Yeni Câmii" olarak isimlendirilen binanın esas adı "Defterdar Ahmet Ağa Câmii"dir. Bu kişi, Sultan III. Murat'ın Edirne defterdarı olup aslen Gümülcineli imiş. Caminin inşaat tarihi, eski salnamelere göre 1584 senesidir. Mihrap ve alnlık çinileri de bizzat Sultan tarafından hediye edilmiş.

Mihrap çinilerinin bu cami için yapılmadığı, konularından ve ölçülerinden bellidir. 200 x 71 cm ebadında, eş desenli iki pano mihrabın iki yanına yerleştirilmiştir. Üstlerinde de alt pano desenlerine pek uymayan 2 ufak alnlık bulunmaktadır.

» Defterdar Ahmet Ağa Câmii, Gümülcine

Çiniler çok tıraşlı, bazen kırık ve alt bölümde kiler yamama tarzında yerleştirilmiştir. Bordürler ana desenle beraber çalışılmıştır. Karolarda değişik ölçüler var ama genelde 25 x 25 cm'dir. Bordürlerin de karo içinde en ölçüsü 9,3 cm'dir.

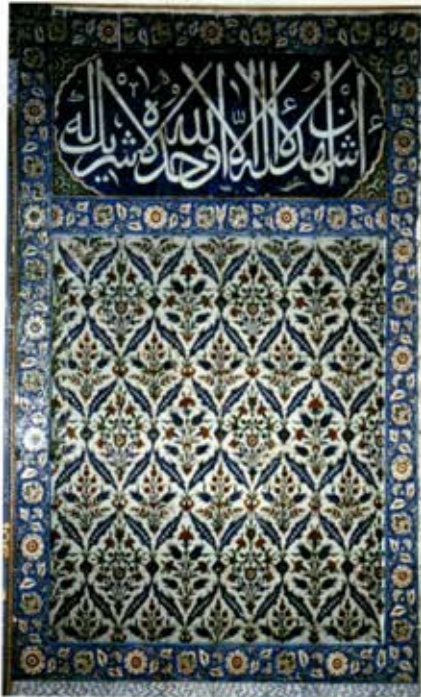
Çinilerin Edirne Sarayına ait olduğunun en büyük kanıtı, Selimiye Câmii hünkâr mahfilinde bulunan bir çini pano ile âdeta kardeş olmasıdır. Yani iki panonun desenleri farklı olmakla beraber, prensipler ise aynıdır. Çok benzeşen çiçek buketleri, hançer yapraklarla kartuş formları içinde alt alta ve yanlamasına dizilmiştir. Belli ki aynı zamanda, aynı atölyelerde ve aynı

kişiler tarafından çizilip çalışılmışlardır. Çiçek motifleri, hele güller hafif renk farklarının dışında aynıdır.

Gümülcine panolarının, Selimiye panosundan daha zarif ve daha teferruatlı olduğu görülmektedir.

Üst kademede bulunan iki ufak alınlığının desenleri, pano desenlerine göre farklıdır. İki büyük ve kıvrık yaprak motifleri, zeminden yükselen gül ve lüle demetlerini sarar. Bu tarzda yaprak kullanımını aynı devir İznik evani ve tabaklarında görmekteyiz. Hele, Frankfurt Kunst und Gewerbe Müzesi'nde bulunan 1570'lerde imal edilmiş olan çok kaliteli bir tabak, Gümülcine alınlıkları ile çok benzeşmektedir.

Bütün çiniler beyaz hamurlu, beyaz astarlı çok parlak berrak sır altında, kabarık kiremit kırmızısı, açık ve koyu kobalt mavisi ve zümrüt yeşili ile boyanmışlardır.

» Selimiye Camii Hüsnâ Mahfili

» Selimiye Camii Hüsnâ Mahfili

Frankfurt Kunst und Gewerbe Müzesi
Resimleyen: Nebahat Pektaş
30 x 30 cm.

» Defterdar Ahmet Ağa Câmü, Gümülcine
Resimleyen: Nebahat Pektaş
47 x 32 cm.

» Selimiye Camii Hünkar Mahfili
Resimleyen: Nebahat Pektaş
70 x 68 cm.

» Defterdar Ahmet Ağa Câmii,
Gümülcine
Resimleyen:
Nebahat Pektaş
33,5 x 68,5 cm.

İznik çinilerinde bordür tasarımlarının, genel dekorlarda büyük rolü vardır. Yerleşim duvarlarında çeşitli panoları birbirinden ayırırlar; yan yana dizilen tek karolardan oluşan panoları çevirerek, değişik karakterde görüntüler meydana getirirler. İzniklerin muhteşem tasarımlarında, bordür desenleri inanılmaz derecede çeşitlemelerle karşımıza çıkar.

Edirne Sarayı 16. yüzyıl çinilerinde tespit ettiğimiz çeşitler şimdilik 48'dir. Bunların 11 tanesi tablo olarak hazırlanıp bu kitapta sunulmaktadır.

En sol uzunlamasına çizilmiş olan bordürün kırık bir parçası, saray sahalarında bulunup müzeye konmuştur. Bu çiniden Eyüp Türbesi'nde ve yurt dışında bol miktarda bulunmaktadır.

En üst enine/boyuna yerleştirilen bordürler, Londra 1881 yılı satışlarında Victoria ve Albert Müzesi'ne girmiştir. Bugün depoda muhafaza edilmektedirler. Eşlerine başka hiçbir yerde tesadüf edilmedi. Diğer bordürlerin örneklerine de Ayasofya Kütüphanesi'nde, Eyüp Türbesi'nde ve yurt dışındaki müzelerde bulmaktayız.

«Victoria ve Albert Müzesi depo

» Victoria ve Albert Müzesi depo

» Edirne Sarayı çini bordürlerinin
bir kısmını resimleyen
Nimet Kalkanlı
47 x 50 cm.

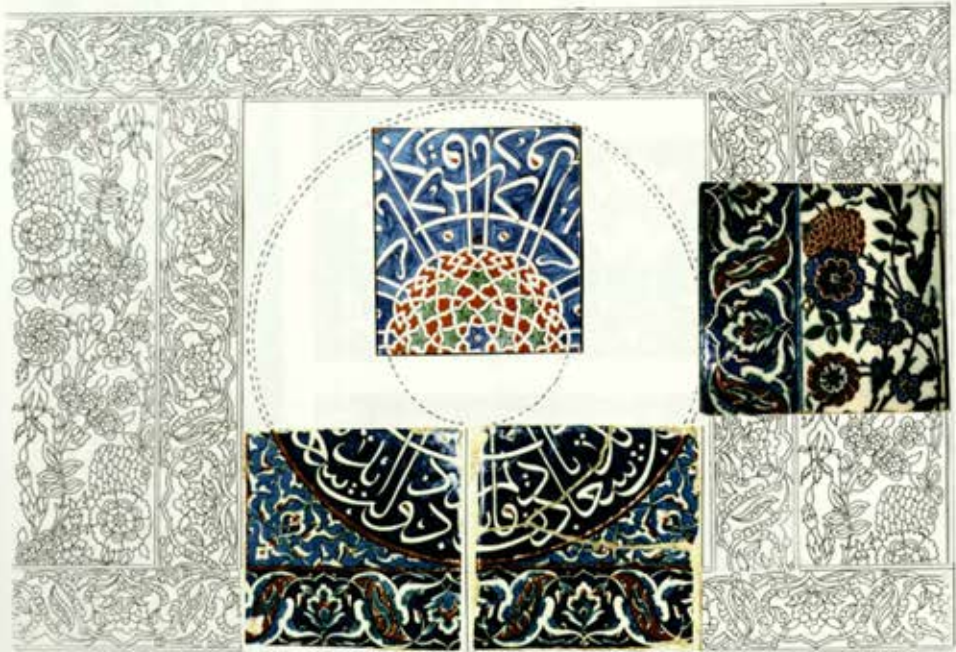

Eyüp Sultan Türbesi'nde 1984 yılında araştırma yaparken, iç avlu çıkışındaki koridor kapısının arkasında kalan duvarda, rastgele yerleştirilmiş kırık bir çini parçası ilimizi çekti. Londralı koleksiyoncu Godman'ın 1881 yılında satın alıp sonradan British Müzesi'ne verdiği tam bir çini karo ile birleşince, desenlerin çifte bordür olarak hazırlandığını ve yine Eyüp'te bulunan iki karo yuvarlak, istifli bir yazı panosunu çevirdiği anlaşıldı. Yazı doğru yerleşince "sa'adat ka'im bad ..... davlat ..... bad" ibaresi okunabilmektedir. Ayrıca 1991'de Sotheby mezar evinde satılan bir çini karonun da bu panoya ait olan yazılı diğer bir bölümünü teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Karonun ölçüleri 23,5 x 24,5 cm'dir. British Müzesi'ndeki çiçek desenli çininin ölçüsü 25,5 x 23,5 cm'dir. Parça eksikliğine rağmen en az 12 karo olarak düşünülen panonun tahmini bir şemasını hazırladık. Ne yazık ki, zamanımıza üçü yazılı tam karo, biri desenli tam karo, iki orta derecede kırık, bir de çok kırık ufak bir parça ulaşmıştır.

İznik mamullerinin en kaliteli çini grubuna aittir ve 1570'lerde üretilen bu çinilerin desenleri de pek nefis ve orijinaldir. Özellikle dokuz katmerli gül motifine ilk defa tesadüf ettik.

Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, parlak ve şeffaf sır altında açık ve koyu kobalt mavisi, firuze, zümrüt yeşili ve kiremit kırmızısı ile boyanmış olup siyah konturludur.

* Resimleyen: Havva Sökmener
27 x 40 cm.

Edirne Sarayı sahalalarında, muhtelif zamanlarda kazılar yapılmıştır. 1956'da Tahsin Öz, 1978'de Doğan Kuban, 2007'de Edirne Müzesi sarayın bazı bölümlerinde -özellikle hamam ve mutfaklarda- kazı, sondaj ve temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. En sonuncu ve kapsamlı kazı da 2011'de yapılmıştır.

Edirne Müzesi'nde, 25'ten fazla ufak kırık parçaları ile ancak yarısı restore edilebilen bir tabak örneği teşhir edilmektedir. Mutfak kazılarında çıkan bu parçalar 17. yüzyıl başlarına ait olmalıdır. Atölyemiz, 6 katmerli kocaman bir gül ile süslü olan bu tabağın desenini, itinalı bir uğraşı ile tamamlamaya çalışmıştır.

» Edirne Müzesi'nde bulunan bir tabak

Edirne Müzesi'nde teşhirde bulunan Edirne Sarayı'ndan çıkma kırk çini tabağın tamamlanmış hali.
Resimleyen: Nebahat Pektaş
30 x 30 cm.

Eyüp Sultan türbesi, iç avlu girişinin sağ duvarlarında, karmakarışık bir yerleşim içinde, çeşitli bahar dal ve çiçek desenli çiniler görülmektedir. İlk bakışta bunların, Selimiye Camii ve Ayasofya Kütüphanesi'nden olduğu gibi, büyük bir panonun parçaları olduğu düşünüldü. Ancak çinileri ayırıp doğru olarak yerleştirdiğimizde, karşımıza şimdiye kadar görmediğimiz bir tasarım çıktı. Bir tanesi dokuz karodan oluşan dört adet küçük pano ile karşılaştık. Ancak bu panoların birincisinden sekiz parça, ikincisinden altı parça, üçüncüsünden dört parça, dördüncüsünden ise iki parçanın zamanımıza ulaştığını tespit ettik. Hazırlanan tabloda, eksikler tamamlanarak iki panonun yanyana yerleşimi yapıldı. Bunların ufaklığı ve sevimliliği, çinilerin küçük, sivil bir mekandan geldiğini göstermektedir.

Eyüp Sultan Türbesi'nin bu dokuzluk ufak çini panoları, Ayasofya Kütüphanesi'nin duvarlarını süsleyen ve en kaliteli İznik çinilerinden oluşan, 42 parçalık çini levhasının minyatürleri gibidir. Büyük ihtimalle, Ayasofya levhası gibi 1739'da; Sultan II. Mahmud'un emri ile Edirne Sarayı'ndan sökülüp İstanbul'a getirilen çinilerdir. Selimiye Camii Hünkar Mahfili panolarında olduğu gibi bu panoların konusunda bahar çiçekleri ile donanmış gövdeli bir ağaç ve altından uzanan, ince çalışılmış zarif çiçek demetleridir.

Selimiye çinileri 1572'de camiye takıldığına göre, bahsi geçen bütün çinilerin, Edirne Sultan Selim kasırları için aynı zamanda imal edilip takılmış olmaları kuvvetli ihtimaldir.

• Ayasofya Kütüphanesi

» Eyüp Sultan Türbesi

Resimleyen: Ayşenur Arvas, 63 x 39,5 cm

Edirne Sarayı tezyinatından, çinilere olduğu gibi, ocaklarından da, birkaç belli belirsiz ve bozuk fotoğrafların dışında pek bir şey kalmamıştır. Çifte ocaklar adı ile bilinen ve zamanında Kum Kasrı'nın salonlarında bulunan ancak detayları pek seçilemeyen fotoğrafları mevcuttur. Bu ocaklardan camlı olanını, Fransız ressam Jean-Léon Gérôme resmetmiştir. Tablonun arka planı, yani duvarlar çok detaylı ve güzel çalışılmış olup 17.yy çinilerinin desenleri bariz olarak seçilebilmektedir. Tablonun 1881 tarihinde yapıldığını kataloglar belirtiyor. İsmi "huzura kabul edilmeyi bekleyenler" olup 73,7 x 59 cm.'dir ve Londra Mathaf galerisinde bulunmaktadır.

Gérôme ikinci bir ocak başı tablosu daha yapmıştır. Bu ocak Kum Kasrı'nın diğer ocağı değildir. Topkapı Sarayı ocaklarından da olmadığına göre, büyük ihtimalle yine Edirne Sarayı'ndan olmalıdır. Bu ikinci ocağında arka planındaki duvar çinileri yine çok detaylı çalışılmış olup, 16 yy. çinilerinden de örnekler görülmektedir. Tablonun ismi "ocak başında sohbet" olup ölçüleri 46,4 x 38 cm.'dir. Museum of Art, Universt of Kansas'ta bulunmaktadır. 1881 tarihlidir.

Gérôme, Türkiye ile ilgili resimlerini fotoğraflardan yaptığı bilinmektedir. Tablolar için kullandığı fotoğraflar, saray fotoğrafçısı Abdullah Freres'indir. Aynı zamanda yakın dostu olan Freres'in Topkapı Sarayı'nda ve 1879-80 yangınından evvel Edirne Sarayı'nda pek çok fotoğraf çektiği ve koleksiyonunun büyük bir kısmını Paris'e yolladığı bilinmektedir.

Edirne Sarayı haremine ait olduğuna kani olduğumuz üçüncü bir ocakta Rusya, St.Petersburg'da bulunan Hermitage Saray müzesinde sergilenmektedir. 1828 - 1829, birinci Rus savaşı esnasında, Ruslar Edirne'yi zapt ederek, bir süre, ordularıyla beraber Edirne Sarayı'nı ikâmetgâh olarak kullanmışlardır. Kaynaklara göre de şehri terk eder-

≈ Jean-Léon Gérôme

ken saraydan birtakım eşyaları ve söktükleri çinileri beraberlerinde götürmüşlerdir. Bunlar halen Hermitage müzesinde muhafaza edilmektedir. Çok soğuk olan Rusya'nın Çar Sarayı'na, muhteşem bir Osmanlı ocağının sökülüp gitmesi mantık çerçevesindedir. Eski siyah beyaz fotoğrafta, Hermitage müzeye çevrildikten sonra Osmanlı salonlarının çok dolu olduğu anlaşılıyordu ancak 2004 yılı ziyaretimizde salonlarda görebildiğimiz eşya ve çiniler çok azalmıştı. Yinede 12 parça 16 yy.'a ait İznik çinisi teşhirdeydi. Bunların hepsi, Edirne Sarayı'na ait olduğunu tesbit ettiğimiz çinilerle aynı doğrultudadır. 17 yy., Avcı Sultan Mehmet devrine ait büyük ve muhteşem ocağın bütün

« Edirne Sarayı Kum Kasrı

detaylı resimleri çekildi. Boyu 4 metreye ulaşan, Topkapı Sarayı, 17 yy. ocakları ile aynı doğrultuda fakat farklı tasarımları olan, kaliteli çinilerden (çinilerinden) müteşekkil bir Osmanlı Saray ocağıdır. Ocak ile ilgili ölçü alınmasına

müsaade edilmediği gibi, mihmandar, depolarda çok çini olduğunu ancak depolara gidip resim çekmenin, hatta sadece görmenin bile bugün için mümkün olmadığını belirtti.

Ocağın renkli tablosu A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi çalışanlarından Şeyda Mehmetoğlu tarafından titizlikle, bu kitap için hazırlanmıştır.

« Jean-Léon Gérôme

« Edirne Sarayı Kum Kasrı

a. Hermitage Müzesi, St. Petersburg

• Hermitage Müzesi'ndeki ocaktan detaylar.

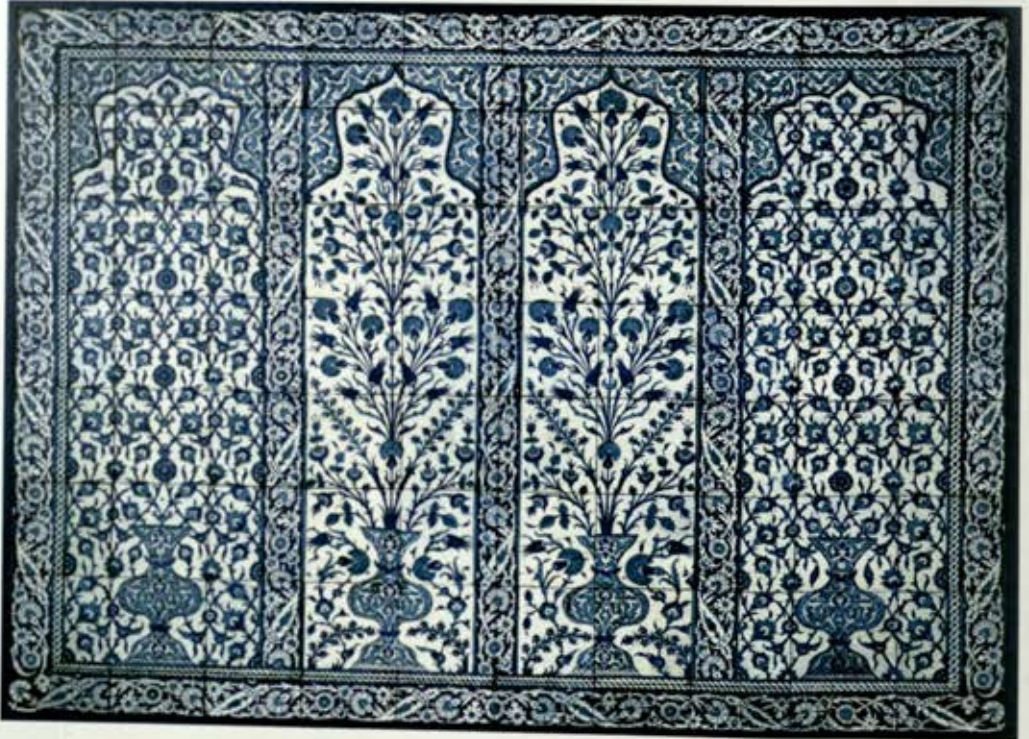

Londra, Victoria ve Albert müzesinde teşhirde olan, 17. yüzyıla ait muhteşem bir İznik çini pano bulunmaktadır. 80 karodan oluşan bu panoda 4 adet vazolu çiçek kompozisyonları işlenmiştir. İki naturalistlik üslupta olup diğer ikisi klasik stilize hataî çiçeklerle tasarlanmıştır. Hepsini çeviren müşterek bir bordürü vardır. Bu bordürü, Kum Kasrı'nda eski fotoğraflardan seçebildik. Lakin aynı bordürden Topkapı Sarayı'nda ve Yeni Cami hünkâr mahfilinde bulunmaktadır. Yani Avcı Sultan Mehmed devrinin klasik çini örneklerindedir.

V+A panosu tamirli olmakla beraber kalite ve desen bakımından 17. yy.'ın en üstün çinilerindedir. Müzeye 1898'de girdiği ve özel koleksiyondan satın alındığı belirlenmiştir. Ayrıca bu panodan daha başka parçalarında var olduğunu gördük. İstanbul Çinili Camii son cemaat duvarlarında karışık yerleştirilmiş bir kaç örneği bulunmaktadır. Ayrıca Kayseri Küllük Camii iç pencere içlerinde yine aynı panonun bir kaç kırık parçaları bulunmaktadır.

Bu iki metre boyunda muhteşem pano, Edirne Sarayı Haremi'nden söküldüğü fikrini vermektedir. 1984 yılında, Güzel Sanatlar Akademisi hocalarından Kerim Silivri ile bu panoyu gördüğümüzde, bizimle aynı görüşte olduğunu, bu panonun saray tipi olduğunu ifade etmiştir.

"Edirne Sarayı, 16 yy. çinilerinden monografiler" adlı çalışmamızda, 17 yy. İznik ve Kütahya çinilerine çok az yer verdik. Bu devrin çinileri, yapılan çeşitli kazılardan çıkan parçaları arşivlemekte ve restore edilmektedir. Ayrıca eski fotoğraflardan Kum Kas-

17. yy. İznik Çini Pano Victoria ve Albert Müzesi

rı'nın duvar çinileri ve tasarımları seçilmektedir. Bu 17. yy. çinilerinin hemen hemen aynılarını Topkapı Sarayı, Mübarek Emanetlerde ve Haremde, Yeni Camii ve Hünkâr mahfilinde bulmaktayız. Ancak Ayasofya Kütüphanesi'nde mevcut olanlar biraz değişik. Bu çiniler 1637 tarihinde saraydan sökülüp, İstanbul'a yollanan çinilerden olmalıdır. Kazılardan çıkan parçalarla akraba olmakla beraber daha temiz ve daha itinalı çalışılmışlardır.

Edirne Sarayı havzasında yapılan kazılardan çıkan parçalar ve restore edilmiş şekiller. Topkapı Sarayı Mübarek Emanetler dairesinde bulunan aynı çinilerin görüntüsü.

Edirne Sarayı havzasında yapılan kazılardan çıkan parçalar ve restore edilmiş şekiller. Ayasofya Kütüphanesi'ne çok kuvvetli ihtimalle 1637 yılında Edirne Sarayı'ndan sökülüp yollanmış olan çinilerden fotoğraflar.

*Edirne Sarayı'nın bir bölümü
Dr. Rifat Osman*

* Edirne Sarayı'nın 18. yy.'daki görüntüsüne dair bir minyatür.
Şermin Ciddi, 50 x 72 cm.

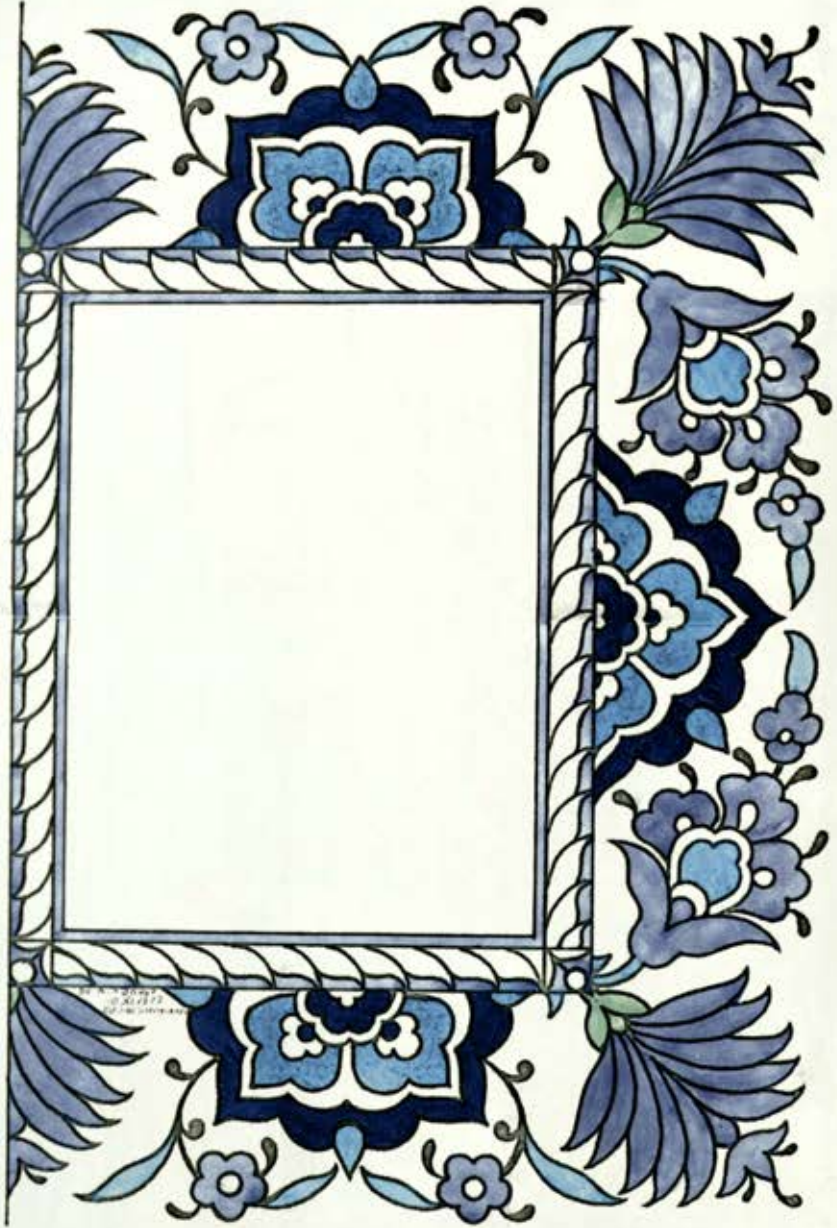
A. Fruchtermann'ın hazırlamış olduğu ikinci Edirne albümünde bulunan, 1879 ikinci Rus savaşında, Edirne Sarayı'nın yangından hemen sonra çekilmiş yegane kartpostalıdır.

» Edirne Sarayı'nda
1879 yılındaki infilakı
ve yangını tasvir
eden minyatür
Şermin Cıddı
50 x 72 cm.

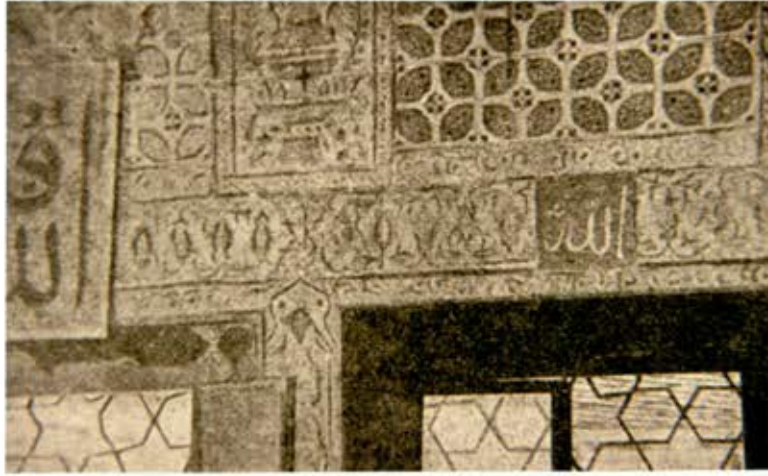

Dr. A. Süheyl Ünver'in 10.11.1973 senesinde Edirne Müzesi'nde görüp desenleri çizdiği 17. yy. çinilerinden derlediği bir sayfa süslemesi. Ölçüleri 27,5 x 18,7 cm.'dir. Gülbün Ünver Mesara arşivinde bulunan bu defterin adı Edirne Sarayı çinileri kırıntılarına bir nazar"dır.

Kum Kasrı, Hümayun salonunun 1879 yangınından evvel çekilmiş genel bir fotoğrafı ve duvar çinilerinin eski fotoğraflardan görüntüleri.

Selimiye
Cami

*Selimiye Edirne'nin tacıdır.
Ulu yapısıyla Edirne'yi taçlandırmıştır.
Kentleri diğerlerinden ayıran özellik
derin kimlikleridir.
Ve Selimiye, Edirne'nin çağlar ötesinden
gelen kimliğidir.*

*E'l-fakir Sinan
Ser Mimârân-ı hâssa*

*Selimiye Camii,
Sultan II. Selim ve Mimar Sinan'ın
gösteren minyatür.
Hat: Hüseyin Kutlu
Minyatür: Şermin Ciddi
50 x 72 cm.*

سَلِّمِيَّةَ اِدْرَسَنُكَ تَايَحِيْدِيْنَ ❁ اَوْلُقُ
 يَا بَيْسِيْلَةَ اِدْرَسَنُكَ تَايَحِيْدِيْنَ ❁
 كَنْبَاكِرِيْكَرِيْ نِيْزِيْ اِيْرَانِ اَوْزَلِكِ دِيْهِيْتِ
 يَكْمَلِ كَلِيْرِيْ اِدْرَسَنُكَ ❁ وَ سَلِّمِيَّةَ اِدْرَسَنُكَ
 چَاغَلِيْ اَوْتِيْ سِيْنَدِيْ
 كَلَنْ كِيْمَلِيْ كِيْدِيْ

الفقيه
 حاكم

» Selimiye Camii'ni Mimar Sinan
portresi ve çinilerinden örneklerle
tasvir eden bir minyatür
Nebahat Pektaş
47 x 42 cm

» Selimiye Vakıf Kütüphanesi, 4613/1 No.da kayıtlı, 16. Yüzyıl'a ait bir cilt kapağı motifinden katı' uygulama
Nimet Kalkanlı, 29 x 49 cm.

Ş Selimiye Camii ve Müezzin mahfili tavanında yer alan nakışlardan derlenmiş bir kompozisyon
Şeyda Mehmetoğlu, 30 x 30 cm.

» Selimiye Camii hiirklar mahfilindeki çini panoların içlerinde yer alan çiçekli madalyon.
Resimleyen: Filiz Bengi, 42 x 50 cm.

» Victoria ve Albert Müzesi'nde Edirne Sarayı'na ait çiniler.

» Selimiye Camii hüsnkar mahfilindeki çini panoların içlerinde yer alan çiçekli madalyonlar.
Resimleyen: Filiz Bengi, 35 x 44 cm.

a Selimiye Camii hünkar mahfilindeki çini panoların içlerinde yer alan çiçekli madalyonlar.
Resimleyen: Rabia Koçer, 30 x 47 cm.

Selimiye Camii Hüsnâ Mahfili'nde bulunan bir panodan detay
Resimleyen: Filiz Bengi, 38 x 48 cm.

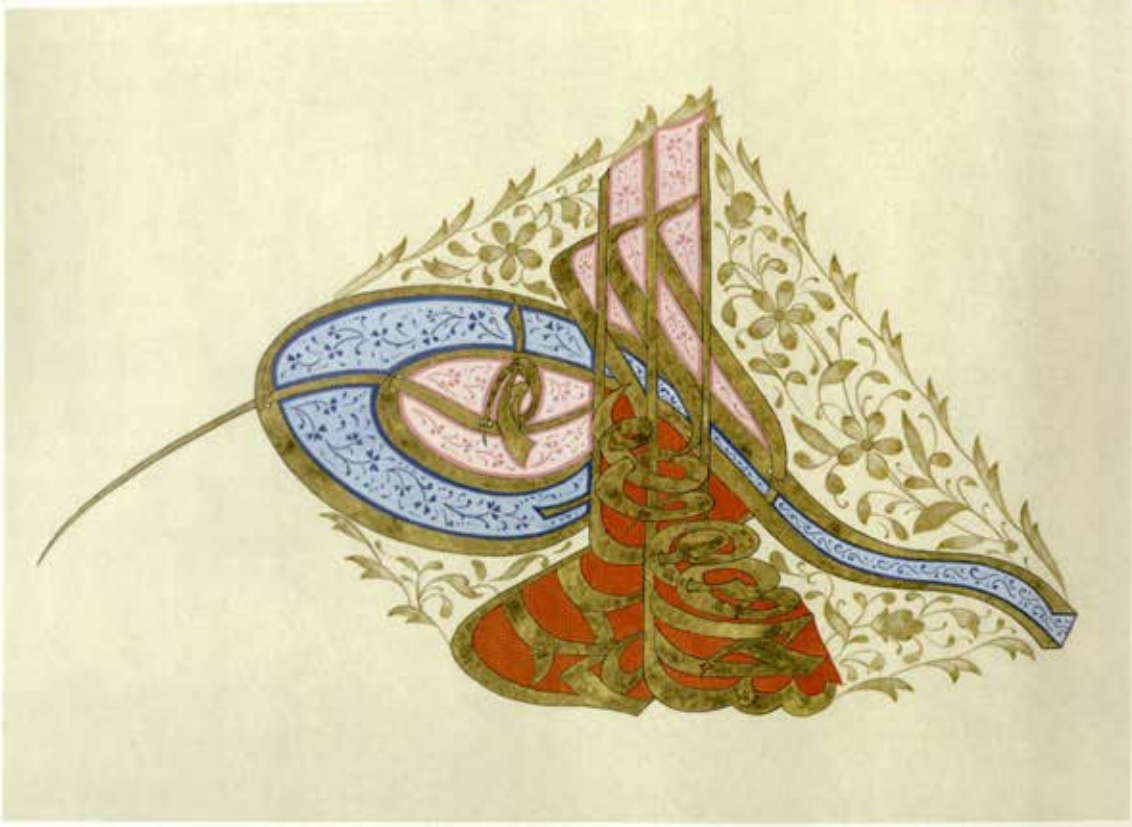

» Selimiye Camii, Hünkâr mahfilinin çiniî kapı alınlığının ortasındaki güllü motif.

» Resimleyen: Gülbün Mesara
34 x 40 cm.

» Selimiye Vakıf Kütüphanesi'nde 4755 No.'da kayıtlı II. Selim Vakfiye Defterinde padişahın tuğrası.
Resimleyen: Şeyda Algaç, 39 x 48 cm.

» Selimiye Camii müezzin mahfilinin kalemişi bordürlerinden ayrıntı
Resimleyen: Hatice Yücel, 78 x 18,5 cm

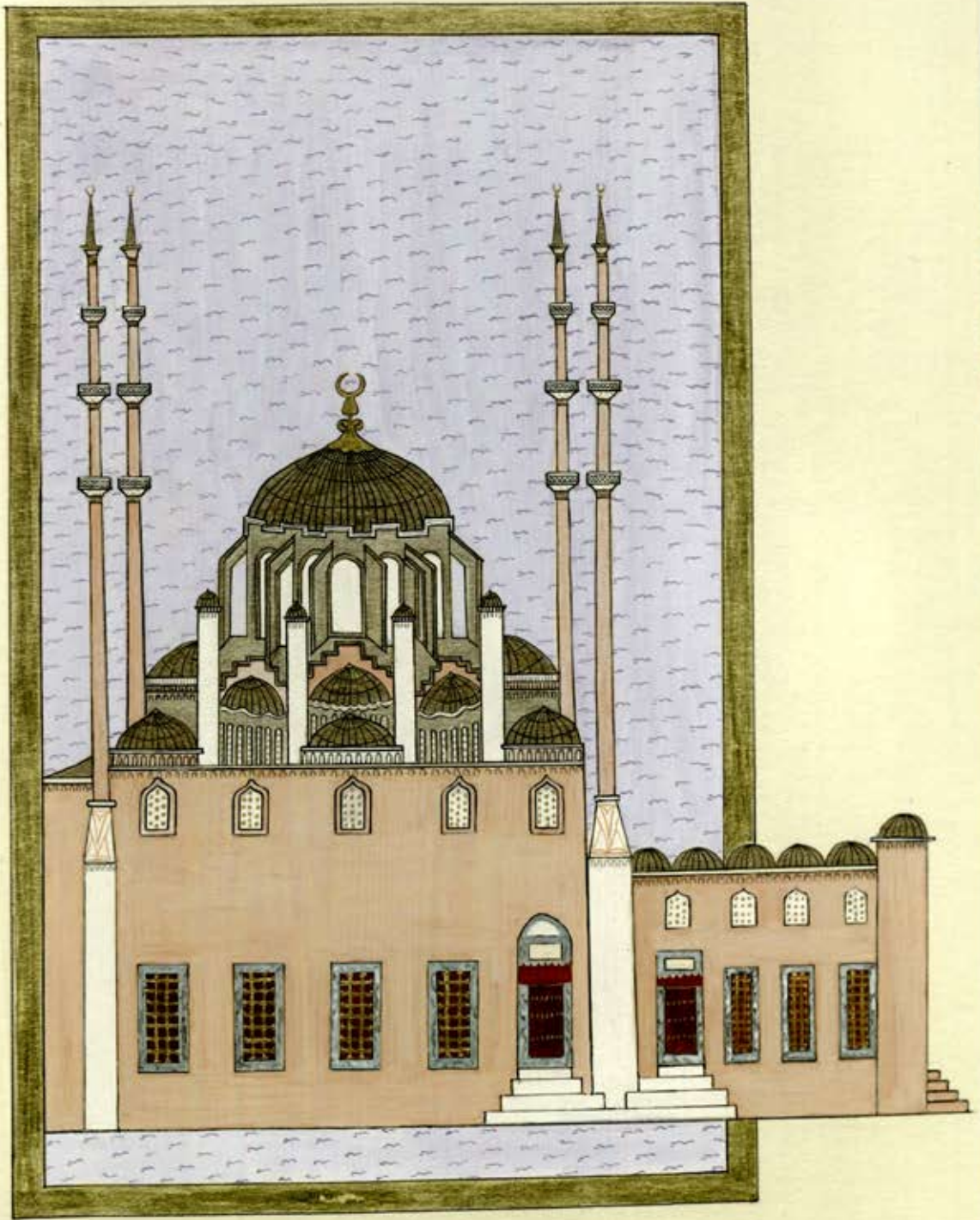

a. Selimiye Camii, Müezzin mahfilinin iç kısmında yer alan kalemşirlerinden detay
Resimleyen: Hatice Yücel, 32 x 30 cm.

*Selimiye Camii
Topkapı Sarayı Müzesi,
A3595 No.da
kaytlı Şehname-i Selim Han'dan
kopye edilmiştir.
Havva Sökmener
19 x 24 cm.*

Edirne Muradiye Camii

Sultan II. Murad tarafından 839/1436 tarihinde Edirne'de Muradiye mahallesinde Sarayı'ne (Saray-ı Cedid-i Amire) nazır bir tepe üzerinde yaptırılmıştır. Sultan Murad'ın bir rüyası üzerine ilk olarak tekke, semahane ve imaretten ibaret bir yapı topluluğu şeklinde inşa edilmiş, ancak daha sonraları semahane nakledilerek esas bina camiye tahvil edilmiştir. Geçmiş yıllarda mevlevihane camii olarak anılan Muradiye'nin iki yanında küçük, ortada yanyana iki büyük kubbesi ile beş gözlü son cemaat yeri bulunmaktadır.

Tek şerefeli minaresi ve şadırvanlı avlusu ile hariçten sade bir görünümü vardır. Tarihi kayıtlara göre ilk yapıldığında çini kaplı olduğu ifade edilen minaresi 1752 depreminde yıkılmış, Sultan I. Mahmud devrinde sade bir tarzda yeniden inşa edilmiştir. Çini mihrabı, aynı depremde ortadan yarılarak hasar görmüş olduğu halde bütünlüğünü muhafaza etmiştir. Nakışlı ahşap minberi zamanına ait olup, kapı aynasında Kelime-i tevhid ve üzerinde rûmi motifli bir oyma tac vardır. Zamanında çevresinde yer alan diğer yapılar günümüze ulaşmamış olup, halen sadece cami kısmı ile harap haziresi mevcuttur.

Muradiye Camii, iç mekanındaki zengin dekorlu çinileri ve kalem işleriyle Edirne'de 15. yüzyıl Osmanlı sanatının en önemli örneklerinden birini teşkil eder. A. Süheyl Ünver, Bursa'da ilk dönem Osmanlı mimarisinin başlıca eserleri arasında yer alan 1421 tarihli Yeşil Cami ve Türbesi tezyinatının, üslup bakımından ortak özelliklerle Edirne Muradiye'de devam ettiğini, ancak Bursa'ya kıyasla, burada görülen süslemelerin sanatkarların farklı yorumları olduğunu ifade eder.

Çini mihrabın cephesinde ve mukarnaslı kısımlarında sıraltı tekniğiyle yapılmış çok renkli zengin bezemelerindeki kabartma rûmili, hataili kompozisyonlar ile stilize çiçek motifleri, kûfi ve nesih hatlı panolar ile mihrabı çevreleyen sekizgen yıldızlı mavi/beyaz karolar, göz kamaştırıcı ve ahenkli bir bütün oluşturmuştur. Mihrap göbeğinin desen zenginliği ve taşıdığı renklerle eski Selçuk tezhiplerindeki zevkin devamını teşkil ettiği belirtilmiştir. E. H. Ayverdi ise büyük bir övgü ile söz ettiği bu mihrabı, "Osmanlı devrinde çini ile yapılan benzerlerinin en güzel ve mütenasib olanlarından", şeklinde yorumlamıştır.

Mihrab bölümünün doğu ve batı duvarlarını kaplayan 22.5 cm çapındaki mavi-beyaz desenli altıgen çiniler ve aralarını dolduran firuze üçgen şekillerden oluşan panolar ile üzerlerindeki rûmili çini kenar suları, caminin yine en özellikli süslemeleridir.

Ancak, üslûp bakımından mihrap çinilerinden farklı oluşları, bu altıgen panoların duvarlarda eskiden mevcut olan sıva üstü nakışların üzerlerine daha sonra, caminin 16. yüzyıl'daki onarımı esnasında başka bir yerden (muhtemelen Edirne Sarayı'ndan) getirilerek kaplandığı ileri sürülür. Beyaz zemin üzerine çeşitli tonlardaki lacivert renkle işlenmiş altıgen parçaları süsleyen dairesel şekiller, Mühr-ü Süleyman motifleri, sarmaşıklar, çiçekler, yapraklar ve yıldızlar çok zengin bir motif çeşitliliğini gözler önüne serer. Erken devir Osmanlı çini sanatının eşsiz bir örneği olan bu muhteşem panoların halen pek çoğu kırık ve eksik, dolayısıyla perişan görüntüleri çok üzücüdür. A. Süheyl Ünver'in daha 1950'li yıllarda Muradiye'yi, "çinileriyle bir sanat harikası, ama yalnız başına; yüzüğü kalmamış bir pırlanta" olarak tavsifi, ne yazık ki bugünkü durumuna da ışık tutmaktadır.

Muradiye'nin çinileri kadar zengin sıva üstü nakışları 15. yüzyıl erken kalemişi örneklerinin en önemlilerindedir. Bu olağanüstü nakışların zamanımıza kadar özgünlüğünü koruyabilmiş olmaları ise değerlerini bütünüyle arttırmaktadır. Büyük oranda düşmüş sıvalarına rağmen mevcut nakışların rengarenk çarpıcı kompozisyonları olağanüstü güzelliكتedir. İri yazı kuşakları, içleri yazılı madalyonlar, rûmili köşelikler, sarmaşıklarla sarılı serviler, ufak çiçekli bitkiler ve nebatlar, vazolu çiçek grupları gibi tasarımların tüm desen özellikleri, renk kayıplarına rağmen yine de belirgindir. İki büyük kubbeyi bağlayan kemerde sadece iki parçası kalmış bulunan tezyinatatta, beyaz düğüm motifleri ile birbirlerine bağlanmış geometrik yuvarlaklar ve aralarındaki rûmili, hatayili girift kompozisyon, el'an muhafaza ettiği canlı kırmızı zemini ve çeşitli renkleri ile, bu mekândaki mevcut kalemişlerinin en güzel örneklerindedir. Döneme hakim olan zevki yansıtan mihrap çinileri ile bu emsalsiz kalemişlerinin desenlerinde bariz şekilde görülen üslûp birliği, tasarımlarının aynı ustalar tarafından yapılmış olduğunu kanıtlar mahiyettedir. Benzer nakışlar, Muradiye'den 12 yıl sonra yapılmış olan Üç Şerefeli Camii'nin revak kubbelerinin tezyinatında da mevcuttur.

Kaynakça

- A. Süheyl Ünver, Edirne Muradiye Camii, (İstanbul, 1952)
- A. Süheyl Ünver, Edirne Defterleri (İstanbul, 2013)
- Ekrem Hakkı Ayverdi, Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, II (İstanbul, 1972)
- M. Semih İrteş, Edirne Muradiye Camii (yayınlanmamış çalışma)
- Rauf Tuncay, Edirne Sanat Eserlerindeki Süslemeler, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl 1, Sayı 2, Ankara, 1964, sf. 223-242

» Edirne
Mevlevihanesi'ni
yorumlayan
minyatür
Filiz Bengi
56 x 74 cm.

يا حنيفة مولاانا

«Edirne
Muradiye Camii
15. yüzyıl
altıgen çinilerini
resimleyen:
Nebahat Pektaş
75 x 61 cm.

« Sultan II. Murat ve eseri olan Muradiye Camii, caminin iç mekan süslemeleri ile tasvir edilmiştir.
Şermin Cüddi
44 x 33 cm.

3. Muradiye Camii'nde iki büyük kubbeyi bağlayan kemerde 15. yüzyıl'a ait tezeyinat parçası

* Resimleyen: Gülbün Meşara
37 x 45 cm.

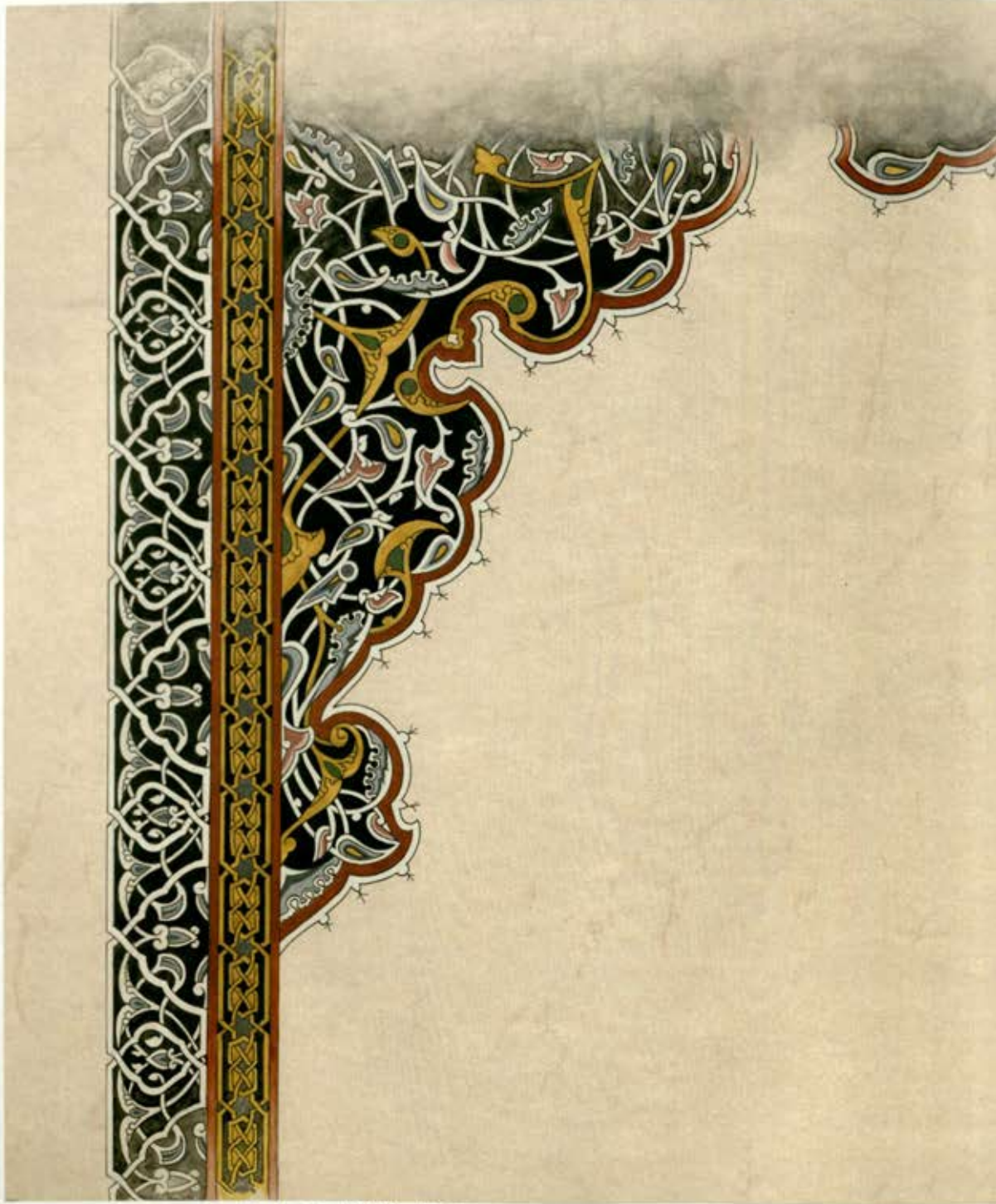

» Muradiye Camii'nde 15. yüzyıl'a ait tezyinat parçası

» Muradiye Camii'inde 15. yüzyıl'a ait tezeyinat parçası

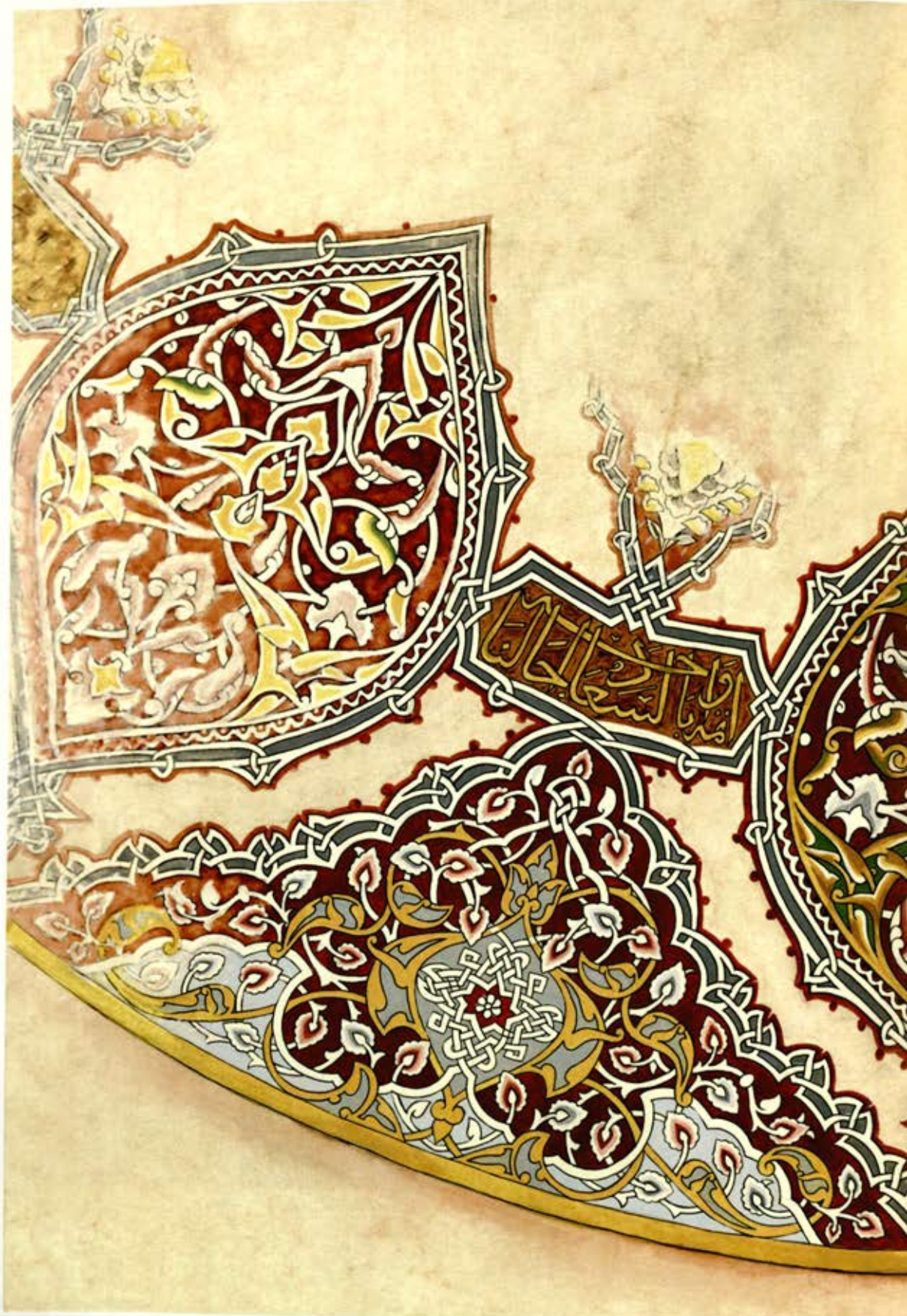

» Muradiye Camii'ndeki büyük kubbedeki 15. yüzyıl'a ait rumili şemselere ait desen kalıntısı
Şeyda Mehmetoğlu
36 x 39 cm.

» Muradiye Camii'ndeki
büyük kubbedeki
15. yüzyıl'a ait riimili
şemselere ait desen
kalıntısı
Şeyda Mehmetoğlu
55 x 40 cm.

» Muradiye Camii
kalemiji tavan
nakıylarından
yuvarlak desen.
Resimleyen:
Rabia Koçer
36 x 37 cm.

» Muradiye Camii
orijinal duvar
nakıslarında yer alan
madalyon içinde
Çihâr yâr-i güzîn
ibaresi
Restimleyen:
Ayşenur Arvas
41 x 42 cm.

» Muradiye Camii'nin
orijinal
duvar nakışlarında
orta göbeği
Müdevver (dönüşlü) yazı
Resimleyen:
Şeyda Mehmetoğlu
39 x 41 cm.

* Muradiye Camii minber kûlahı üzerinde Kelime-i Tevhid yazısı
ve rumi motifli alınlık
Resimleyen: Rabia Koçer
33 x 49 cm.

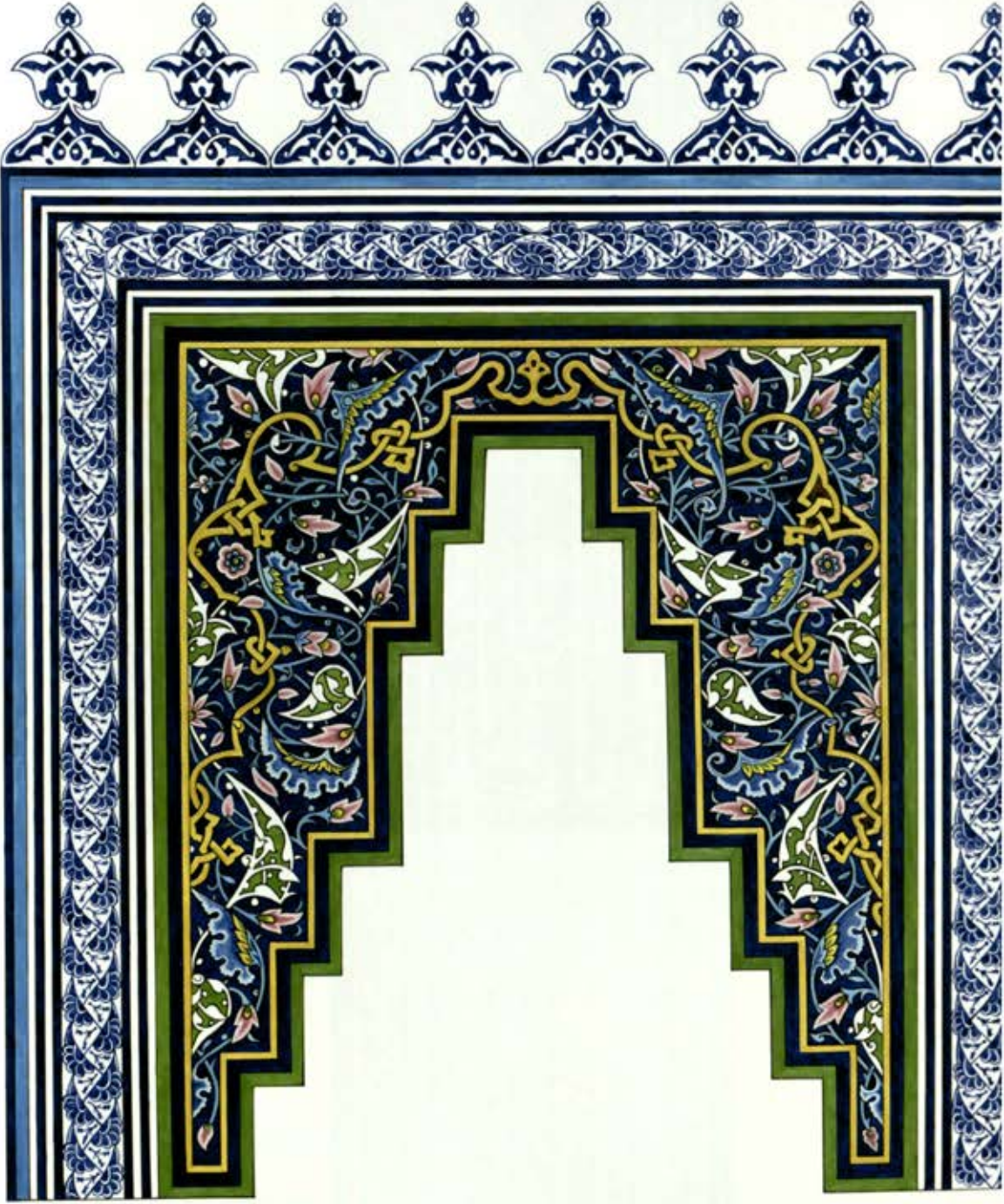
* Muradiye Camii duvar nakışlarında sarmaşık sarılı serviler ve çeşitli bitkilerden derleme
Gülbin Mesara
40 x 26 cm.

» Muradiye Camii, mihrabı çevreleyen geometrik motifli mavi-beyaz çini bordürden ayrıntı
Resimleyen: Hatice Yücel
28 x 28 cm.

» Muradiye Camii Mihrap göbeği motiflerinden detay
Resimleyen: Nebahat Pektaş
41 x 45 cm.

» Muradiye Camii mihrap göbeğinde yer alan çini panoda Âl-i İmrân Suresi'nin 3/16 ve 17. Ayetleri
Resimleyen: Şeyda Mehmetoğlu
63 x 26 cm.

» Muradiye Camii mihrap
yanlarında yer alan döner
sütundan ayrıntı
Resimleyen:
Şeyda Mehmetoğlu
21 x 82 cm.

« Muradiye Camii mihrap
ortasındaki panodan
ayrıntı
Resimleyen:
Nuran Saygın
18 x 41 cm.

2. Muradiye Camii mihrabı

Üç Şerefeli
Camii

*Üç Şerefeli Camii'nin ön cephesini ve şadırvanlı avlusunu gece manzarası içinde minyatürleştiren,
Asuman Güldağ
50 x 64 cm*

Sultan II. Murad tarafından 1438-48 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Osmanlı mimarisinde bir dönüm noktası teşkil ettiği ifade edilen bu caminin dokuz kubbesi, revaklı ve şadırvanlı büyük avlusu ile avlunun dört köşelerinde yer alan dört minaresi bulunmaktadır. Üç şerefeli ilk ve en yüksek minaresi camiye adını vermiştir. Cümle kapısının yanlarında bulunan kitabeler, yazılı panolar, avludaki çini pencere alınlıkları, ayrıca hem cami iç mekanında hem de revak kubbelerindeki zengin kalemleri, tamirlerle yenilenmiş olmalarına karşın 15. yy. tezyini üslûbunun özelliklerini yansıtır. Bilhassa revak kubbelerindeki birbirinden farklı 15 değişik tasarım, Bursa Yeşil Ca-

▲ Camiye tasvir eden minyatür, Asuman Güldağ tarafından yapılmıştır.
48 x 56 cm.

mii'inden sonra Osmanlı camilerinde görülen en eski örnekler olarak tanımlanmıştır. Desenler, çeşitli zamanlarda yapılmış bozuk onarımlardan sonra özgün kompozisyonlarını kaybetmiş olmakla beraber, yine de II. Murad devrinin zengin sanatı hakkında aydınlatıcı mahiyette olup, bu özellikleriyle de Türk tezvinat tarihine dair çok önemli belgelerdir.

» Üç Şerefeli Camii
taç kapısının doğu
ve batı yan nişleri
üzerindeki
yazı panoları
Resimleyen:
Erhan Büyükkadıncı
35 x 75 cm.

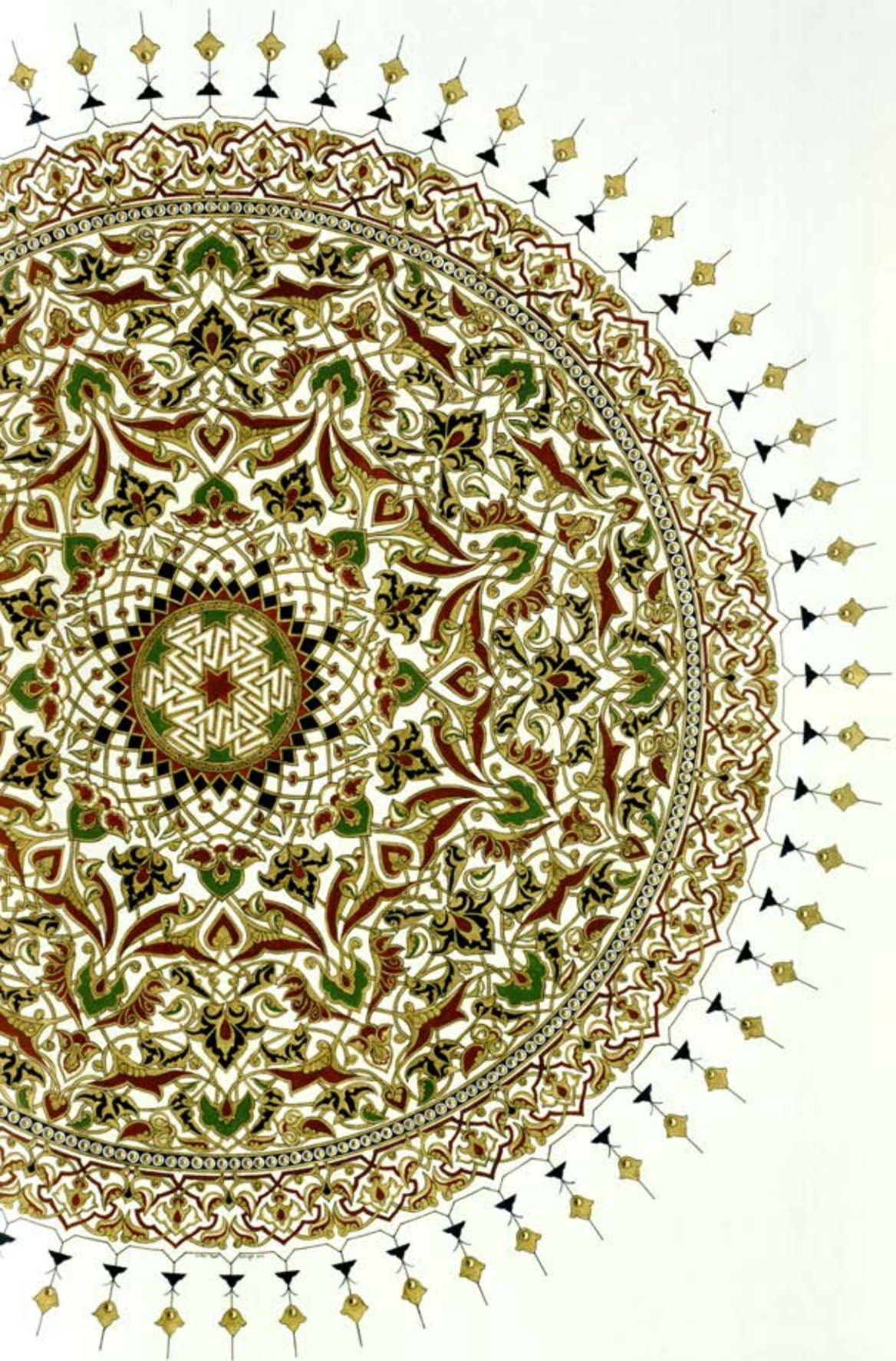

» Üç Şerefeli Camii
taç kapısının doğu
ve batı yan nişleri
üzerindeki
yazı panoları
Resimleyen:
Erhan Büyükalıncı
35 x 75 cm.

» Üç Şerefeli Camii
Şadırvan avlusunun
kubbelerinden
birinde yer alan
tezyini motif
Resimleyen:
Sultan Yaşar Alimoğlu
56 x 57 cm

» Minyatür: Suzan ataloluk
38 x 27 cm.

II. BAYEZİD KÜLLİYESİ

15. yüzyıl'ın sonlarında doğru 1484-88 yılları arasında Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılmıştır. Cami, imaret, darüşşifa, medrese, hamam, mutfak ve ambarlardan oluşan büyük bir hayır müessesesi olarak kurulmuştur.

» Karlı bir kiş gününde II. Bayezid Külliyesi'nde, sıcak bir ortamda hokimbaş nezaretinde müzik ve su sesi dinleyen hastaları ve bazı tedavi sahnelerini gösteren minyatür
şermin Ciddi
50 x 72 cm.

• 1652 yılında Edirne'yi ziyaret edip, "Orada bir darüşşifa vardır ki, dil ile tarif edilmez, kalemler ile yazılmaz" diyen ve çeşitli hastalıklara tutulmuş zengin, fakir, genç, ihtiyar, kimisi havuz etrafına oturmuş doktorlar nezaretinde su sesi ve müzikle tedavi edilen hastalardan bahseden EVLIYA ÇELEBI'nin bu anlatımını Şermin Cüddi minyatirleştirmiştir. 27 x 50 cm.

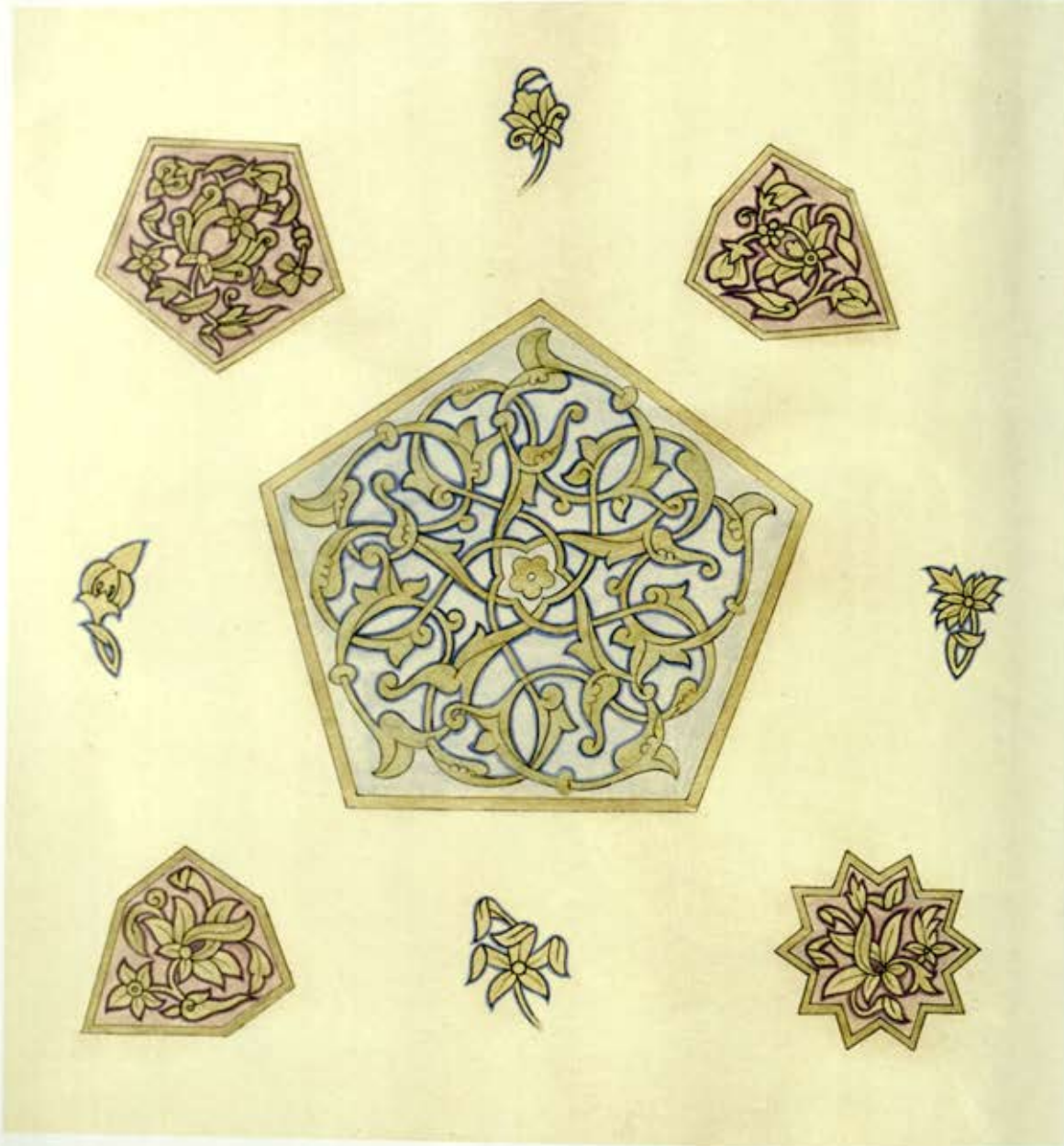

1652 yılında Edirne'ye gelen ve II. Bayezid Külliyesi'ni ziyaret eden Evliya Çelebi, seyahatname'sinde hem oradaki hasta tedavilerinden, hem de hasta mutfağında pişirilen yemeklerden şöyle söz etmiştir: "gece ve gündüz 3 kere, ister divane ister hasta olsun, her hastanın dardına göre kekik, sülün, kaz ve ördeğe kadar hekimlerin arzu ve isteğine göre pişirilerek hastalara verilir".

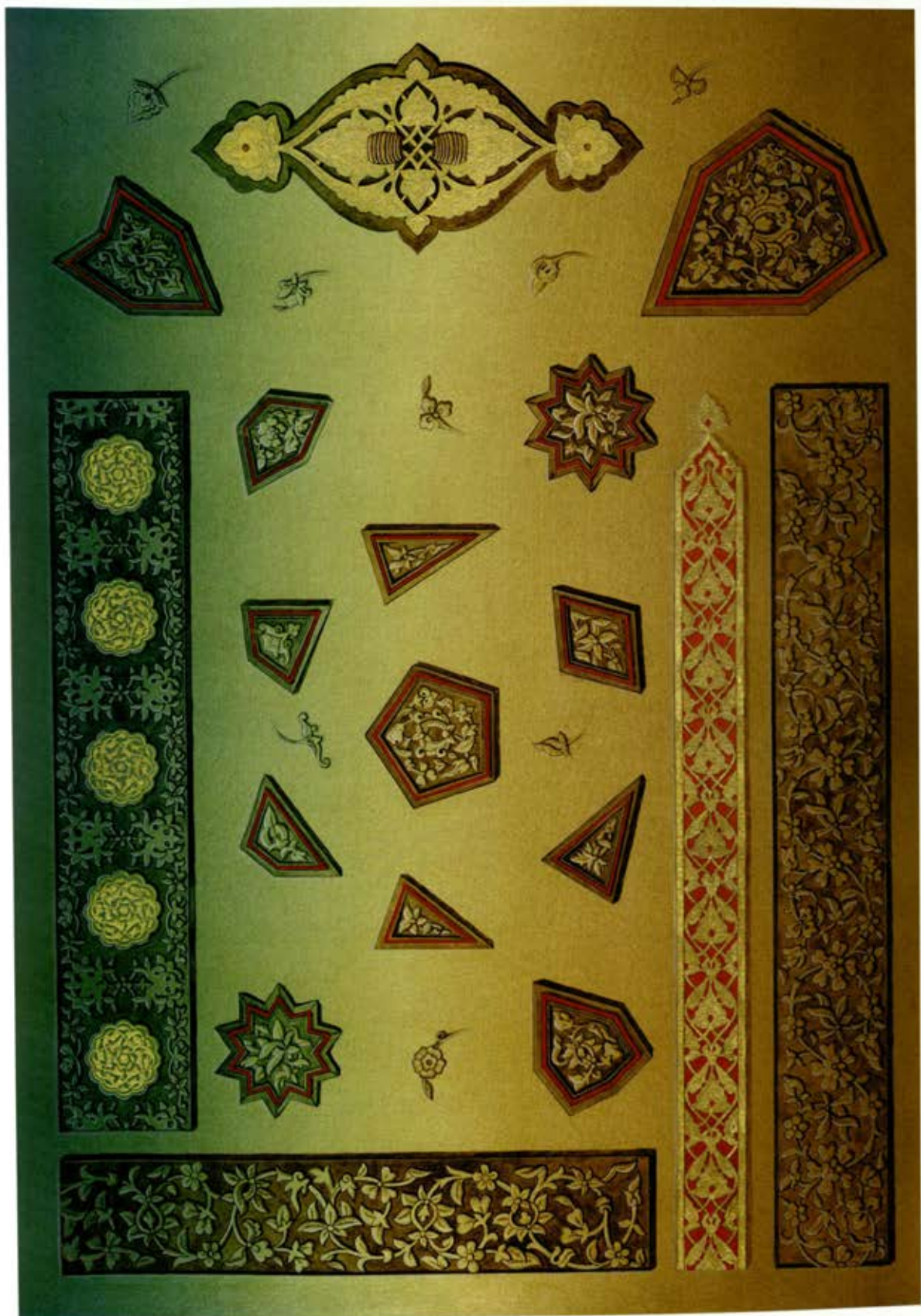
Bu anlatımı canlandıran: Şermin Ciddi, 33 x 45 cm.

» Sultan II. Bayezid Darüçşifası'nın ahşap nakışlarından ayrıntı
Gülbün Mesara
27 x 28 cm.

» Sultan II. Bayezid Camii'nin cümle kapısı
ve pencere kanatları üzerinde bulunan
süslemelerden ayrıntılar
Resimleyen: Ayşenur Arvas
68 x 48 cm

Edirne
Mimarisinden
Minyatürler

« 1417-18'de Edirne Bedesteni'ni Çelebi Sultan Mehmed Eski Cami'ye vakıf olarak yaptırmıştır. Bedestenler o devirde her sabah esnafın esnaf duaları ile açtıkları dükkanlarında yerli ve yabancı müşterilerine, bugünün ticaret merkezleri anlamında borsa, vergilendirme, kasa ve konaklama hizmetleri verirdi. Minyatür: Şermin Ciddi 72 x 50 cm.

ESKİ GAR BINASI

Edirne, Karaağaç'ta Mimar Kemalettin Bey tarafından tasarlanmış eski gar binası. Halen, Trakya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi olarak hizmet vermektedir.

*Yapıyı gösteren minyatür Nimet Kalkanlı tarafından çalışılmıştır.
74 x 29 cm*

» Dr. Rifat Osman Bey ve A. Süheyl Ünver'in çizdiği eski Edirne sivil mimarisine ait örnekleri gösteren sayfa tasarımı Nuran Saygan tarafından yapılmıştır. 37 x 59 cm.

Dr. Rifat Osman'dan Edirne'de eski bir ev
Dr. A. Süheyl Ünver

Edirne Telgrafhanası (Dr. A. Süheyl Ünver)

Dr. Rifat Osman, "Kıpta Ali Eski"
"Hacı Çi": (Bu ev 1908'te yanmıştır)

Dr. A. Süheyl Ünver (Edirne haneli içinde bir ev
1928)

Dr. Rifat Osman'dan "Edirne Cağırda"
Eskiirmenli Çi: 1928 (Bu ev Bulgarlar
tarafından 1915'te tahrip edilmiştir)

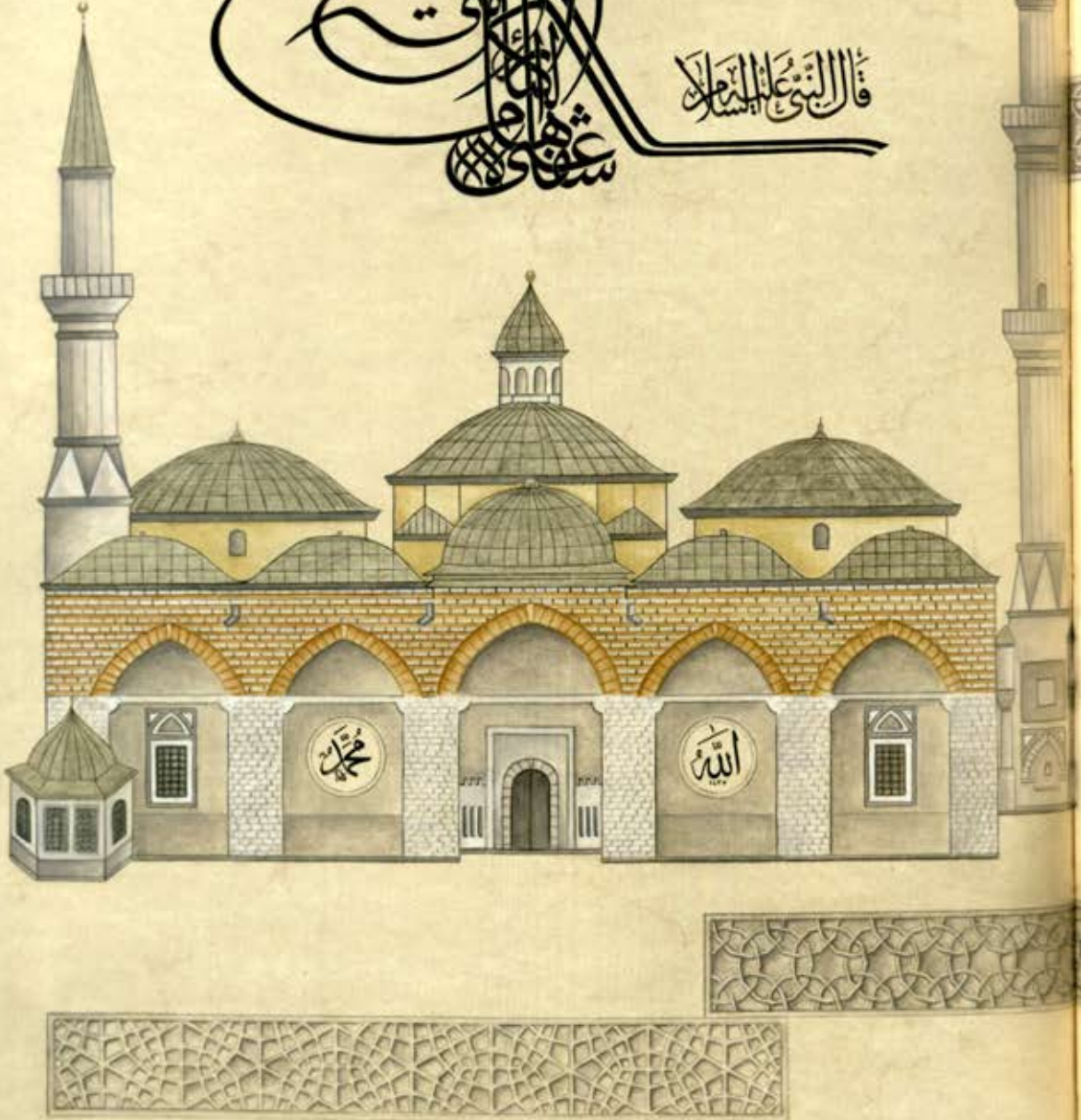

Dr. A. Süheyl Ünver (Edirne'de bir köşke)

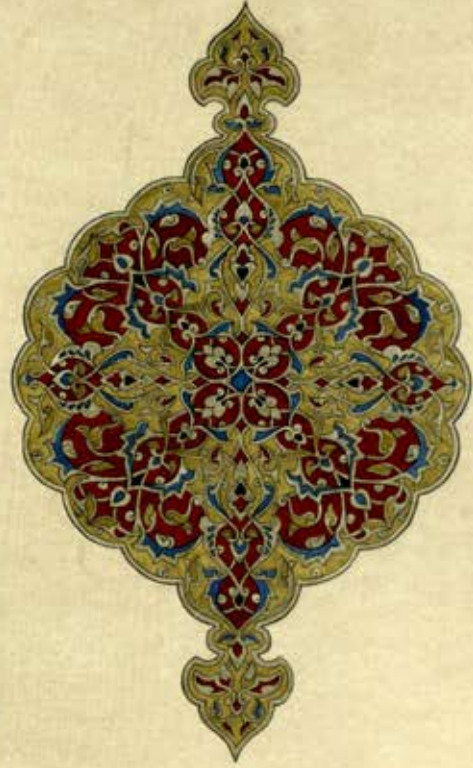
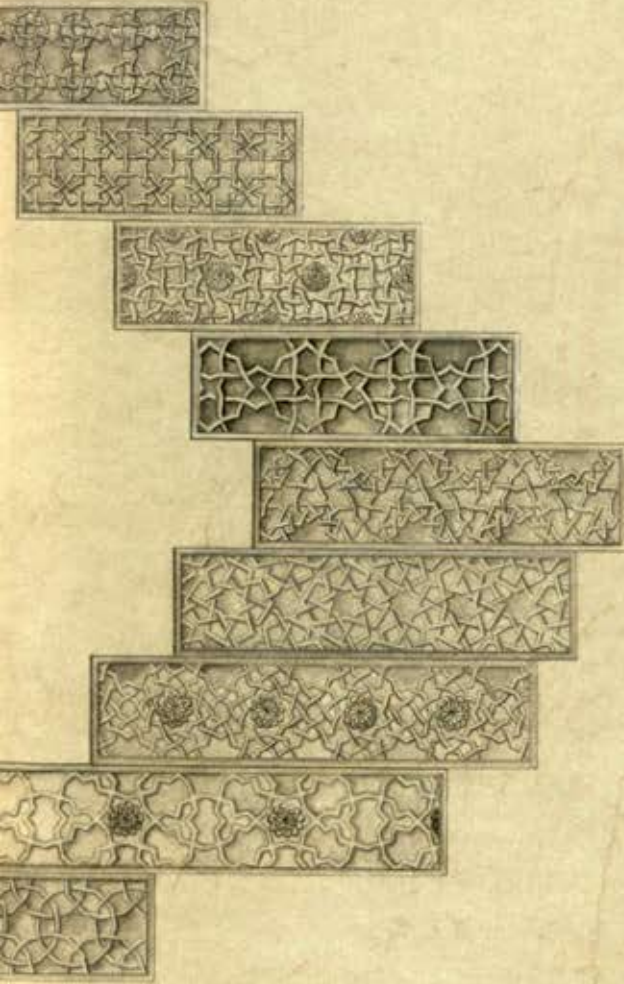
» Edirne'de Sultan II. Murad'ın yaptırdığı Muradiye Camii ve Üç Şerefeli Camii, Mimar Koca Sinan ve eseri Selimiye Camii, Sultan II. Bayezid ve II. Bayezid Külliyesi, Evliya Çelebi anlatımı içinde Şermin Ciddi tarafından yorumlanmıştır. 50 x 72 cm.

قال النبي صلى الله عليه وآله
سيفي

Eski Cami Edirne'nin ilk önemli mimari yapısıdır. 1403 tarihinde şehzade Emir Süleyman Çelebi tarafından yapımına başlatılmış, 1414'te Çelebi Sultan Mehmed tarafından tamamlanmıştır. Dört kare ayak üzerine yerleştirilen dokuz kubbesi ile biri tek, diğerleri iki şerefeli üç minaresi bulunmaktadır. Sultan II. Ahmed ile II. Mustafa'ya "kılıç kuşanma" törenleri bu cami'de yapılmıştır.

1749 yılında yangından, 1752'de ise depremden zarar görmüş; Sultan I. Mahmud döneminde onarılmıştır. Caminin beyaz duvarları ve payeleri üzerinde bu dönemde ilave edilmiş yazılar vardır.

Caminin minyatürü, minber basamaklarının ön yüzeylerinde yer alan geometrik motifler, iç mekan süslemelerinden ayrıntı ile camiye bitişik sebil kitabesi, Nuran Saygan tarafından yorumlanmıştır. 67 x 42 cm.

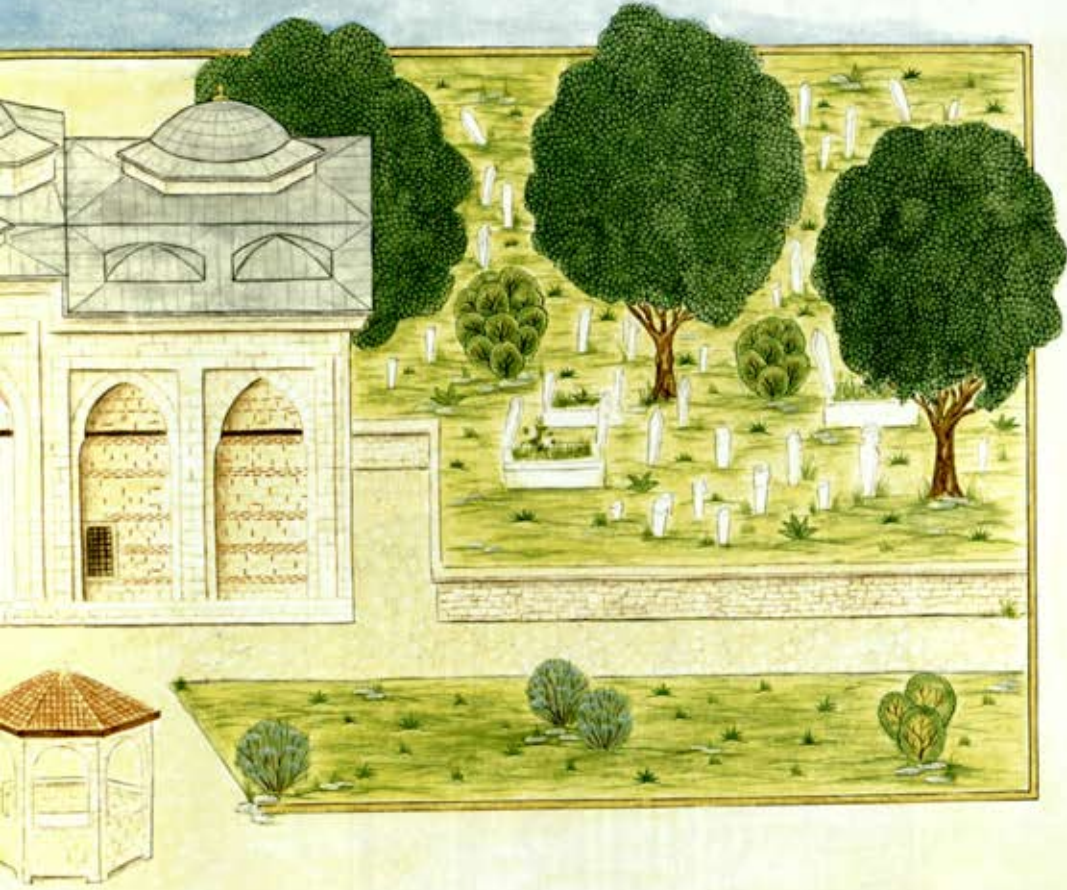
«Uzunköprü'de Sultan II. Murad köprüsünü ve köprü kemerlerinin kilit taş motiflerini tasvir eden minyatür. Nimet Kalkanlı 66 x 47 cm.

GAZİ MİHAL CAMİİ

Tuna Nehri'nin ve Gazi Mihal Beylerbeyi Köprüsü'nün sağındadır. 1422'de Gazi Mihal Bey tarafından yaptırılmıştır. Kesme taş yapının önünde ağır payeli, beş bölümlü son cemaat yeri vardır. Tek kubbeli ve tek minarelidir.

*Caminin yorumu Asuman Güldağ tarafından yapılmıştır.
70 x 40 cm.*

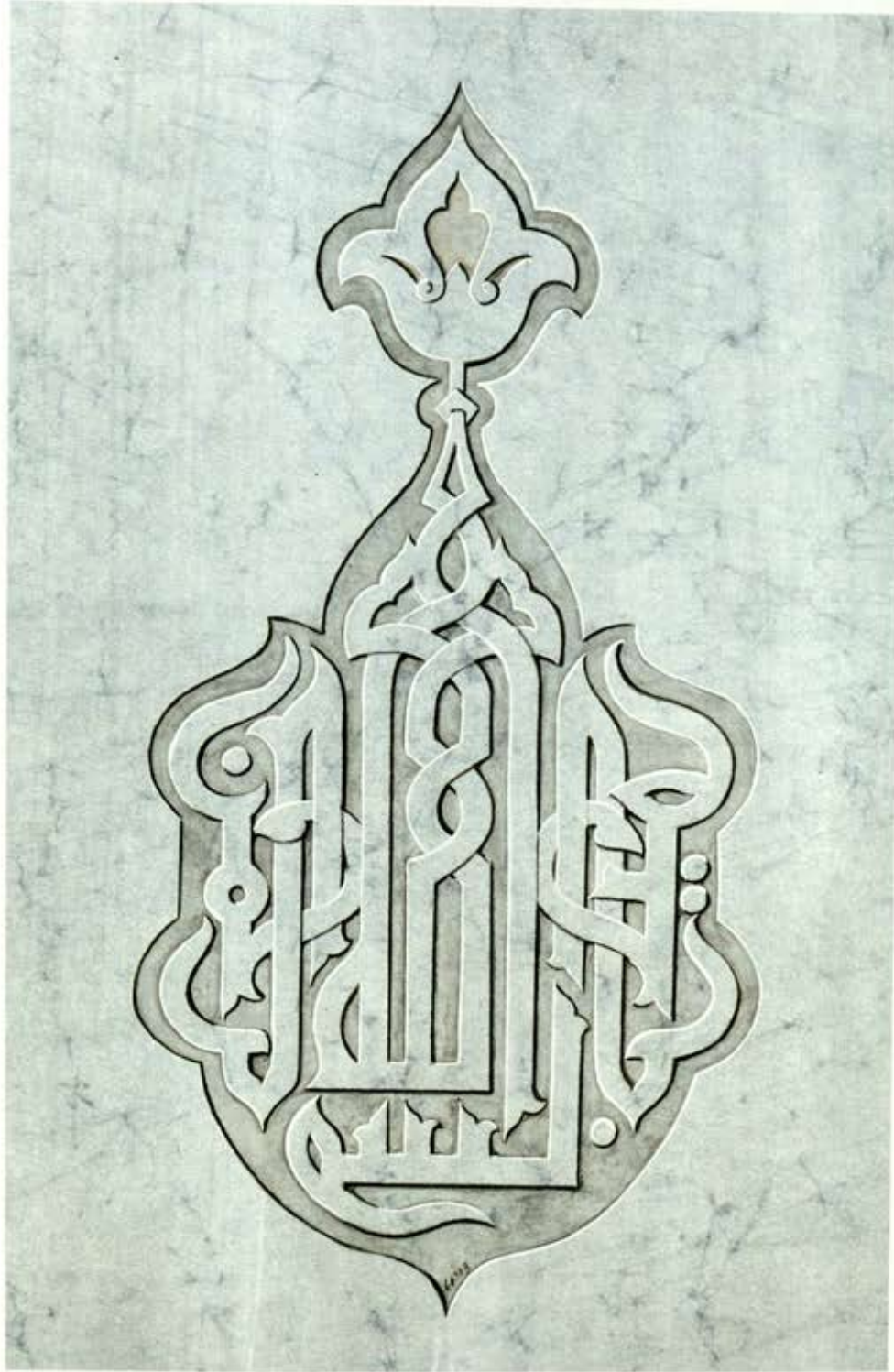

» Edirne, Askeri Hastahane çeşmesinin ön cephesi.

Suzan Çataloluk

16,5 x 33,5 cm.

» Edirne, Askeri Hastahane çeşmesinin ön cephesinde madalyon içinde Besmele-i Şerif
Erhan Büyükkancı
30 x 43,5 cm.

» Edirne'de 1669 tarihli Sinan Ağa Çeşmesini ve aynı taş motiflerini tasvir eden minyatür.
Arıman Güldağ
33,5 x 43 cm.

Edirnekâri

Edirnekâri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Bursa'dan sonra ikinci başkenti olan Edirne, zamanında hem coğrafi konumu itibarıyla Avrupa'ya açılan bir kapı, hem de sultanların severek ikamet ettikleri önemli bir kültür ve sanat merkezi olmuştur.

Edirnekâri, 17. ve 19. yüzyıllar arasında bu şehrin sanatçıları tarafından geliştirilmiş bölgesel bir ekoldür. 'Edirne işi' olarak da tanımlayabileceğimiz sade, ama o nispette zarif bezemeler, genellikle ahşap eşya üzerine işlenmiş, ancak zaman içerisinde tatbik alanı sadece ahşap ile sınırlı kalmamış, kâğıt, deri, karton, alçı ve taş gibi değişik malzemeler üzerinde de kullanılmıştır.

Edirnekâri ekolün ana motiflerini, 18. yüzyıldan itibaren batı etkisi ile Türk sanatına giren barok, rokoko ve ampir üslupları içinde gelişerek 'şükûfe tarzı' adı verilen ve natüralist bir anlayışa bürünmüş çiçek süslemeleri ile, döneme hakim olan sanatsal değişikliklere rağmen yine de milli karakterini muhafaza eden yerel motifler ile tezvinî formlar ve manzaralar oluşturmuştur. Gül, karanfil, lâle, sümbül ve benzeri bahçe çiçeklerinin tek veya vazolu/fiyonklu buketler şeklindeki parlak ve canlı renklerle yapılmış betimlemeleri ile aynı canlılıkta resmedilmiş kıvrık dallar, çeşitli nebatlar ve meyve tasvirleri Edirnekâri üslubun en karakteristik motifleridir.

Klasik motiflerle zenginleştirilmiş incelikli ve zarif çiçek derlemelerinden oluşan Edirnekâri nakışlar yazma eserlerin içlerinde; ayrıca lâke kitap kapları ve cildbendler, menşur (berat) mahfazaları, yaylar, yazı çekmeceleri, kalemdanlar, kutular, divitler ve altlıklar üzerinde yer almıştır. Bitirilmiş desenin vernikle parlatılarak sabitleştirilmesiyle yapılan lâke cilt tekniği ruganî olarak adlandırılmakta ise de, bu tanımlama esasta Edirnekâri ile aynı anlamı taşır.

Bu tarzın tatbik edildiği değişik alanlara değinirsek; ahşap malzeme üzerinde en yaygın olarak tavan dekorasyonunda, kapı kanatlarında, yüklük ve dolap kapaklarında, kavukluklar, levhalar ve sandıkların süslenmesinde kullanılmıştır. Edirnekâri üslûba hakim olan desenler çok renkli ve canlı bir şekilde işlenmiştir. Eski Edirne ev ve konaklarında bu tarz ahşap üstü süslemelerin yoğun şekilde kullanılmış olduğu bugün Edirne Müzesi'nde teşhir edilen malzemedan anlaşılmaktadır. Ayrıca, artık mevcut olmayan Edirne Sarayı'nın Cihannüma ve Kum Kasırları'nın zengin tavan nakışlarına ait zengin örnekler elde kalan fotoğraflardan görülebilmektedir.

Edirnekâri üslubun 18. yüzyıl'a ait dikkate değer örneklerini yansıtan bir diğer grup eser, artık pek çoğu tahrip veya kayıp olmuş çeşmelerle mezar taşlarıdır. Geçmiş-

ten günümüze ulaşabilen bu tarih hazinelerinin, üzerlerine ustalıklı hakedilmiş çeşit çeşit çiçek derlemeleri, asma dalları, nebatlar, ağaçlar, tabak ve sepetler içine yerleştirilmiş meyve motiflerinin olgun ve ahenkli kompozisyonları bu ekolü en iyi biçimde yansıtmaktadır.

Eski devirlerde Edirne halkının çiçek sevgisinin ve çiçek yetiştiriciliğinin de Edirnekâri nakışların gelişmesinde payı olduğunu belirten A. Süheyl Ünver, çiçek yetiştirmeyi ve bahçe tanzimini adeta bir ihtisas haline getiren eski Edirneli kadınların evlerinde de yüklük, dolap ve oda kapılarından perdelerine kadar çiçek tasvirlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Edirnekâri, sanatımızda etkili olduğu eski dönemlerde İstanbul başta olmak üzere Bursa, Diyarbakır ve Erzurum gibi Anadolu şehirlerindeki mahalli sanatkârların da sade bir üslûpla severek tatbik ettikleri dekoratif bir tarz olmuştur. A. Süheyl Ünver, İstanbul'da saray nakışhanesi'nde yapıldığı bilinen Edirnekâri işlerin, diğer yerlerdekine kıyasla çok mutena ve incelikli işçilikleri dolayısıyla ayırd edildiğini belirtmiş, ancak Edirne'de yapılanların İstanbul'dakiler derecesinde ince olmasa bile terkip ve renk uygunluklarının dikkat çekici özelliğine işaret etmiştir. Tarihimizde Edirnekâri işlerin uzun zamanlar boyunca kolektif mahiyette devam ettiğinden eserlerin çoğunda imza bulunmadığını ifade eden Ünver, tesbit edebildiği Edirneli sanatkârların isimlerini kaydetmiş ve neşriyatında kullanmıştır.

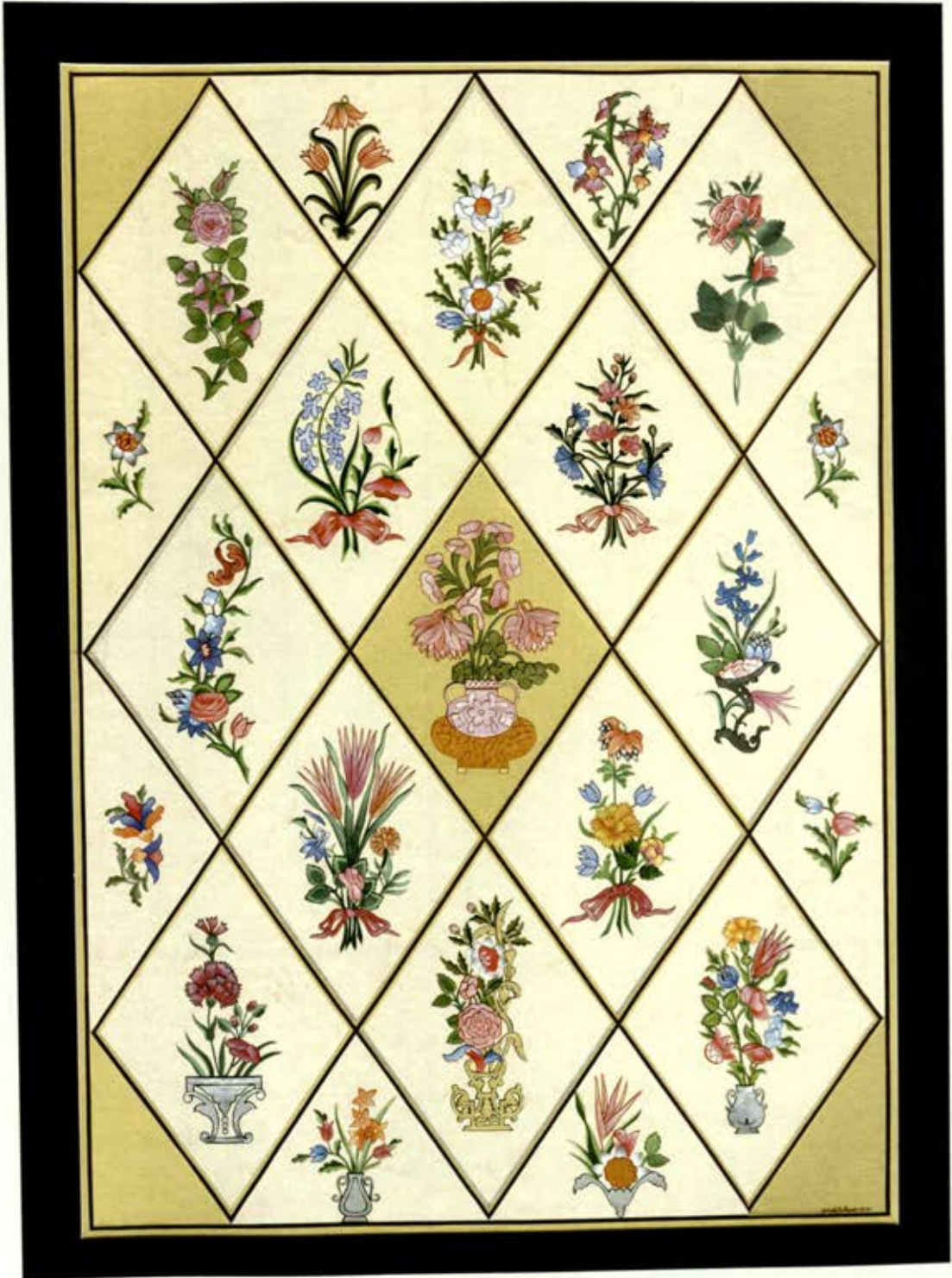
Dekoratif bir üslûp olarak Edirnekâri, günümüzün sanat atölyelerinde de sevilerek tatbik edilmektedir.

• El yapımı hasır örgü kağıt üzerinde aslı A. Süheyl Ünver'a ait bir Edirnekâri buketin kâğıt uygulaması.
Nimet Kalkanlı, 37 x 43 cm.

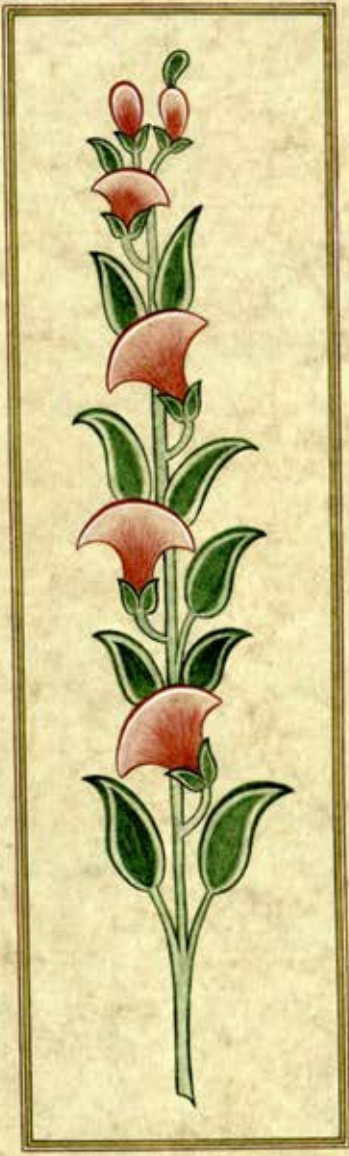

» Fatih, Millet Kütüphanesi'nde bulunan bir defterde yer alan Edirnekâri buketlerin katı' tarzında yorumu.
Nimet Kalkanlı, 43 x 59 cm.

» Edirne Müzesi'nden
Edirnekâri çiçek örnekleri
Resimleyen:
Nuran Saygan
46 x 38 cm.

Edirne Müzesi'nden ahşap üstü Edirnekâri motif
Resimleyen: Hatice Yücel
29 x 29 cm.

Edirne Müzesi'nde
bulunan ahşap üstü
boyama
Edirnekâri
motifler
Resimleyen:
Rabia Koçer
24 x 44 cm.

Edirnekari buketler. Resimleyen: Asuman Güldağ, 34 x 27 cm.

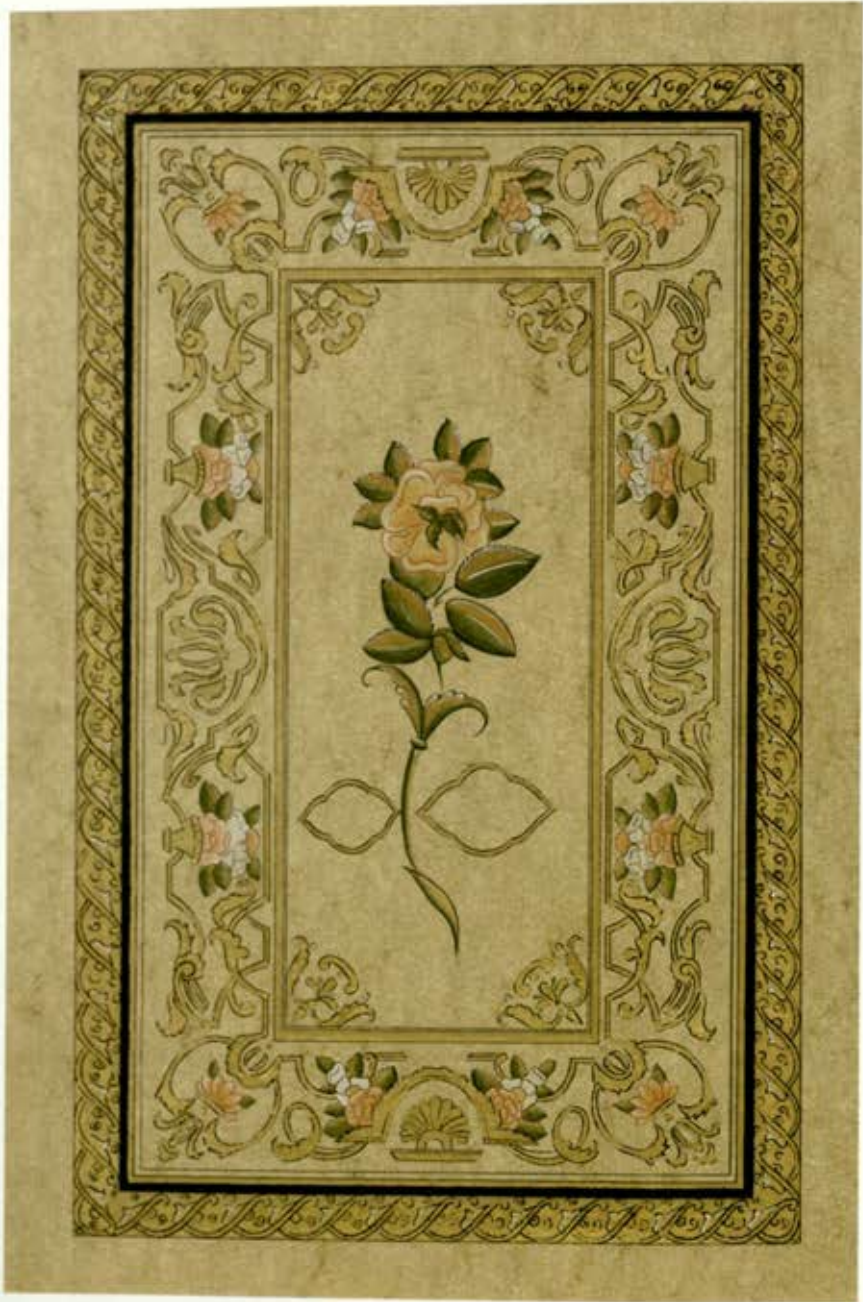

Bir lake cilt örneğinde yer alan Edirnekari buketler.
Resimleyen: Asuman Güldağ, 35 x 25 cm.

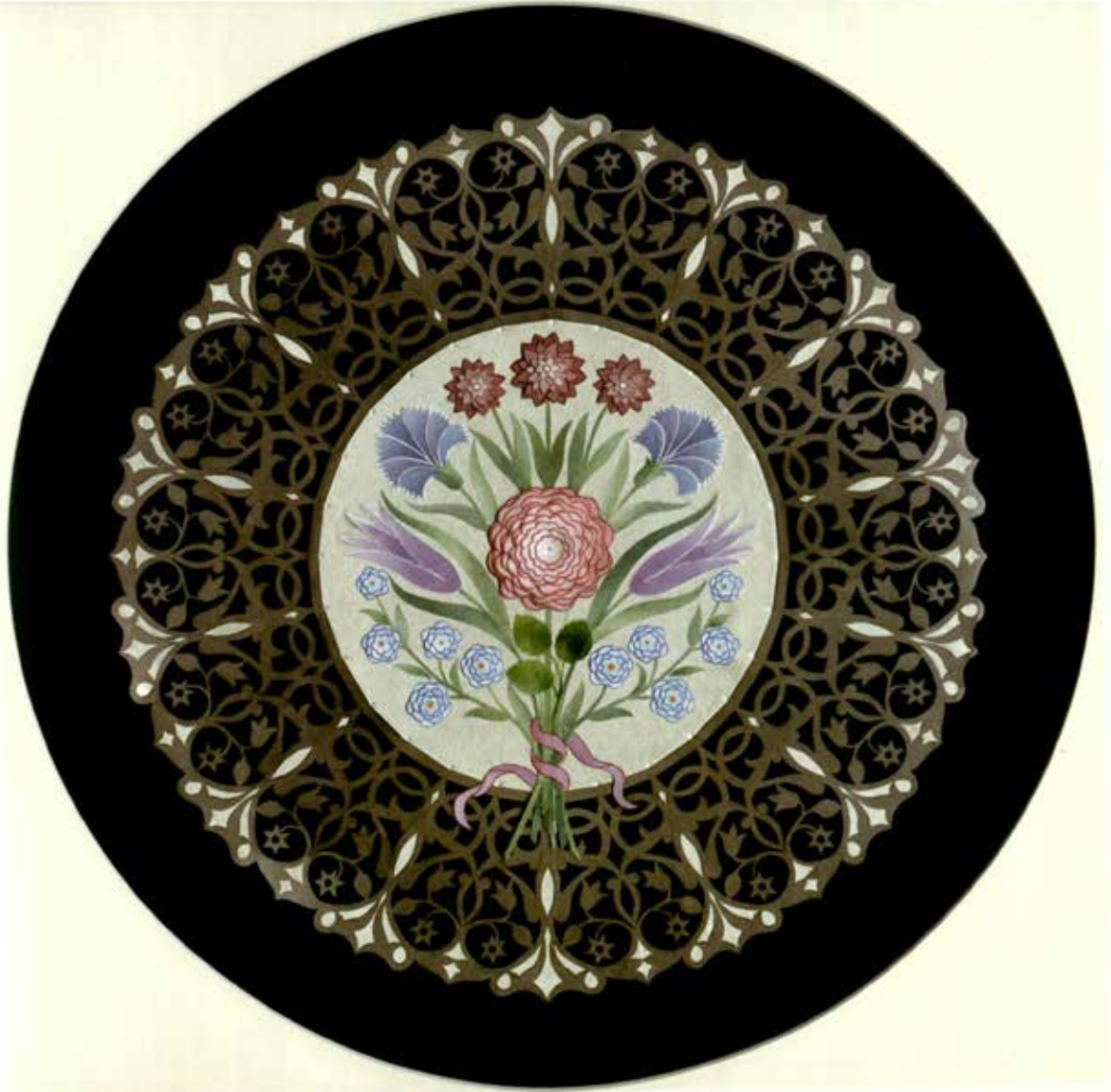

» Edirne Müzesi'nde ahşap üzerine işlenmiş güllü derleme.
Resimleyen: Gülbün Mesara, 26 x 41 cm.

* Edirnekari üslubunda bir desen.
Resimleyen: Asuman Güldağ
25 x 37 cm.

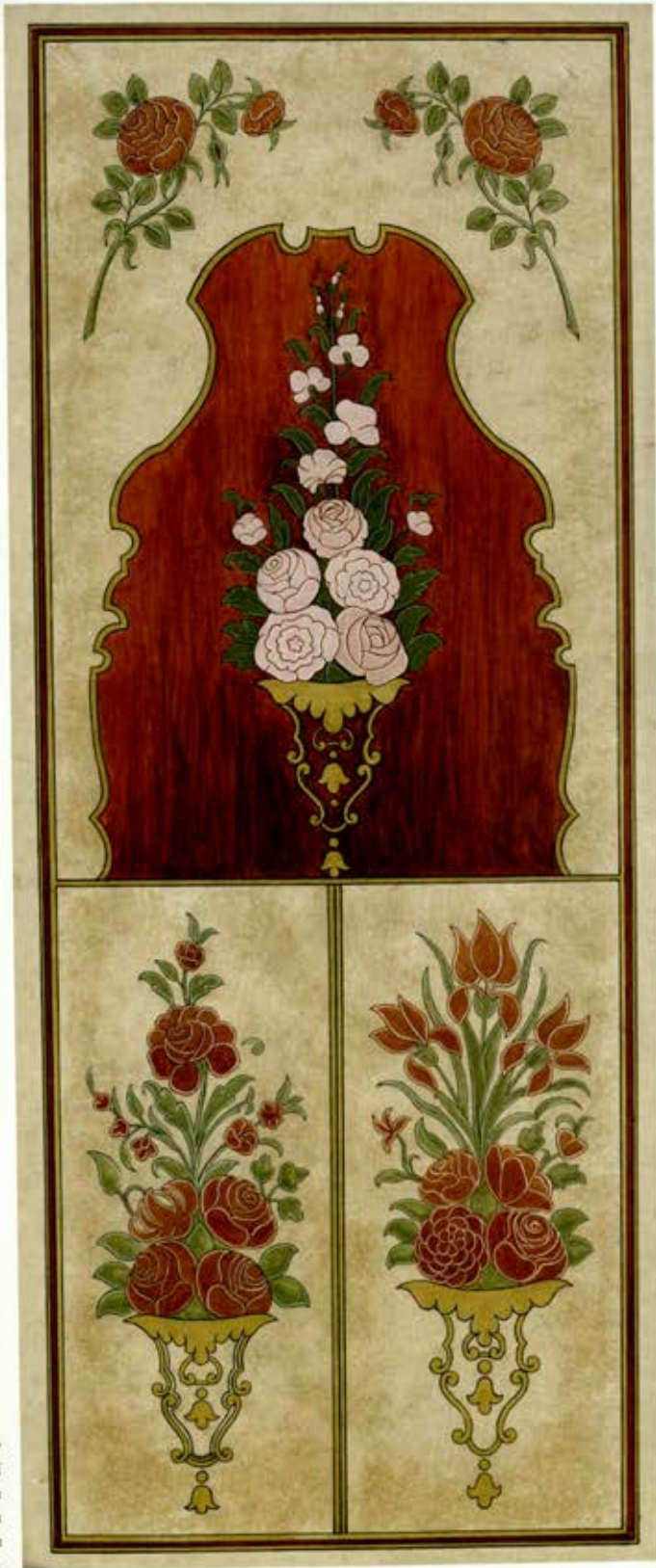

» Kati' üslubunda yapılmış Edirnekari tasarım.
Nimet Kalkanlı
33 x 33 cm.

» Edirnekari
tarzında buket
Hatice Yücel
14 x 41 cm.

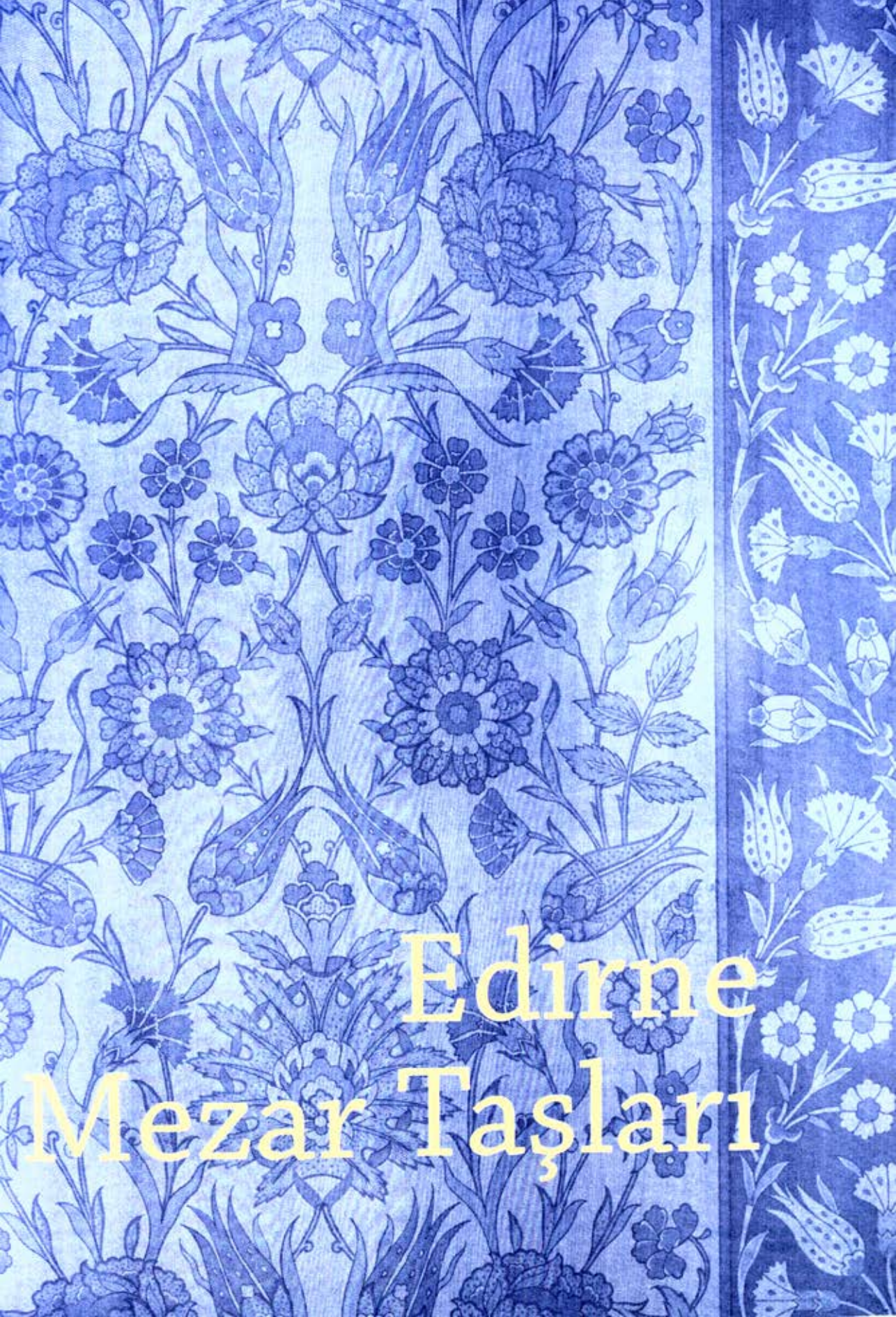

» Edirne Müzesi'nde
bulunan Edirnekâri
süslemelerden
uygulama
Nimet Kalkanlı
23 x 55 cm.

Edirne Mezar Taşları

Edirne Mezar Taşları

H. Necdet İşli

Mezar taşları toplumun gelenek ve inançlarının aynası olduğu kadar, kültür ve yaşam seviyelerinin de göstergesidir. Türklerin Anadolu'da Selçuklular evresinde kazandıkları değerlerle İznik / Bursa başkentlikleri dönemini takiben Edirne'nin 1365'de başkent ilan edilmesiyle bu şehirde meydana getirilmiş Osmanlı mezar taşlarının ilk örneklerini halen Edirne'mizde görebiliyoruz. Edirne eserlerinin bir grubunu oluşturan Edirne Mezar Taşları Osmanlı sanatının en seçkin ve en zirvedeki şaheserleridir. Serhad şehrimiz bu ustalık eserlerine sahip olması yönünden de ayrıcalıklıdır.

Osmanlı mezar taşlarının tarihi gelişimi 16. yüzyıla kadar klasik bir tipoloji sergilemiş, İstanbul'un fethiyle bu tipoloji Kanunî devrine kadar zayıflayarak sürmüştür, sonra mezar taşı tipolojisi değişmiştir. Mezar taşlarımız konusunun en büyük ihtiyacı, bilimsel tipolojik tasnifli kataloglardır. İstanbul'un fethiyle meydana çıkan sahabe kabirleri konusunda rahmetli hocamız Ord. Prof.Dr. A. Süheyl Ünver Bey'in 1953 yılında yayınladığı "İstanbul'da Sahabe Kabirleri" adlı eser tek konu tipolojisi katalogu olup, tarihimizde de konusundaki ilk kitaptır. 25 adet görselin yer aldığı bu eserde 10. fotoğrafın altında "9. Hicri asra ait kabir taşı" ve 21. fotoğrafın altında "9. Asra ait kabir taşları"

ifadelerine yer verilmiştir. 16. Yüzyıl'a değin uygulanagelmış klasik tipolojideki taşlar Selçukî devri geleneğinde tamamen klasik Osmanlı tezyinatıyla (rûmî'li kompozisyonlarla) bezenmiş, ancak Hicri tarihli ve Arapça ifadeli olarak yapılmışlardır. Kitabelerde, vefat edenin bu geçici dünyadan kalıcı olan ebedî aleme intikal etmiş olduğunu bildiren, "Entekale el merhum darü'l-fena ilel darü'l-beka" kelimeleri baştaşında yer almış ve bu ibare kalıplaşmıştır. Baş ve ayak taşlarındaki ifadelerde, hükümler İslamî, Mimari ve tezyini unsurlar Türki'dir; o kadar Türki'dir ki tezyinat ve mimari ölüm algısını örtmüştür, eser başlı başına bir abide olarak karşımıza dikilmiştir. Osmanlılar Bursa ve Edirne'de Selçukî döneminde Anadolu'da kullandıkları tasvirli şahideleri hiç kullanmamışlar, kısa boyda kavuklu şahide tipolojisini de çok ender kullanmışlardır. Edirne bu sebeplerle özellikle Rûmî

tezyinatlı mezar taşlarıyla süzme bir sanat mahşeri ve ustalık atölyesi şehrimizdir.

Hicri asırlara göre tasniflendiğinde, 8. ve 9. asır Osmanlı mezar taşlarının en mükemmellerini bağrında barındıran Edirne'de bir kısmı müzeye nakledilmiş olsa da, başta Gazi Mihal Camii haziresindeki Mihailoğulları'na ait klasik üslûptaki mezar taşları, Muradiye'deki nokta taşlar, Darühadis haziresinde 876 hicri tarihli Karamanbey lâhdiyle, şehzadeler türbesi içindeki şahideler (Sultan II. Murad ve III. Ahmet şehzadeleri) ve Sitti Hatun'un kendi Camisi haziresindeki 871 Hicri tarihli fevkalâde önemli taşları klasik devir taşlarının seçkin örnekleri olarak ziyaretçilerini bekliyorlar.

Klasik devir Osmanlı Mezar taşı dendiğinde, kitabeli ön yüzeyleri hem baş taşında, hem ayaktaşında birbirini takip eden ifadeyle bağlantılı olup arka yüzeylerinde serapa rümi motifleriyle kompoze edilmiş ve bir bütünlüğü ifade eden, iki düz yüzeyli, tepeleri taçlı / Mihrablı mezar taşları kastedilir. Literatürde Fatih devri taşları olarak tanınmış bu tipoloji devlet ricali ve ailelerinin kabirlerine uygulanmış klasik ekoldür. Serpuşlu ve silindirik gövdeli kitabeli taşlar da yapılmıştır. Ancak bunların sayısı düz yüzeyli taşlara nispetle çok azdır. 16. yüzyıldan sonra Edirne'de serpuşlu gövdesi yuvarlak veya çokgen kesitli bir mezar taşı tipolojisi ortaya çıkmıştır. Sadece Edirne'ye mahsus bu tarzın serpuşsuz, fakat tepesi konik biten çokgen gövde kesitli kitabeli olanları da çokça yapılmıştır. Bunların diğer ortak noktaları kitabenin üstünde taşın

tam ortasındaki tepelikler ile bir kısmında tepeliklerin kenarlarındaki gülbezeklerdir. Çok çeşitli olan bu çokgen kesitli tepelikli yüksek taşlar başka hiçbir vilayette yoktur. Bunlar adeta Edirne neoklasikleri'dir. Dairesel gövdeli Edirne mezar taşlarında bir diğer mahalli özellik, Fatiha kelimesinin ilk kelime olarak üstte ve salbek altında yer almasıdır. Börklü Yeniçeri taşları yönünden de büyük bir zenginliğe sahip olan Edirne'deki gerek remizli ve gerekse remizsiz yeniçeri taşlarının da gövdeleri daireseldir. Balkan fütühatı ve evlad-ı fatihan olgusuyla alâkalı taşların Bosna Hersek örneklerinde olduğu gibi çoğunluğunun silindirik gövdeli olduğu görülmektedir. Bu serhad geleneği üslûbudur. Keza ince ve sık dülbent dolamalı serpuşlar da bu üslûbun örnekleri olup, Edirne'deki taşlarda da

görülmektedir. Edirne'de yeniçeri taşlarının çoğu müze koruması altına alınmış olsa da, Buçuktepe ve Nazırağa mezarlığı'nda, Gazi Mihal haziresinde de yeniçeri taşlarını görmek mümkündür. 18. yüzyıldan itibaren Edirne'de klasik ve neoklasik taşlar haricinde, İstanbul ve Bursa'da da görülen süslü, (Barok ve Ampir) sandukalı lâhitli mezar taşları da yapılmıştır. Bunların sadece serpuşlu şahideli olanları olduğu gibi, ayaktaşında başta servi, hayat ağacı, asma kabartmalarının yer aldığı taşlar da görülmektedir. Üç Şerefeli Cami haziresi ile Gülşeni haziresi, 18. ve 19. yüzyıl süslü taşlarının çokça bulunduğu hazirelerdir. Bu hazirelerde tüm Osmanlı mezarlıklarında rastlanan fesli ve ilmiye sarıklı şahideler ile meyve tabaklı, buketli hanım mezar taşlarına da tesadüf ediliyor. Serhat payitahtının mezar taşları hakkında özet olarak söylenecek söz şudur. Edirne mezar taşlarında "dil, edebiyat, hat" tan ziyade Tezyinat ustalığı büyüleyicidir.

* Edirne Müzesi bahçesinde bulunan çiçek ve meyve motifli lahit, Filiz Bengi tarafından resmedilmiştir. 43 x 28 cm.

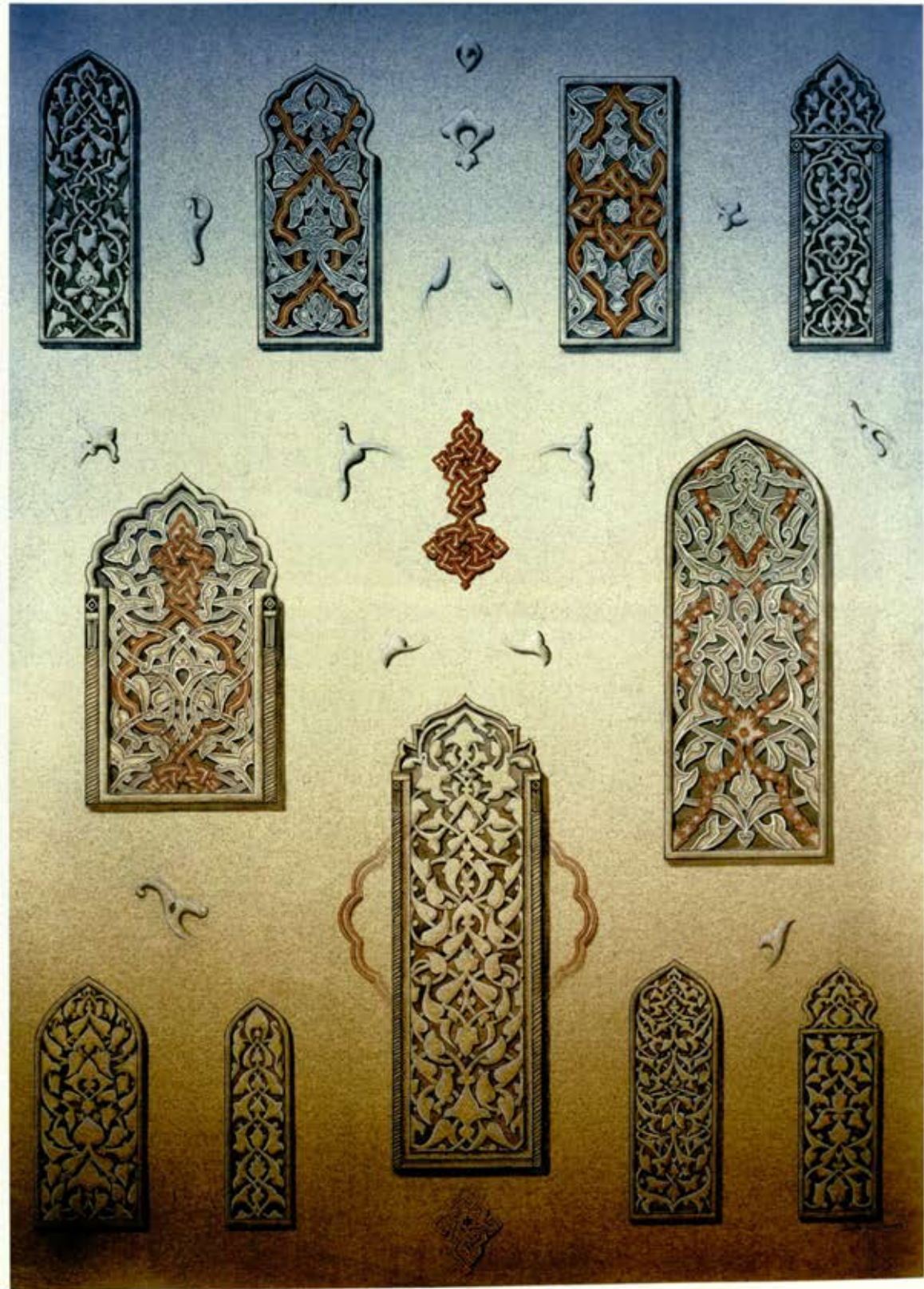

» Edirne mezar taşlarından çeşitli örnekler

Resimleyen: Nuran Soygan

49 x 69 cm

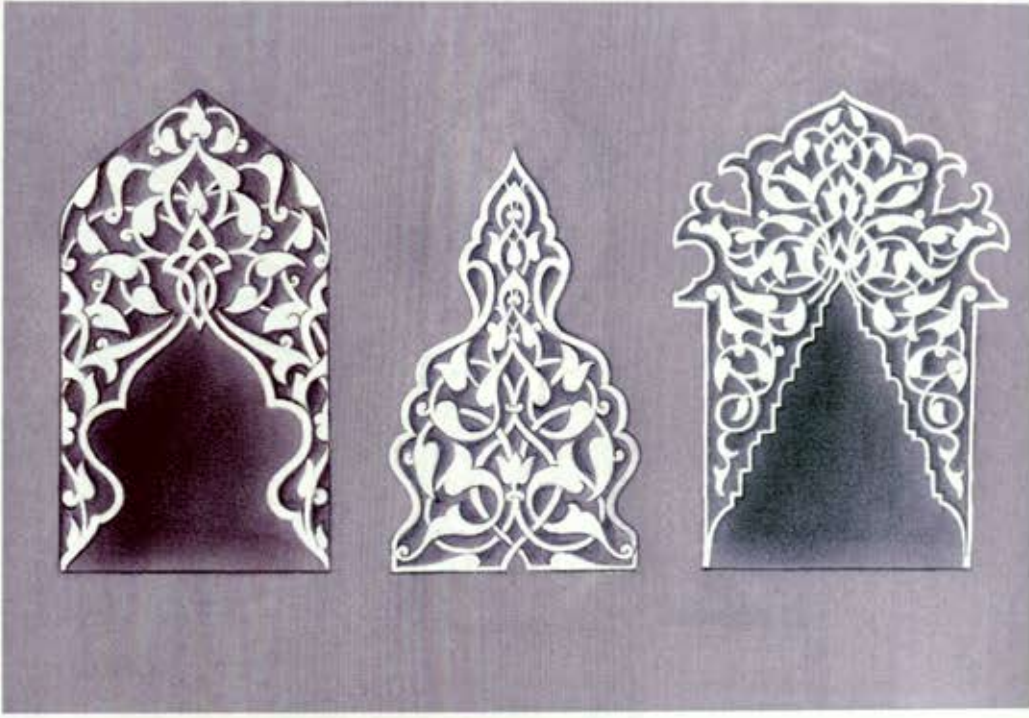

» Edirne'de Fatih devri mezar taşlarının renkli yorumları
Resimleyen: Şeyda Mehmetoğlu
48 x 88 cm

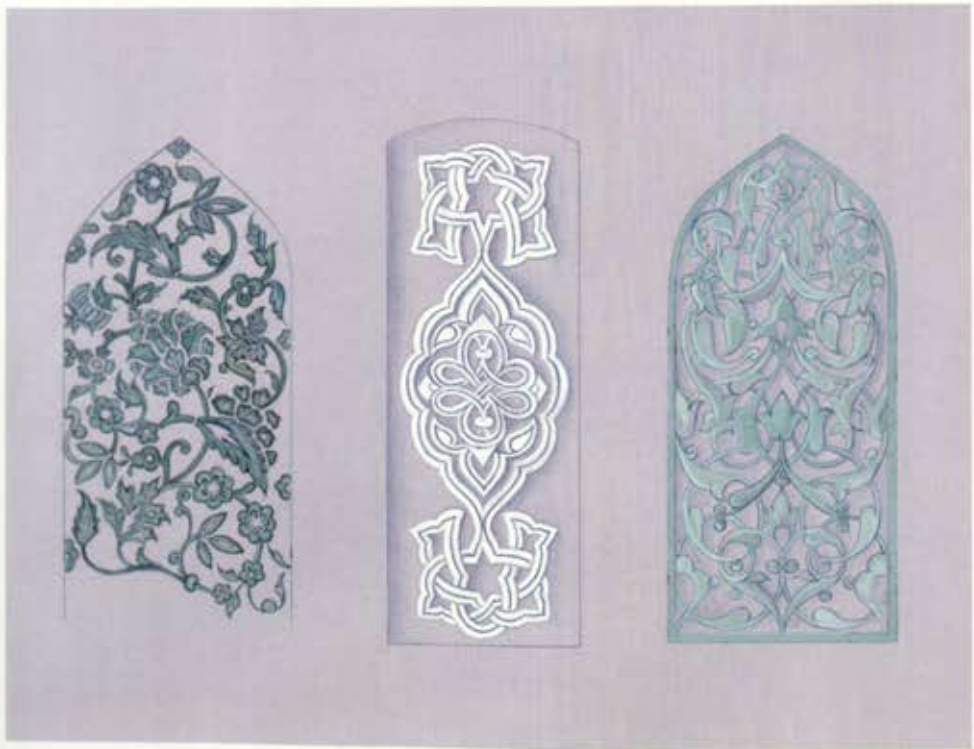
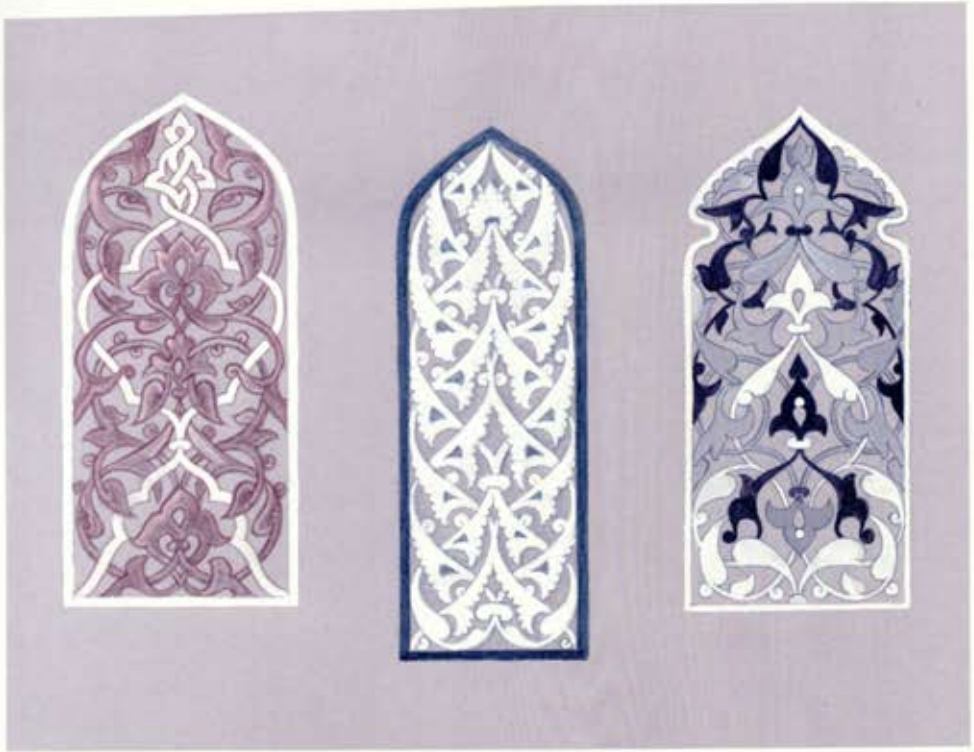

Edirne'de Fatih devri mezar taşlarının renkli yorumları
Resimleyen: Gülbün Mesara, 20 x 25 cm.

» Edirne'de Fatih devri mezar taşlarının renkli yorumları
Gülbün Mesara, 20 x 25 cm.

≈ Edirne'de Fatih devri mezar taşlarının renkli yorumları
Gülbin Mesara, 20 x 25 cm.

» Edirne'de Fatih devri mezar taşlarının renkli yorumları
Gülbin Mesara, 20 x 25 cm.

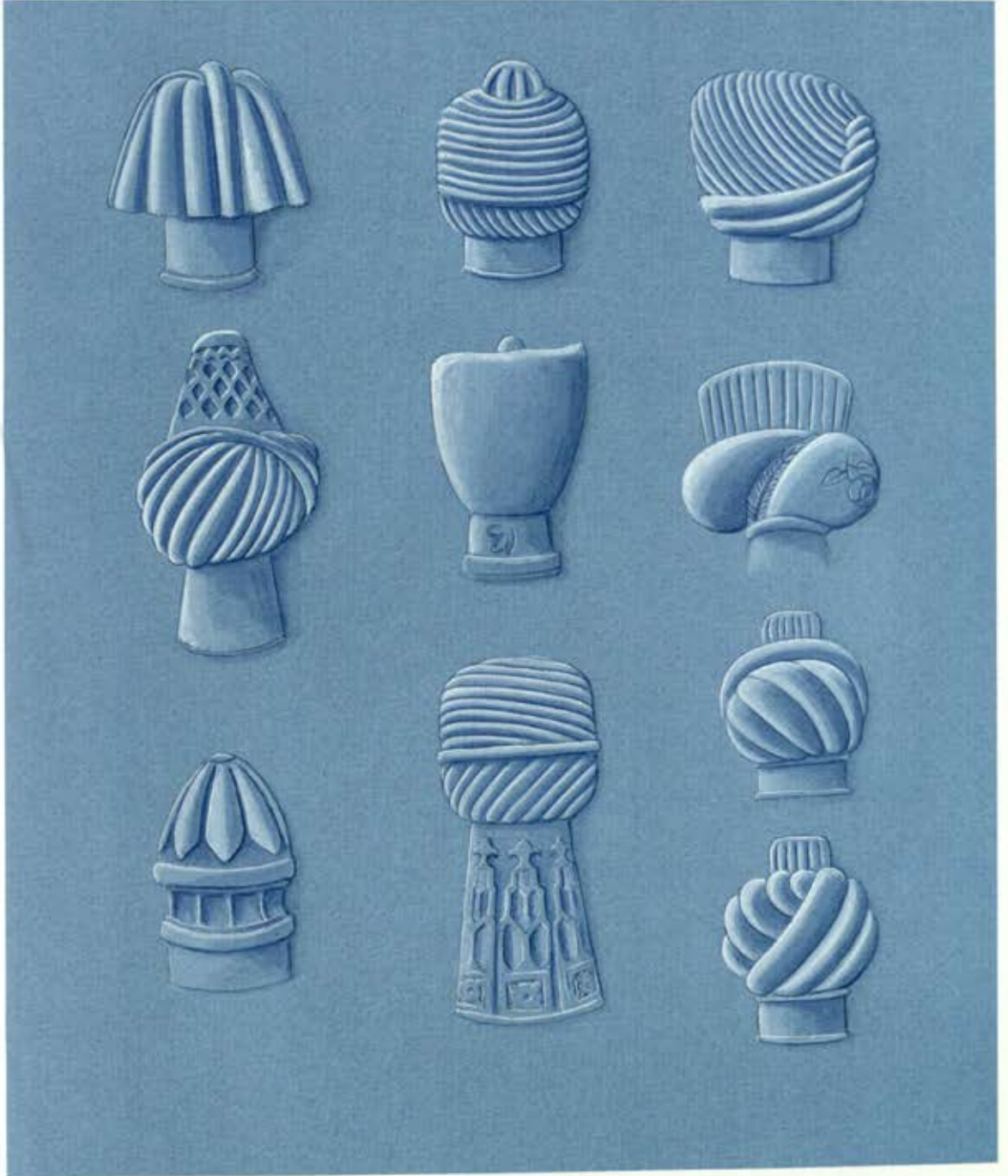

» Edirne mezar taşlarını örnekleyen çalışmalar
Sultan Yaşar Alimoğlu , 67 x 42 cm.

» Edirne mezar taşlarından örnekler.
Resimleyen: Gülbün Mesara , 42 x 28 cm.

» Edirne mezar taşlarındaki bazı kavuk örneklerini gösteren çizim.
Asuman Güldağ, 20 x 24 cm.

Edirne mezar taşlarını örnekleyen çalışmalar
Resimleyen: Sultan Yaşar Alimoğlu, 66 x 43 cm.

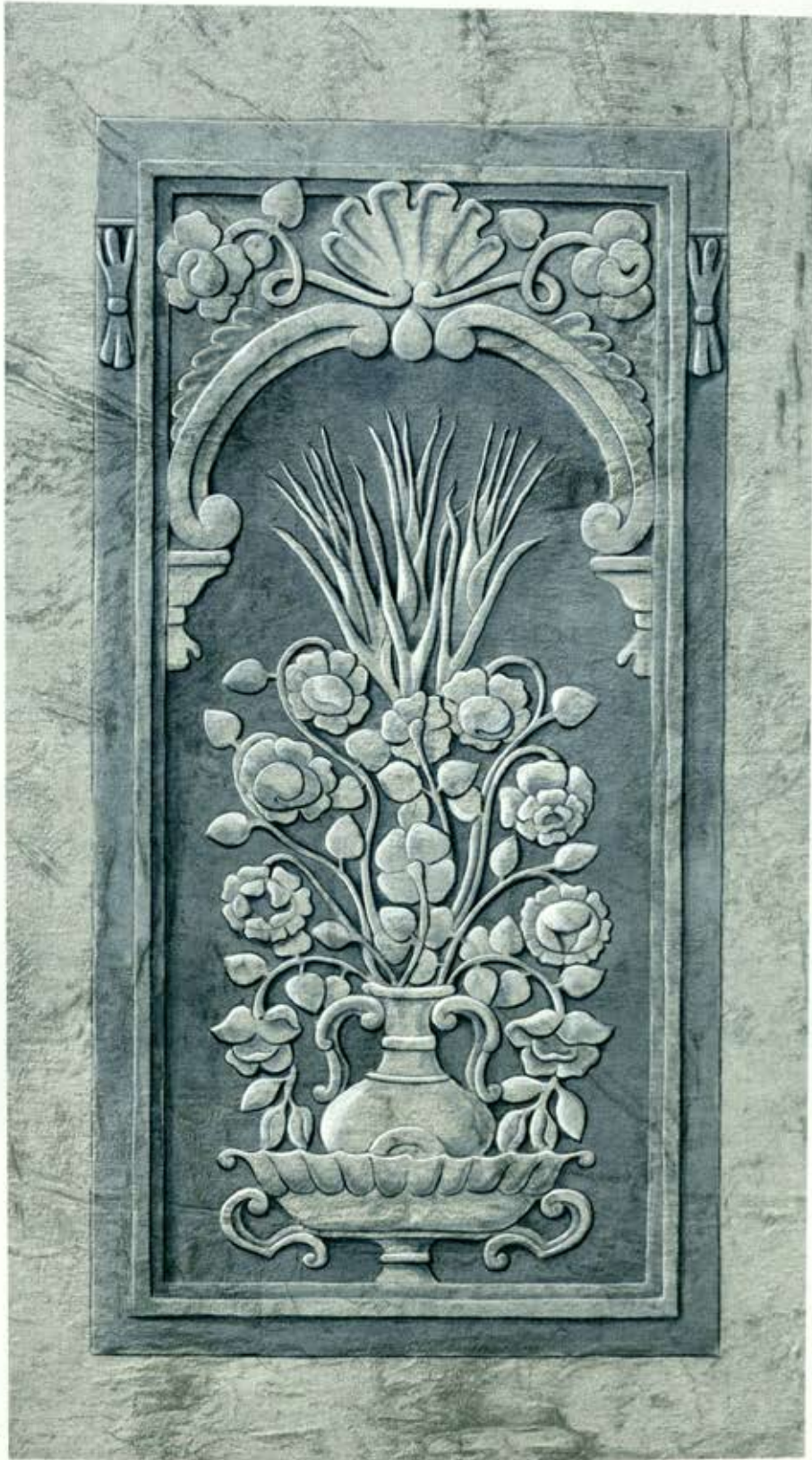
» Edirne'de Fatih devri mezar taşları, Resimleyen Sultan Yaşar Alınoğlu, 30 x 43 cm.

« Edirne Müzesi bahçesinde bulunan ve bir Türk buketi ile tezrin edilmiş Rum mezar taşı
Resimleyen:
Filiz Bengi
29 x 54 cm.

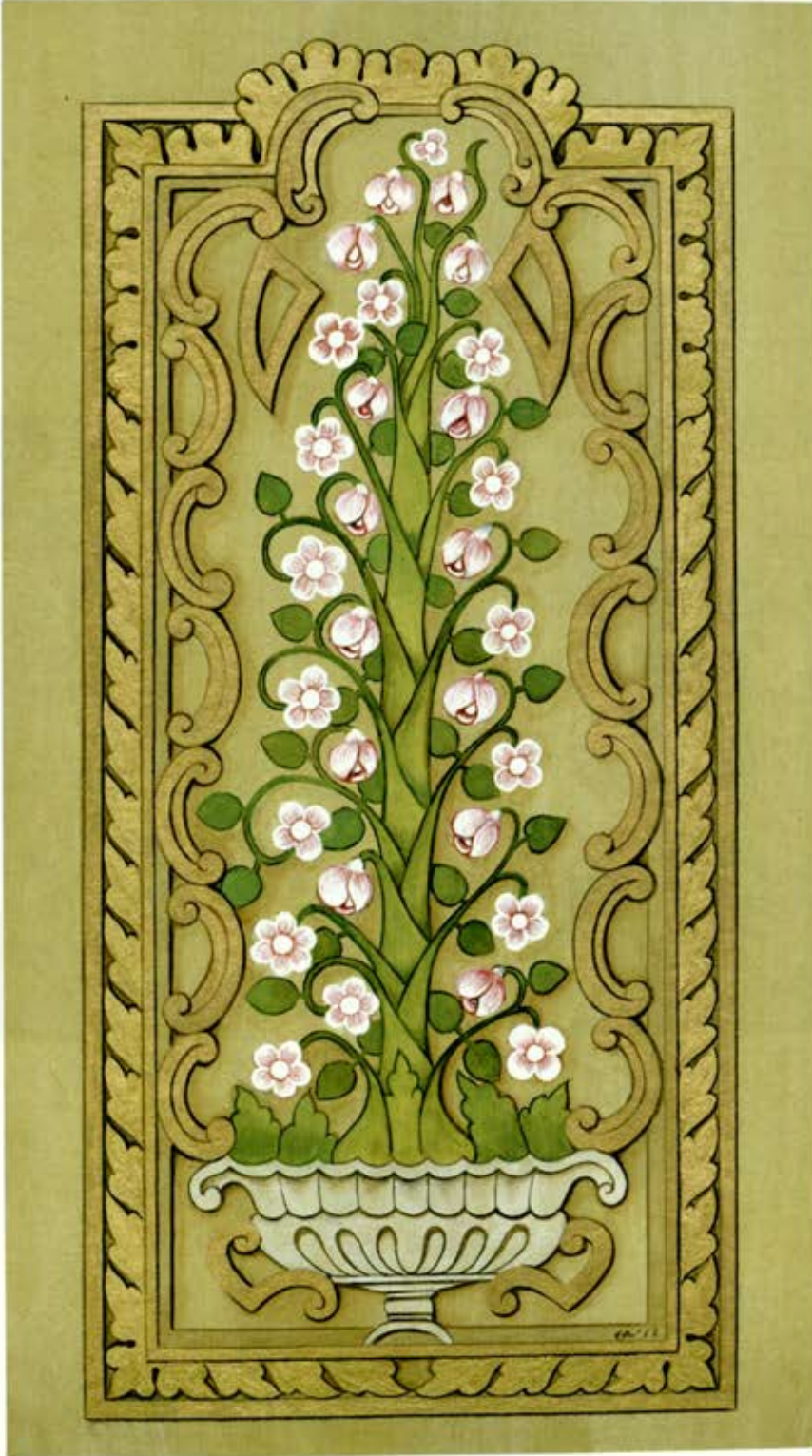

» Mezar taş
üzerinde vazolu
buket
Resimleyen:
Asuman Güldağ
26 x 41 cm.

» Edirne son dönem mezar taşlarından örnekler.
Resimleyen: Suzan Çataloluk
47 x 41 cm.

* Vazo içinde çiçek motifli son dönem mezar taşı
Erhan Büyükkıncı
24 x 43 cm.

Edirne mezar taşlarından örnekler.
Suzan Çataloluk
35 x 24 cm.

» Edirne
mezar taşlarından
örnekler.
Resimleyen:
Suzan Çataloluk
8,5 x 34 cm.

» Edirne
Müzesi'nden
bir mezar taşı
Resimleyen:
Hatice Yücel
16 x 42 cm.

A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi
Sanatçıları

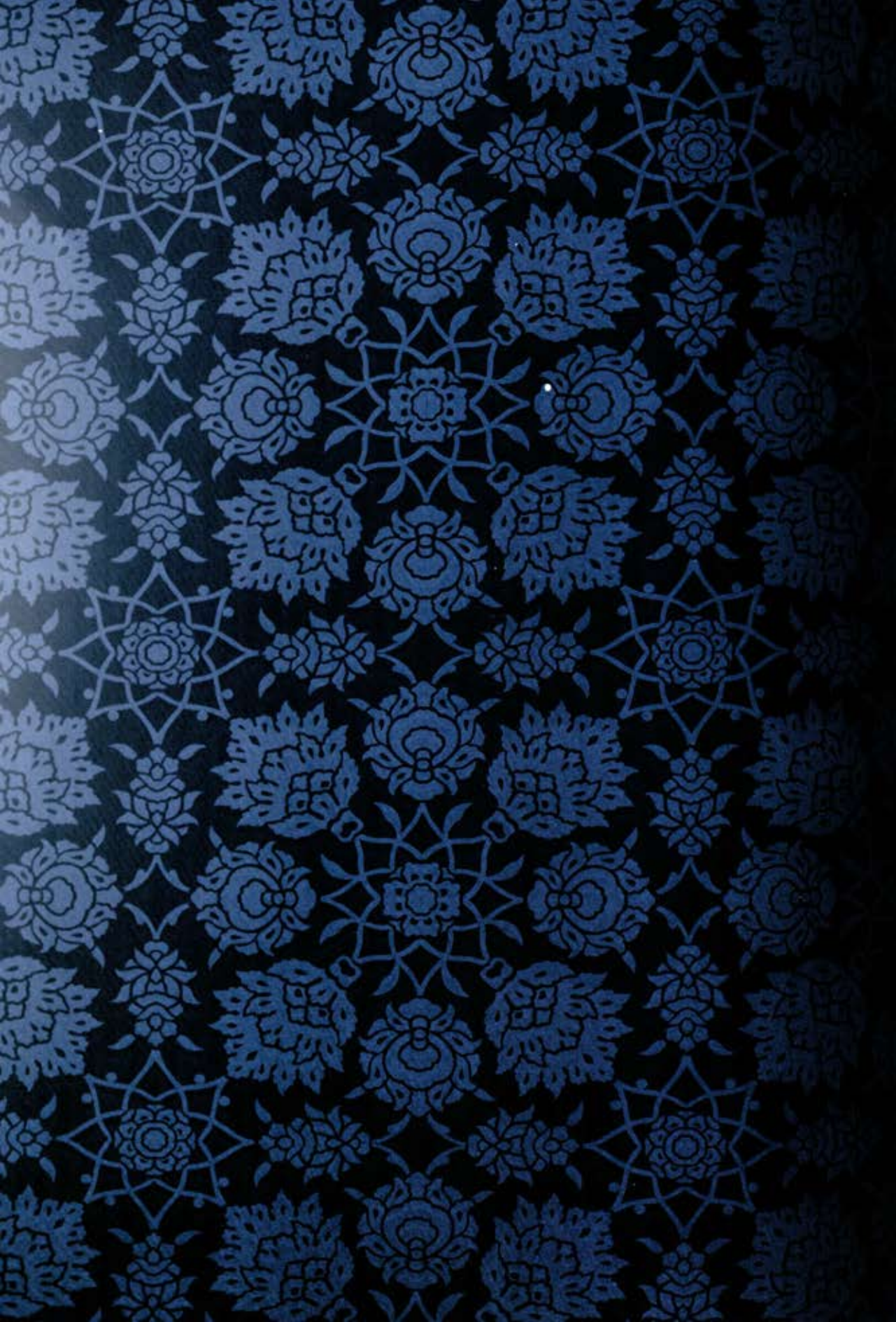

Gölbün Mesara
Œermin Ciddi
Œeyda Algaç
Sultan YaŒar Alimoğlu
AyŒenur Arvas
Filiz Bengi
Ferda Burcuoğlu
Erhan Bykacıncı
Suzan Çataloluk
Asuman Güldağ
Nimet Kalkanlı
Rabia Koçer
Œeyda Mehmetoğlu
Nebahat PektaŒ
Nuran Saygan
Havva Sökmener
Hatice Yücel

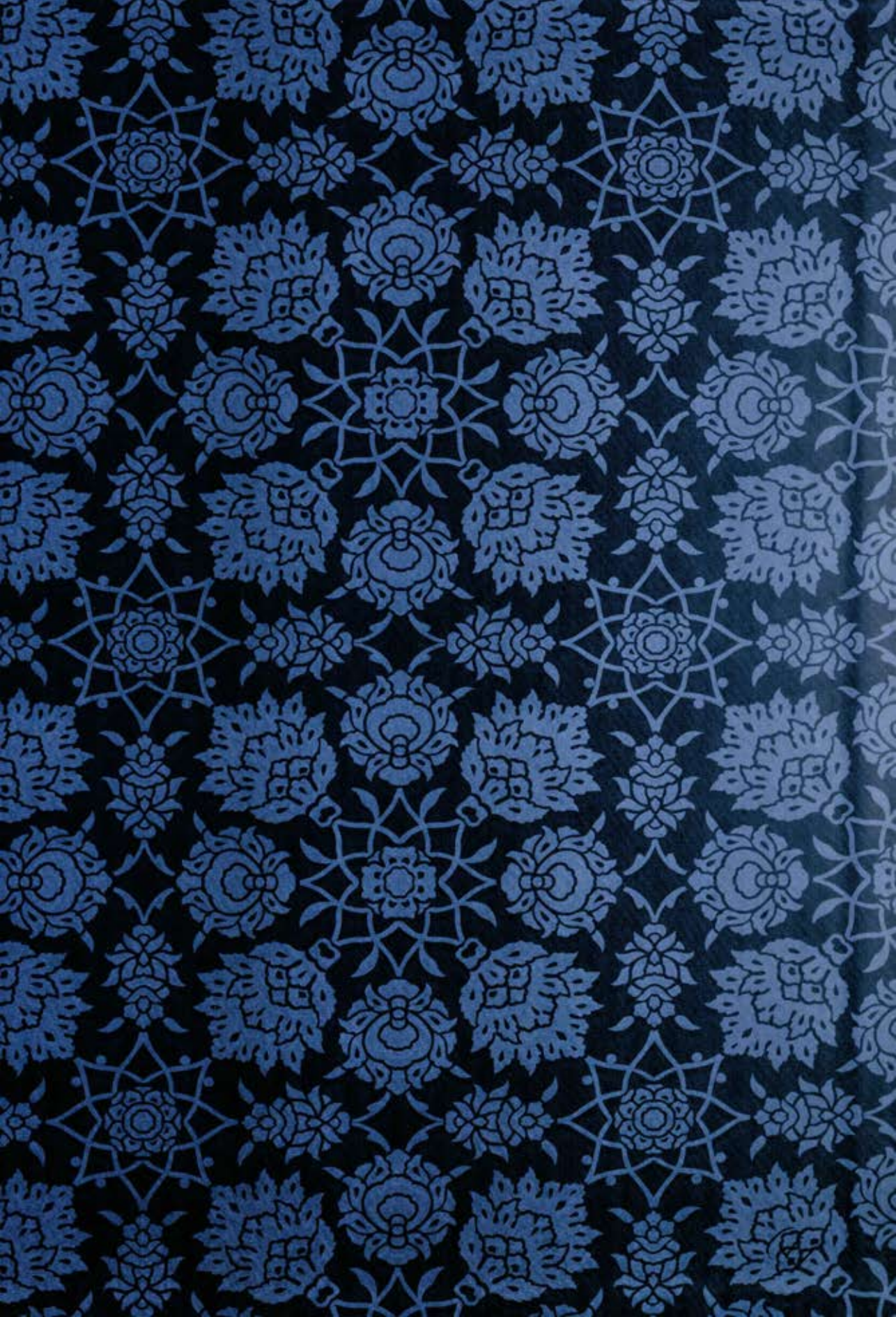

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphane

• 0 1 1 5 7 6 5 •
255.7.21.6.1A1015/95

Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphane

• 0 1 1 5 7 6 5 •
255.7.21.6.1A1015/95